

ARKKITEHTUURIMUSEO – ENT. TIETEELLISTEN SEURAIN TALO

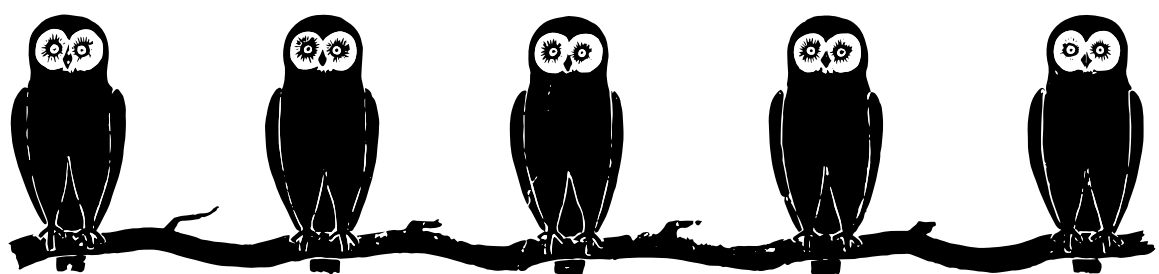
SISÄTILOJEN RAKENNUSHISTORIASELVITYS

arkkitehdit mustonen oy 2022
Riikka Koivula, Teija Mustonen

← Etusivun kuva: Arkkitehtuurimuseon portaikko vuonna 1983. AMA.

Tekijät	Riikka Koivula, Teija Mustonen
Copyright ©	arkkitehdit mustonen oy; valokuvien ja piirustusten tekijät ilmoitettu yhteyksissään
Tilaaja	Senaatti-kiinteistöt / Janne-Pekka Niininen
Kustantaja	Senaatti-kiinteistöt
Painosmäärä	1.
Painopaikka	Helsinki 2022
ISBN-numero	978-952-368-112-5 (painettu) 978-952-368-113-2 (pdf)

ARKKITEHTUURIMUSEO

ENTINEN TIETEELLISTEN SEURAIN TALO SISÄTILOJEN RAKENNUSHISTORIASELVITYS

arkkitechdit mustonen oy 2022
Riikka Koivula, Teija Mustonen

PERUSTIEDOT

← Arkkitehtuurimuseon rakennus (Kasarmikatu 24) on korostettu huomiovärillä. Maanmittauslaitoksen ilmakuva.

Kohde Arkkitehtuurimuseo (VTJ-PRT 103046320U)

valmistumisvuosi: 1899

laajuus: 10 858 m³ / 2 305 m²

käyttö:	1899–1931	Tieteellisten seurain talo ("Pöllölä")
	1931–1974	Helsingin yliopiston voimistelulaitos ("Jumppa")
	1974–1980	Helsingin yliopiston tiedotusopin laitos (tilapäiskäyttö)
	1982–	Suomen arkkitehtuurimuseo
		(vuoteen 2012 asti Suomen rakennustaiteen museo)

Osoite Kasarmikatu 24, Helsinki

Omistaja Senaatti-kiinteistöt

Rakennuttajat Yleisten rakennusten ylihallitus (myöhemmin Rakennushallitus)
vuodesta 2001 alkaen Senaatti-kiinteistöt

Arkkitehdit Yleisten rakennusten ylihallituksessa arkkitehti Magnus Schjerfbeck,
ylitirehtöörinä Sebastian Gripenberg
vuonna 1934 muutoksia yliopiston voimistelulaitoksen käyttöön, arkkitehti Gunnar Stenius
vuonna 1981 muutos Arkkitehtuurimuseoksi, Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen

Rakennusmestari J. G. Rosenberg

Valvoja G. Wasastjerna

Tarkastava arkkitehti Magnus Schjerfbeck

Suojelustatus Valtioneuvoston suojelupäätös 18.9.1980, suojeltu asetuksella 480/85.
Suojeltu asemakaavassa (sr-1).

ARKKITEHTUURIMUSEO – ENT. TIETEELLISTEN SEURAIN TALO

ARKKITEHDIT MUSTONEN OY:N LAATIMAT AIEMMAT SELVITYKSET:

Julkaistu painettuna ja pdf-muodossa vuonna 2018

JULKISIVUJEN JA VESIKATON RAKENNUSHISTORIASELVITYS (ISBN 978-952-7239-41-4)

- Tieteellisten seurain talo ja sen vaiheet
- Tieteellisten seurain talon tyyli ja muodonanto
- Tieteellisten seurain talon vanha rakenne ja rakennustapa
- Ulkoarkkitehtuurin (julkisivujen, vesikaton ja ullakon) nykytilanne ja säilyneisyys
- Ulkoarkkitehtuurin ominaispiirteet ja nykytilanne

PAINOVOIMAINEN ILMANVAIHTOJÄRJESTELMÄ 1899-1980

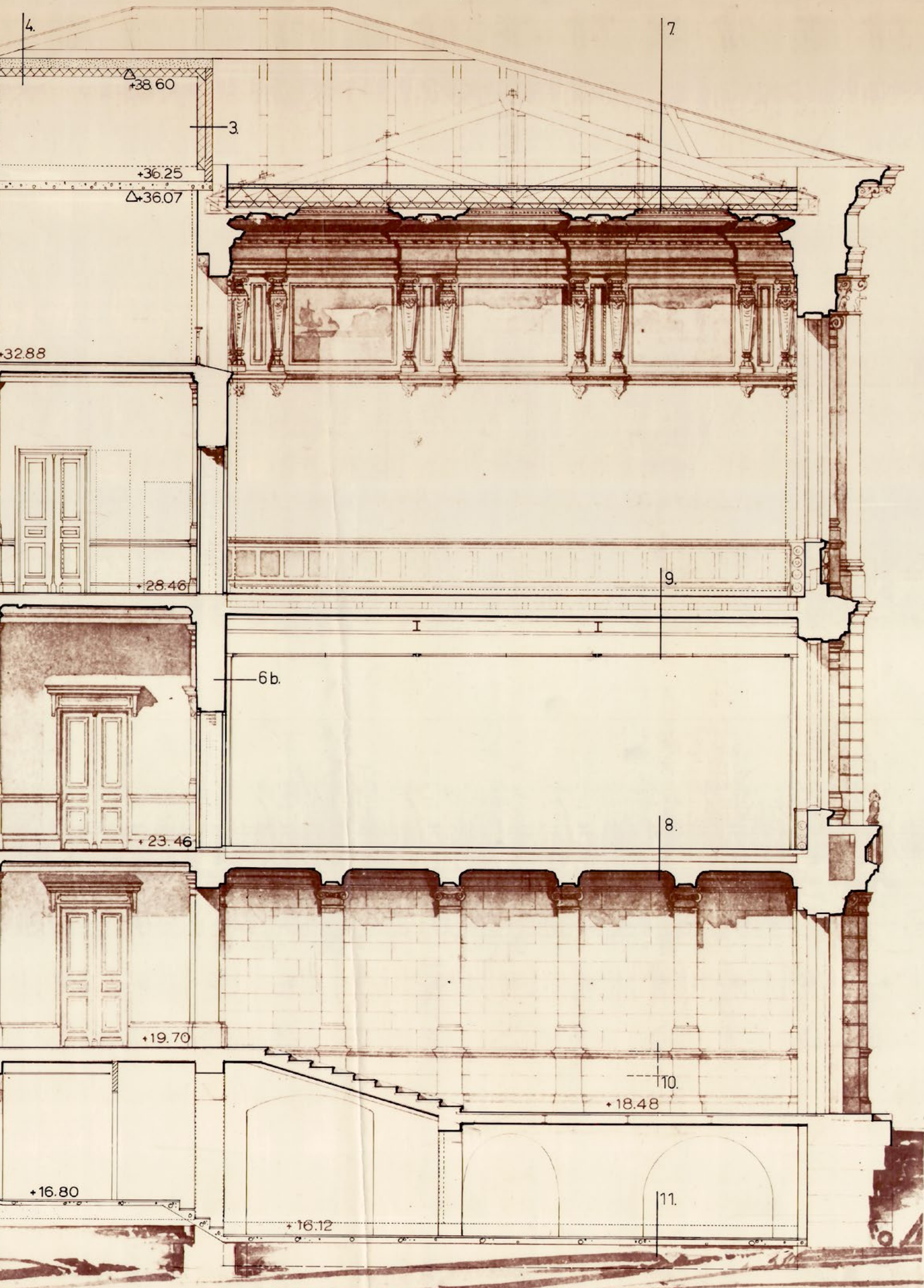
- 1800-luvun lopun ilmanvaihto- ja lämmitysjärjestelmät yleisesti
- Tieteellisten seurain talon ilmanvaihto- ja lämmitysjärjestelmä (ja vuoden 1934 muutokset)

TÄMÄ JULKAISU:

SISÄTILOJEN RAKENNUSHISTORIAALLINEN SELVITYS

- Rakennuksen alkuperäinen tilaratkaisu ja muutosvaiheet
- Nykyiset sisätilat ja tärkeimmät rakennusosat
- Sisäarkkitehtuurin säilyneisyys, arvot ja ominaispiirteet

Kaikkiin julkaisuihin sisältyy työn lähtökohdat, tavoitteet ja tekijät esittelevä johdanto. Selvityksiin sisältyy lähdeluettelo sekä luettelo keskeisimmistä lähdepiirustuksista.

SISÄLLYSLUETTELO

0	RAKENNUSHISTORIASELVITYSTYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
1	RAKENNUKSEN ALKUPERÄINEN TILARATKAISU JA MUUTOSVAIHEET	8
	1.1 Alkuperäiset suunnitelmat ja niiden toteutus v. 1899.....	8
	Vaiheistuskaaviot: 1930–70-lukujen liikuntakäyttö.....	16
	1.2 Vuoden 1934 muutos voimistelulaitoksen käyttöön.....	19
	Vaiheistuskaaviot: 1980-luvun museomuutosvaihe	22
	1.3 Muutokset rakennustaiteen museoksi vuonna 1981	25
	Museohankkeen taustat	25
	Tilalliset muutokset	25
	Rakenteelliset muutokset (ja alkuperäiset rakenteet)	26
	Talotekniset järjestelmät	30
	Ovet ja ikkunat	31
	1980-luvun restaurointiperiaatteet	34
2	NYKYISET SISÄTILAT JA TÄRKEIMMÄT RAKENNUSOSAT	40
	2.1 Pääporras ja porrashuone	40
	2.2 Kokoelmasali ja -parvi	48
	2.3 Näyttelysalit	56
	2.4 Kirjasto	60
	2.5 Toimistotilat	64
	2.6 Yleisöpalvelutilat	68
	2.7 Märkätilat	70
	2.8 Sosiaalitilat ja tekniset tilat	73
3	YHTEENVETO JA ANALYYSI	76
	Säilyneisyyskaaviot.....	76
	3.1 Säilyneisyys	78
	Sisätilojen arkkitehtuurin ominaispiirteiden analyysikaaviot	80
	3.2 Sisätilojen arkkitehtuurin arvot ja ominaispiirteet.....	82
4	LÄHTEET	84
	Lähdeluettelo	84
	Arkistot ja niiden lyhenteet	85
	Luettelo keskeisimmistä lähdepiirustuksista	86

0 RAKENNUSHISTORIASELVITYSTYÖN LÄHTÖKOHDAT

SELVITYKSEN KOHDE

Selvityksen kohteena oleva rakennus sijaitsee Helsingin Kaartinkaupungin kaupunginosan eteläreunalla osoitteessa Kasarminkatu 24. Rakennus pystytettiin alunperin Tieteellisten seurojen käyttöön. Erinäisten vaiheiden jälkeen rakennukseen sijoitettiin 1980-luvun alussa Suomen Rakennustaiteen museo, missä käytössä rakennus on edelleenkin. Vuodesta 2012 lähtien museon nimi on ollut Suomen Arkkitehtuurimuseo.

Rakennuksen suojelu- ja kaavatilanne

Rakennus on suojeltu Valtioneuvoston suojelupäätöksellä 18.9.1980 (asetus 480/85). Tämän lisäksi rakennus on suojeltu asemakaavassa. Alueen asemakaava on vuodelta 1991. Arkkitehtuurimuseon rakennus sijaitsee Designmuseon kanssa samassa korttelissa 3098, joka on varustettu merkinnällä YM. Molemmat museorakennukset on varustettu merkinnällä sr-1.

YM = Museorakennusten korttelialue.

sr-1 = Suojeltava rakennus.

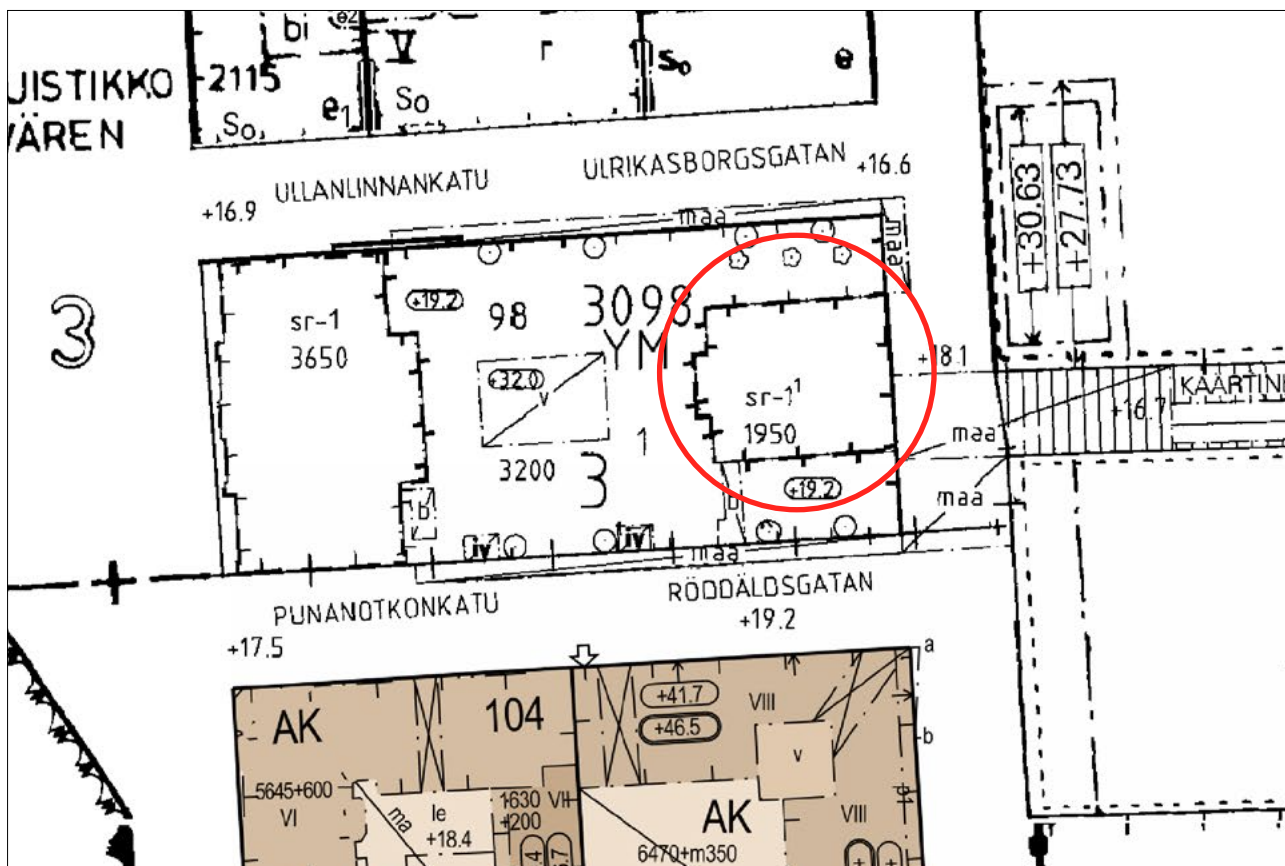
"Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus, jota ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tarvelevät julkisivujen tai vesikaton rakennustaiteellista tai kulttuurihistoriallista tyyliä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tällaisia toimenpiteitä, on rakennus lisärakentamis- tai muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen tyyliin hyvin soveltuvalla tavalla."

SELVITYKSEN TAVOITTEET

Tämä selvitys täydentää Arkkitehdit Mustonen Oy:n aiemmin laatimia selvityksiä Arkkitehtuurimuseon julkisivujen ja vesikaton rakennushistoriasta¹ sekä rakennuksen alku-

1 Arkkitehdit Mustonen Oy, 2018. Arkkitehtuurimuseo (ent. Tieteellisten seuran talo) julkisivujen ja vesikaton rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Senaatti-kiinteistöt

↓ Ajantasa-asemakaava 1:500 © Helsingin kaupunki. Arkkitehtuurimuseo on ympäröity punaisella.

peräisestä painovoimaisesta ilmanvaihto- ja lämmitysjärjestelmästä². Tässä selvityksessä keskitytään Tieteellisten seurain talon sisätilojen arkkitehtuuriin. Yhdessä kolme selvitystä muodostavat Arkkitehtuurimuseon (ent. Tieteellisten seurain talon) kattavan rakennushistoriaselvityksen. Selvitysten sisällysluetteloiden pääotsikkotasot ovat esillä myös tämän selvityksen sivulla 3.

Selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa rakennuksen sisätilojen vaiheista sekä sisätilojen arkkitehtuurin säilyneisyydestä. Tarve selvitykselle on noussut käyttäjälähtöisten muutostöiden ja palotarkastuksen tuomien muutosten myötä. Kattavalla sisätilojen selvityksellä varaudutaan myöhemmin mahdollisesti edessä olevaan laajempaan muutos- ja korjausvaiheeseen tai käyttötarkoituksen muutokseen.

SELVITYKSEN TEKIJÄT

Tieteellisten seurain talon sisätilojen rakennushistoriaselvitys on laadittu Senaatti-kiinteistöjen toimeksiannosta ja tilaajaa on edustanut Janne-Pekka Niininen. Työtä on seurannut ja sen sisältöä on kommentoinut ohjausryhmä, jossa Museoviraston asiantuntijana on yliarkkitehti Maarit Manila ja Senaatti-kiinteistöjen edustajana Janne-Pekka Niininen.

Varsinainen selvitystyö on tehty itsenäisesti ja riippumattomasti. Selvityksen ovat laatineet Arkkitehdit Mustonen Oy:ssä Riikka Koivula ja Teija Mustonen.

Selvityksen työvaiheet

Rakennustutkimukseen liittyvä tutkimus kohteessa on tehty helmi-toukokuussa 2022. Inventoinnin ja valokuvadokumentoinnin lisäksi on tehty arkistoselvitystä, joka on paljastanut uusia valokuva- ja piirustuslähteitä. Lisäksi on haastateltu entisöintitöistä vastannutta Igor Herleriä, Marjatta ja Martti Jaatisten toimistossa työpiirustuksia laatinutta Mika Penttistä, avustavana suunnittelijana toiminutta Jaatisten poikaa Mikko Jaatista sekä koristemaalaustöissä maalarina toiminutta Ulla Setälää. Selvityksen tulokset on koottu tähän kuvitettuun, kirjalliseen raporttiin, joka julkaistaan tilaajan toimesta sekä sähköisenä että sidottuna tulosteena.

SELVITYKSEN SISÄLTÖ

Selvityksen lähtökohtana on rakennuksen alkuperäisen tilaratkaisun ja tilamuutosten vaiheiden esittely. Tärkeä osa selvitystä on 1980-luvun alussa tehdyn kattavan muutos- ja korjausvaiheen vaikutusten läpikäynti.

Ensimmäisessä osassa käydään läpi rakennuksen vaiheet käyttöhistorian ja sisätilojen arkkitehtuurin kannalta, sekä esitellään laaditut vaiheistuskaaviot.

Toisessa osassa käydään sisätilojen nykyinen ilmiasu tarkemmin läpi käyttötarkoituksen mukaisen ryhmittelyn mukaisesti. Näissä luvuissa käydään myös tarkemmin läpi kussakin tilassa tapahtuneet muutokset sekä merkittävät säilyneet pintamateriaalit ja rakennusosat..

Selvityksen lopussa on yhteenveto ja analyysi, jossa kuvataan rakennuksen sisätilojen arkkitehtuurin säilyneisyys, ominaispiirteet ja arvot sekä sanallisesti että kaavio- muodossa.

LÄHTEISTÄ

Kansallisarkiston kokoelmiin sisältyy Tieteellisten seurain talon piirustuskokonaisuus, joka sisältää alkuperäispiirustuksia ja -luonnoksia 1890-luvulta, mittauspiirustuksia vuosisadan vaihteesta sekä varhaisia toteutumattomia laajennussuunnitelmia. Arkkitehtuurimuseon piirustuskokoelmiin sisältyy 1930-luvun muutosvaiheen arkkitehti- ja lämpövesijohtopiirustukset, sekä vuosien 1980–81 museomuutosvaiheen arkkitehtisuunnitelmat, rakennesuunnitelmat, LVI-suunnitelmat ja sähkösuunnitelmat. Lisäksi Arkkitehtitoimisto Arkjaatiset Oy:n arkistosta saatiin käyttöön täydentäviä 1980-luvun työpiirustuksia ja rakennusselitys. Piirustuslähteet on listattu tarkemmin selvityksen loppuun.

Vanhaa valokuva-aineistoa on löytynyt Arkkitehtuurimuseon, Helsingin kaupunginmuseon arkistoista, sekä fina.fi -palvelusta Museoviraston ja Helsingin yliopistomuseon löytöistä digitoiduista valokuvista. Sisätilojen selvitystä laadittaessa onkin löytynyt runsaasti sellaista valokuva-aineistoa 1980-luvun muutoksia edeltävältä ajalta, jota ei ole aiemmin ollut käytettävissä.

LISÄSELVITYKSIÄ

Väri- ja materiaalitutkimus

Restaurointiosuuskunta Rotunda on tehnyt rakennuksen julkisivujen materiaali- ja väritutkimuksen keväällä 2018, lähtötiedoksi julkisivukorjaukselle. Sisätiloissa on tehty väliovista väritutkimus palo-ovimuutoksen yhteydessä vuonna 2021.³ Ennen sisätilojen laajempia muutos- tai korjaustöitä on syytä tehdä sisätiloissa laajemminkin väri- ja materiaalitutkimusta sen selvittämiseksi, onko 1980-luvun korjauksessa pintojen alle jäänyt viitteitä alkuperäisistä värisävyistä tai pintakäsittelyistä.

Restaurointiraportti korjauksista

Tämän selvityksen yhteydessä rakenteita ei ole avattu eikä nykyisten pintojen takana olevia rakennekerroksia päästyä tutkimaan. Korjaustöiden yhteydessä esiin tulevat lisätiedot ja tarkennukset tulee koota restaurointiraporttiin.

2 Arkkitehdit Mustonen oy, 2018. Arkkitehtuurimuseo (ent. Tieteellisten seurain talo) painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä 1899-1980. Helsinki: Senaatti-kiinteistöt

3 Vuoden 2021 ovien väritutkimuksessa tosin virheellisesti väitetään myös 1980-luvulla uusittuja ovia alkuperäisiksi.

1 RAKENNUKSEN ALKUPERÄINEN TILARATKAISU JA MUUTOSVAIHEET

1.1 ALKUPERÄISET SUUNNITELMAT JA NIIDEN TOTEUTUS V. 1899

TAUSTAA

Tieteellisten seurojen toiminta oli 1800-luvun kuluessa laajentunut niin paljon, että useilla seuroilla alkoi olla pulaa riittävän suurista tiloista. Osalla tieteellisistä seuroista oli mahdollisuus pitää kokouksiaan Helsingin yliopiston tiloissa, mutta erityisesti kirjakokoelmien suhteen oli ongelmia. Aina seurojen kokoelmat eivät olleet edes seuran omien jäsenten saavutettavissa eikä niitä pystytty avaamaan yleisölle.¹

Yhteinen aloite omasta tieteellisten seurojen talosta tehtiin ensimmäisen kerran vuonna 1890. Luonnospiirustus ja kustannusarvio pyydettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdilta Magnus Schjerfbeckiltä.² Mahdollisia

rakennuspaikkoja olivat tuolloin Siltavuori ja Tähtitorninmäki. Aloite kuitenkin hylättiin kahteen kertaan.³

Työryhmä

Vuonna 1896 perustettiin työryhmä, joka alkoi viedä ponnekkaammin eteenpäin ajatusta seurojen välisestä yhteistyöstä sekä oman talon ja kirjaston rakentamisesta. Työryhmän johtoon valittiin matemaatikko ja todellinen valtioneuvos Lorenz L. Lindelöf, joka toimi tuolloin sihteerinä Suomen tiedeseurassa.⁴ Työryhmän tavoitteeksi listattiin yhteisen rakennuksen lisäksi myös tieteellisten seurojen vapaan itsemääräämisoikeuden ja täydellisen riippumattomuuden toteutuminen. Seurat pyrkivät siihen, että niiden toiminta pidettäisiin valtiollisen politiikan ulkopuolella ja tieteellinen ajattelu olisi vapaata poliittisista suh-

1 Häivä 1982: 63; Haminan Sanomat 13.02.1891.

2 Magnus Schjerfbeckin arkkitehdin uraa on käsitelty vesikattoa ja julkisivuja koskevassa selvityksessä vuodelta 2018.

3 Häivä 1982: 63.

4 Mankki 1999: 7-8.

↓ Piha- ja päätyjulkisivut. Sebastian Gripenberg ja Magnus Schjerfbeck, 1897. KA.

↑ Julkisivu Kasarmikadulle vuodelta 1897. Allekirjoittaneet Sebastian Gripenberg ja Magnus Schjerfbeck. KA.

danteista. Oman talon toivottiin turvaavan seurojen itsenäisen toiminnan Helsingin yliopiston venäläistämispaineista huolimatta.⁵

Tieteellisten seurojen talo rakennetaan

Vuonna 1897 senaatti antoi päätöksen, jolla tieteellisille seuroille varattiin tontti osoitteesta Kasarminkatu 24. Magnus Schjerfbeck laati piirustukset koko tontin täyttävästä rakennuksessa, joka kuitenkin todettiin lopulta liian suureksi seurojen senhetkiseen tarpeeseen. Senaatilta anottiinkin rahaa vain ensimmäiseen rakennusvaiheeseen, jossa rakennettaisiin suunnitelman noppamainen keskiosa. Siipirakennukset oli määrä toteuttaa myöhemmin. Helmikuussa 1898 senaatti myönsi rakennukselle reilun kahdensadan tuhannen markan määrärahan ja rakentaminen voitiin aloittaa.⁶

Rakennustöitä valvoi Yleisten rakennusten ylihallitus, urakasta vastasi rakennusmestari J.G. Rosenberg ja keskuslämmityksestä sekä vesijohtotöistä insinööri R. Huber. Arkkitehti G. Wasastjerna toimi rakennustöiden valvojana

⁵ Mankki 1999: 8.

⁶ Häivä 1982: 63; Elfving 1983: 258-259.

TIETEELLISET SEURAT

Tieteellisiä seuroja on perustettu Suomessa 1820-luvulta alkaen. Vuosisadan kuluessa niiden suosio kasvoi, ja 1800-luvun lopulla Suomessa toimi jo yli 30 tieteellistä humanistisen, yhteiskunnallisen, lääketieteellisen ja luonnontieteellisen alan seura. Niiden tärkeimpinä tehtävinä olivat kansallisten tieteiden edistäminen ja riippumattoman tieteen tekeminen.¹ Toiminta oli alkuun pääosin kokoustamista, kokoelmien keruuta ja tieteellisestä toiminnasta tiedottamista muun muassa julkaisujen muodossa.²

Tieteellisten seurojen talossa toimivat sen valmistuessa Suomen Tiedeseura, Societas pro Fauna et Flora Fennica, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Suomalais-ugrilainen Seura, Suomen muinaismuistoyhdistys, Suomen historiallinen seura ja Suomen Maantieteellinen Seura. Seurojen muuttaessa Säätytalolle vuonna 1931 oli aktiivisten käyttäjien määrä noussut kahteentoista seuraan.³

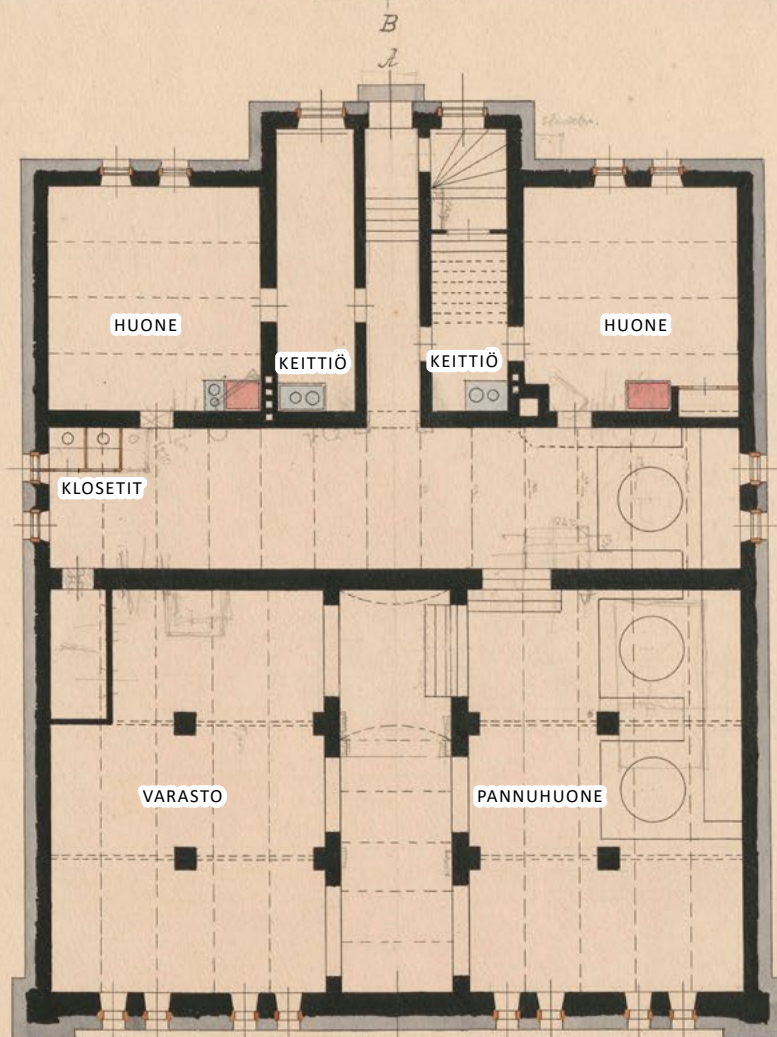
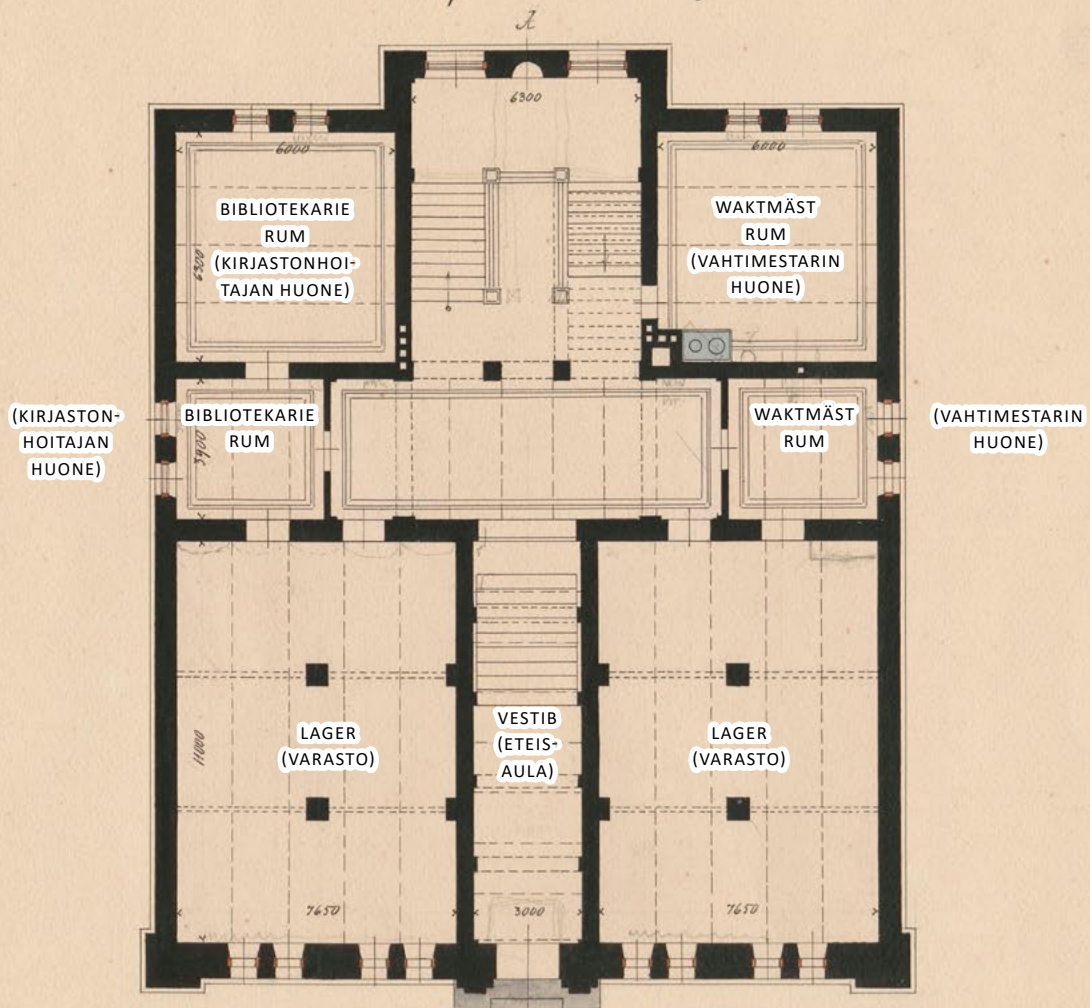
¹ Häivä 1982: 63; www.tsv.fi/fi/toiminta/historia.

² Korkeamäki et al. 2019: 11; Elfving 1938: 262.

³ Elfving 1938: 259.

Plan af 1^{sta} våningen.

Plan af Subasementet

Helsingfors, å Öfverstyrelsen för allmänna byggnaderna, den 30 November 1897.

ja Magnus Schjerfbeck tarkastavana arkkitehtina. Rakennustyöt tehtiin kesän ja syksyn aikana vuonna 1898 ja sisustus- ja maalaustyöt seuraavan vuoden keväällä. Yleisten rakennusten ylihallituksen ylitirehtööri Sebastian Gripenberg suoritti loppukatselmuksen 13.10.1899.⁷

Valmistuttuaan tieteellisten seurain talo sai kutsumanimen Pöllölä, sisäänkäynnin yläpuolelle sijoitetun, tulijoita tervehtivän betonisen Minervan pöllön mukaan.

TILARATKAISU

Rakennuksen toteutunut pohjaratkaisu perustuu vaiheistukseen, jossa ensin rakennettiin pelkkä keskiosa suurine porrashuoneineen. Molemmiin puoliin oli myöhemmin tarkoitus rakentaa kolmikerroksiset siivet.⁸

Rakennukseen valmistui kolme kerrosta, neljäs parvi-kerros sekä kellarikerros. Ensimmäisestä kerroksesta kolmanteen kerrokseen rakennettiin leveä, koristeellinen por-

raskäytävä, jonka mitoituksessa oli varauduttu talon mahdolliseen laajentamiseen.⁹

Vuonna 1896 tehtyjen luonnospiirustusten mukaan kellarikerrokseen sijoitettiin kaksi asuntoa, joissa oli molemmissa huone ja keittiö. Toinen asunnoista oli todennäköisesti osoitettu kirjastonhoitajalle ja toinen vahtimestarille. Lisäksi kerrokseen rakennettiin asuinhuoneistojen käyttöön varastotiloja ja klosetit sekä rakennuksen keskuslämmitystä varten pannuhuone¹⁰. Asuntoihin tehtiin lämmönlähteiksi kaakeliuunit isompiin huoneisiin ja keittiöihin puuhellat ruuanlaittoa varten.¹¹

Ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin sisääntuloaula sekä kirjastonhoitajalle ja vahtimestarille kaksi huonetta kummallekin. Isompaan vahtimestarin huoneista muurattiin puuliesi. Lisäksi kerrokseen tehtiin kaksi isokokoista varastohuonetta kirjaston ja arkistojen käyttöön.

Toisessa kerroksessa oli lukusali ja kaksi työhuonetta sekä kaksi kirjastosalia. Aluksi vain toinen kirjaston käyttöön

7 Häivä 1982: 63-64.

8 Magnus Schjerfbeckin laatimissa asema- ja julkisivupiirustuksissa vuosilta 1896 ja 1897 on esitetty myös siipirakennusten sijoitus tontille sekä Kasarmikadun puoleinen pääjulkisivu kokonaisena siipirakennuksineen. KA.

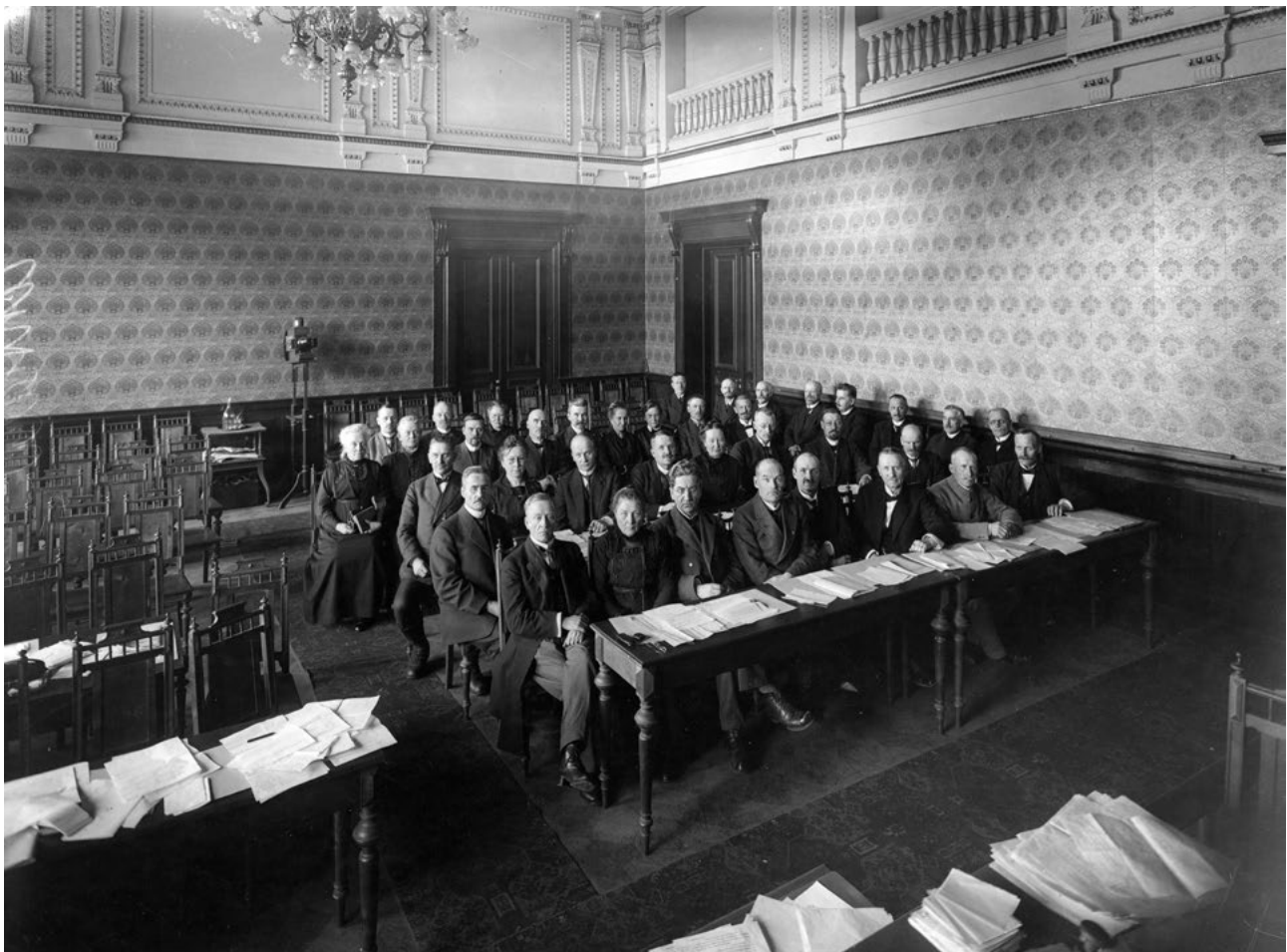
9 Elfving 1938: 258; Schjerfbeck 1897: pohjapiirros kellarista ja 1. kerroksesta.

10 Katso tarkemmat tiedot rakennuksen lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmistä arkkitehdit mustonen oy:n laatimasta lisäselvityksestä v. 2018.

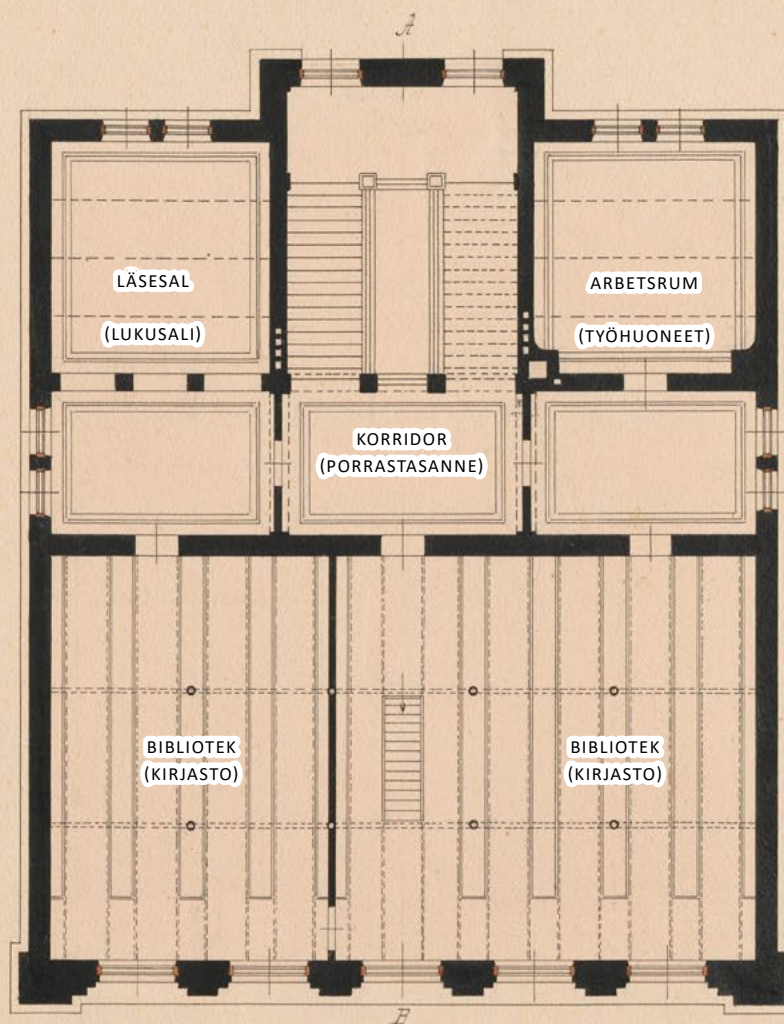
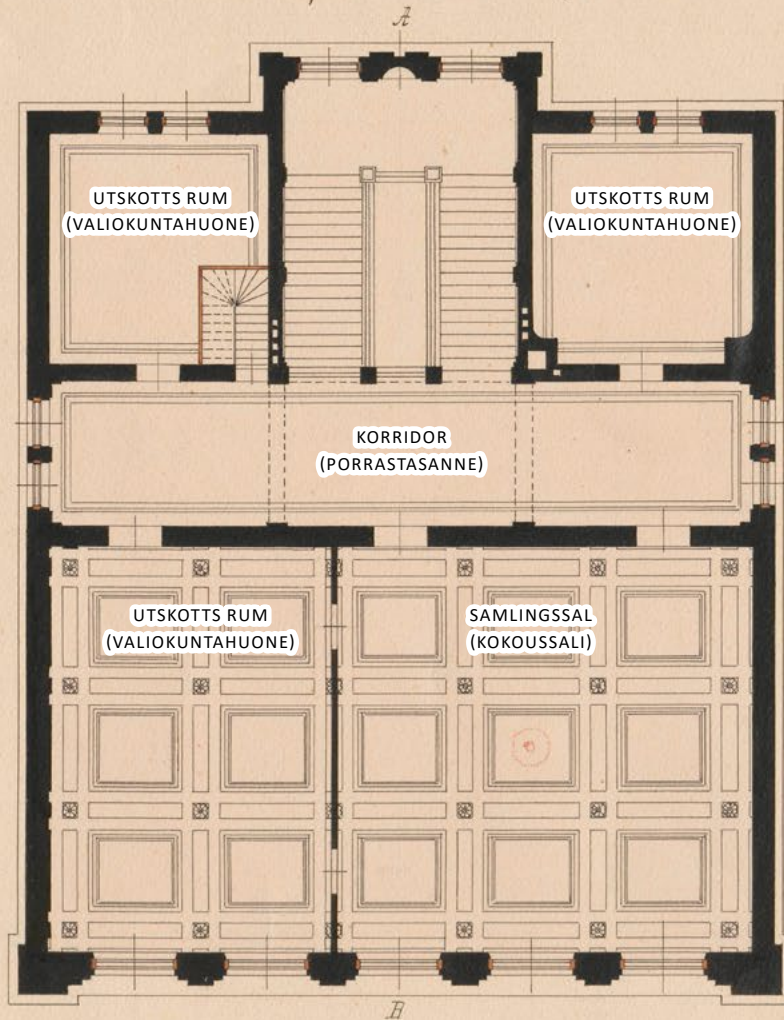
11 Schjerfbeck 1896; vuoden 1910 mittapiirustukset. KA.

← Kellarikerroksen ja 1. kerroksen pohjapiirustukset, 1897. KA. Huoneiden nimien lisäksi amoy 2022.

↓ Tuntematon tapahtuma tieteellisten seurojen talon kokoussalissa 1900-luvun alussa. Kuvaaja: Eric Sundström. AMA.

Plan af 3^{dje} våningen.

Plan af 2^{dre} våningen.

suunnitelluista saleista otettiin kirjastoksi ja toista käytettiin istuntohuoneena. Kirjastoon rakennettiin valurautarakenteinen parvi, jolloin hyllymetrejä saatiin sijoitettua enemmän.

Kolmanteen kerrokseen tehtiin kaksi pientä valiokunta-huonetta sekä kaksi isompaa kokoussalia, jotka oli Schjerfbeckin suunnitelman mukaan mahdollista yhdistää myöhemmin yhdeksi isoksi juhlasaliksi.¹² Isompien salien katsottiin sopivan myös tieteellisten näyttelyiden järjestämiseen. Porraskäytävä päättyi kolmannessa kerroksessa poikkitaissuuntaiselle, koko rakennuksen levyiselle porrastanteelle. Parvelle kuljettiin kapeamman portaikon kautta kolmannesta kerroksesta, ja sinne sijoitettiin kaksi kattoikkunallista työhuonetta sekä kaksi kattoikkunoiden valaisemaa yleisölehteriä.¹³

12 Magnus Schjerfbeckin laatimat laajennuspiirustukset vuodelta 1922. KA

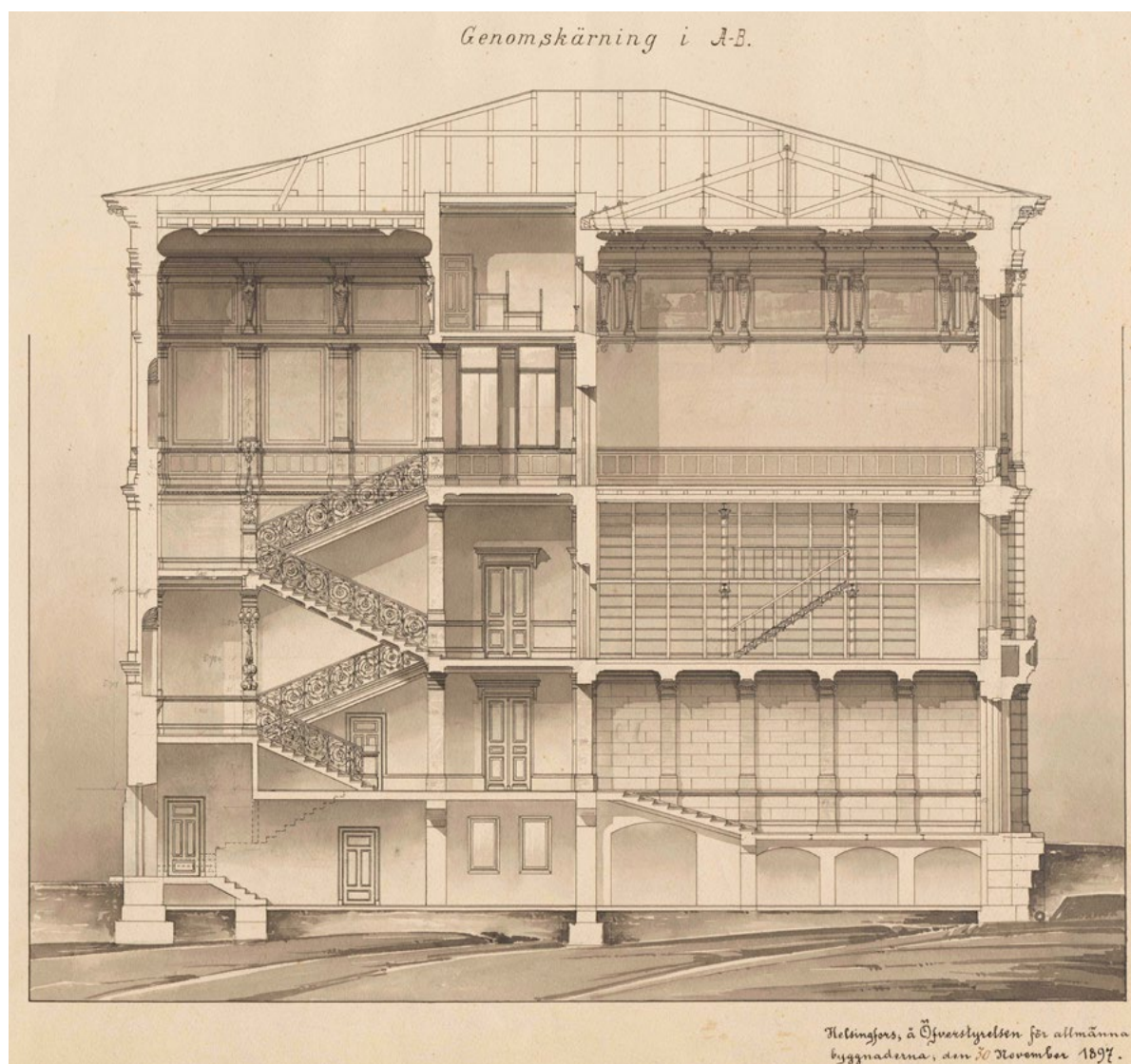
13 Elfving 1938: 258-259; Schjerfbeck 1897: pohjapiirros 2. ja 3. kerroksista.

← Toisen ja kolmannen kerroksen pohjapiirustukset, 1897. KA. Huoneiden nimien lisäys amoy 2022.

↓ Vuoden 1897 leikkauspiirustuksessa suuremman salin seinien yläosassa on isokokoiset paneelit, joiden laveeraustyyli viittaisi siihen, että niihin on alunperin mahdollisesti ajateltu maalattavan koristeaiheet. Yhdessä toteutuneiden yleisölehtereiden ja ruudullisen parketin kanssa salin suunniteltu tyyli on hyvin samankaltainen kuin muun muassa vuonna 1891 valmistuneen Säätytalon talonpoikaissalissa.

↑ Tieteellisten seurojen ryhmäkuva portaikossa ja kolmannen kerroksen porrastanteella. Aarne Pietinen, 1931. MV

↑ Tieteellisten seurojen kirjastoa muutetaan Säätytalolle. Aarne Pietinen, 1931. MV.

↓ Parvikerroksen pohjapiirustus, 1897. KA. Huoneiden nimien lisäys amoy 2022.

Ei ole tiedossa, että rakennukseen olisi tehty juurikaan muutoksia ensimmäisten vuosikymmenten aikana, lukuun ottamatta vuosien 1910–1920 välillä tehdyissä mittauspiirustuksissa näkyvää sisäänkäyntiaulan tuulikaappia. Vuoden 1900 mittauspiirustuksissa sitä ei vielä ole.¹⁴

Tieteelliset seurat muuttavat

Tilat Pöytäsalissa alkoivat käydä ahtaaksi odotettua nopeammin. Erityisesti kirjastosaleissa tilaa oli niin vähän, että kirjoja jouduttiin laittamaan hyllyille kahdessa rivissä. Kun ensimmäisenä toimintavuotena kirjastoja varten oli 1000 metriä hyllyjä, oli määrä kasvanut 1910-luvun alkuun mennessä 2500 metriin.¹⁵ Seurojen valtuuskunta esittikin mahdollisuutta saada rakennukseen laajennusosan helpottamaan tilannetta. Vaihtoehtoina esitettiin Schjerfbeckin alkuperäisiä suunnitelmia sekä Helsingin yliopiston puolipyöreän rotundan muotoista, Gustaf Nyströmin suunnittelemaa kirjastolaajennusta vuodelta 1906. Valtion varallisuus ei kuitenkaan riittänyt lisärakennukseen, joten jouduttiin pohtimaan muita mahdollisuuksia. Kun eduskuntatalo valmistui vuonna 1931, Säätytalo vapautui tieteellisten seurojen käyttöön. Seurat muuttivat Kasarmikadulta Säätytalolle elokuun 1931 aikana.¹⁶

14 Mainitut piirustukset sisältyvät Kansallisarkiston kokoelmiin.

15 Mankki 1999: 9.

16 Elfving 1938: 263-264; Häivä 1982: 65.

Plan af mezzanin

→ Uusi Suomi uutisoi vuonna 1927 Tieteellisten seurojen talon olevan liian ahdas kaikille kokoontumis-, arkisto- ja kirjastotiloja tarvitseville seuroille. US 7.4.1927.

← Vuonna 1931 Tieteelliset seurat muuttivat Säätytalolle. Postihuoneen sijaintia ei ole pystytty paikantamaan talossa. Aarne Pietinen, 1931. MV.

↙ Tieteellisten seurojen kirjastoa muutetaan Säätytalolle. Aarne Pietinen, 1931. MV.

↓ Kaksikerroksisissa kirjastosaleissa oli valurautaiset rakenteet. Aarne Pietinen, 1931. MV.

Tieteellisten Seurain talon ahtaus haittaa seurain työskentelyä.

Taloa tarvitsee 30 eri seuraa, mutta kokoushuoneita on vain kaksi.

Kirjastot, arkistot ja varastot on pakko hajoittaa ympäri kaupunkia.

Tieteellisten Seurain valtuuskunta, joka jo neljässä aikaisemmin tehdyssä esityksessä v:sta 1907 lähtien on anonut varoja seurain talon lisärakennukseen, on äskettäin jättänyt uuden asiaa koskevan kirjelmän valtioneuvostolle. Seuraavassa on meillä tilaisuus tehdä selkoa tämän kirjelmän sisällöstä.

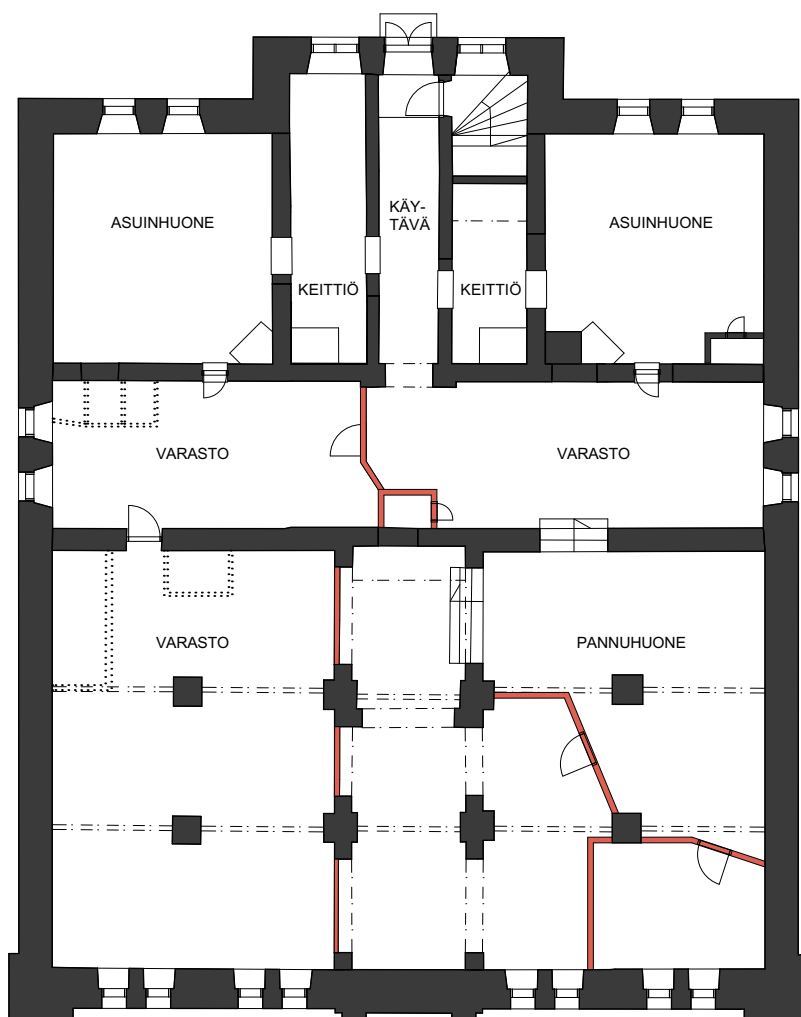
Kokoushuoneitten vähälukuisuus pääkaupungissa on suuresti vaikeuttanut Tieteellisten Seurain toimintaa. Viime vuoden aikana piti kolmekymmentä seuraa kokouksia seurain talolla. Kokemus on osoittanut, että usein on mahdotonta tyydyttää kaikkien seurojen tarpeita tässä suhteessa, kun suurempia kokoushuoneita on ainoastaan kaksi ja niistä suurempikin usein liian ahdas. Myös seurain arkistot ja käsikirjakokoelmat ovat vuosien kuluessa kasvaneet, niin että niitä varten tarvittaisiin erikoisia huoneita. Erit-

Seuraavilla aukeamilla on kaaviomuotoinen esitys tieteellisen seurain talon tilamuutoksista 1930-70-luvuilla Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen käytössä. Tämän vaiheen muutokset olivat pääosin lisääviä. Merkittävimmät purkutoimenpiteet ovat olleet kirjastorakenteiden poistaminen sekä kirjasto- ja kokoussalien yhdistäminen yhteisiksi voimistelusalaisiksi. Kellarin osalta piirustusaineisto

on puutteellista, joten kaikista kellarikerrokseen tehdyistä muutoksista ei ole täyttä varmuutta. Vertailua myöhempiin tilanteeseen voi tehdä s. 22-24 olevien museomutovaiheen vaiheistuskaavioiden avulla. Kaavioissa ilmevät muutokset on käyty sanallisesti ja valokuvien kera läpi seuraavassa luvussa.

RAKENNUSVAIHEET

1930-1970-l. liikuntakäyttö

KELLARIKERROS 1:200

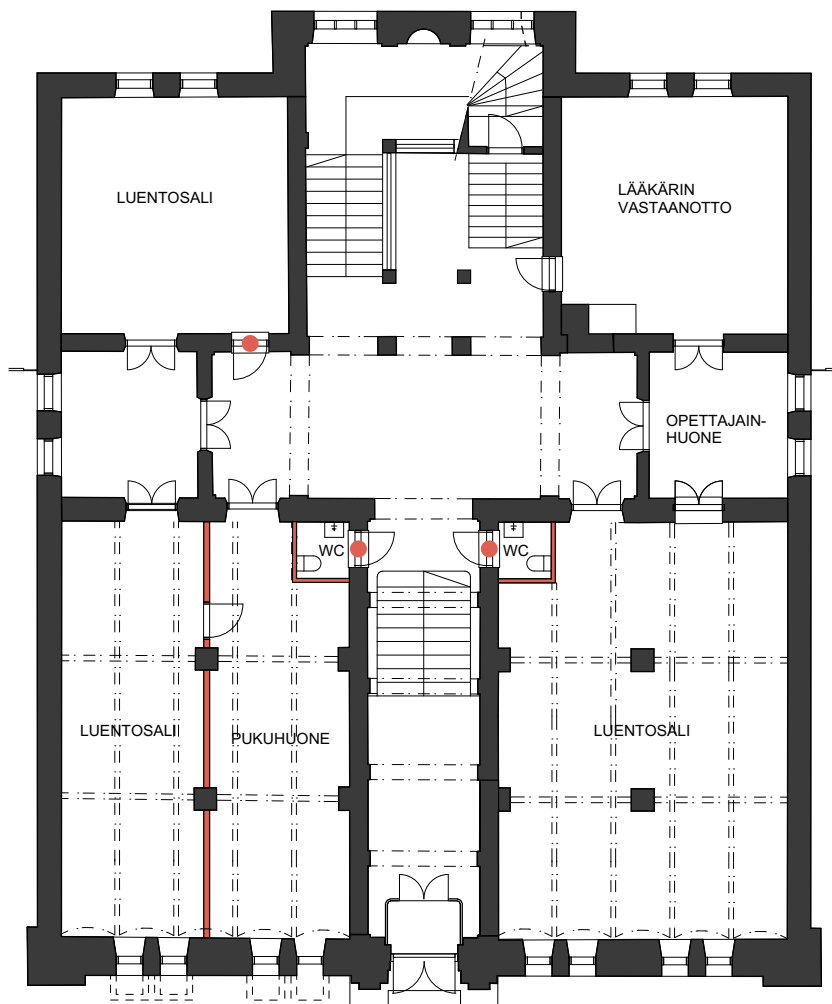
- säilyneet alkuperäiset vuoden 1899 rakenteet
- 1930-70-luvuilla tehdyissä muutostöissä mahdollisesti lisätyt rakenteet
- 1930-70-luvuilla mahdollisesti puretut alkuperäiset rakenteet

arkkitehdit mustonen oy 2022

Kellarin osalta muutokset ovat epävarmoja. Kaavion pohjana on vuonna 2003 laadittu DWG-piirustus. Muutostietojen päälähteenä on käytetty 8.9.1969 päivättyä, allekirjoittamatonta arkkitehtipiirustusta.

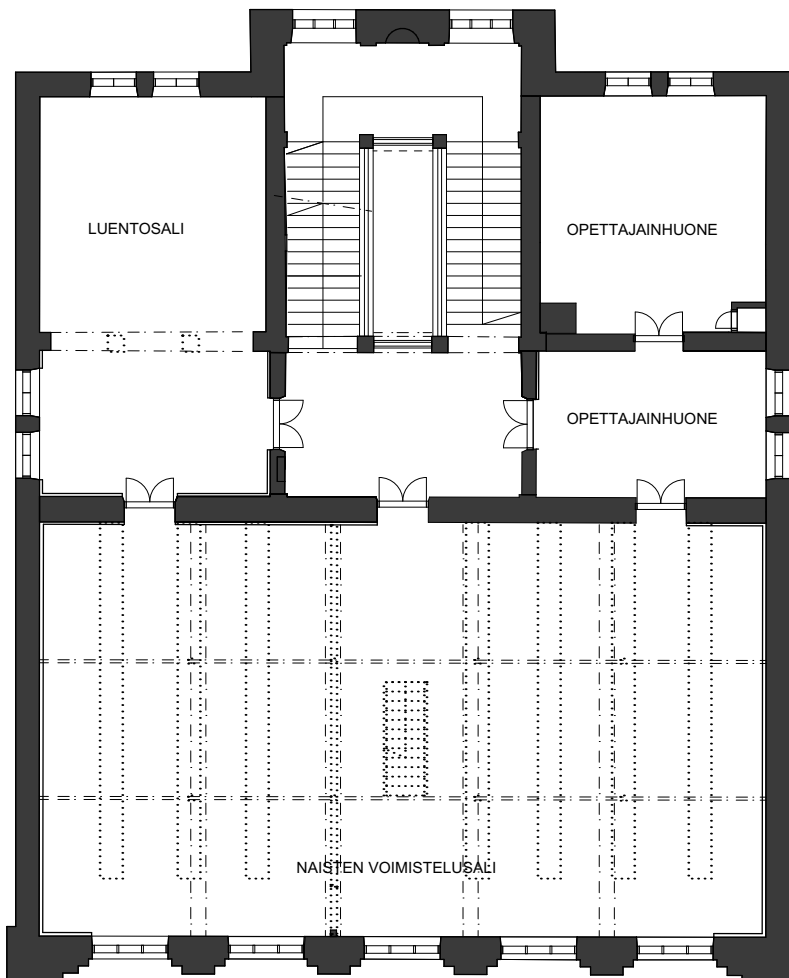

RAKENNUSVAIHEET

1930-1970-l. liikuntakäyttö

1. KERROS

1:200

RAKENNUSVAIHEET

1930-1970-l. liikuntakäyttö

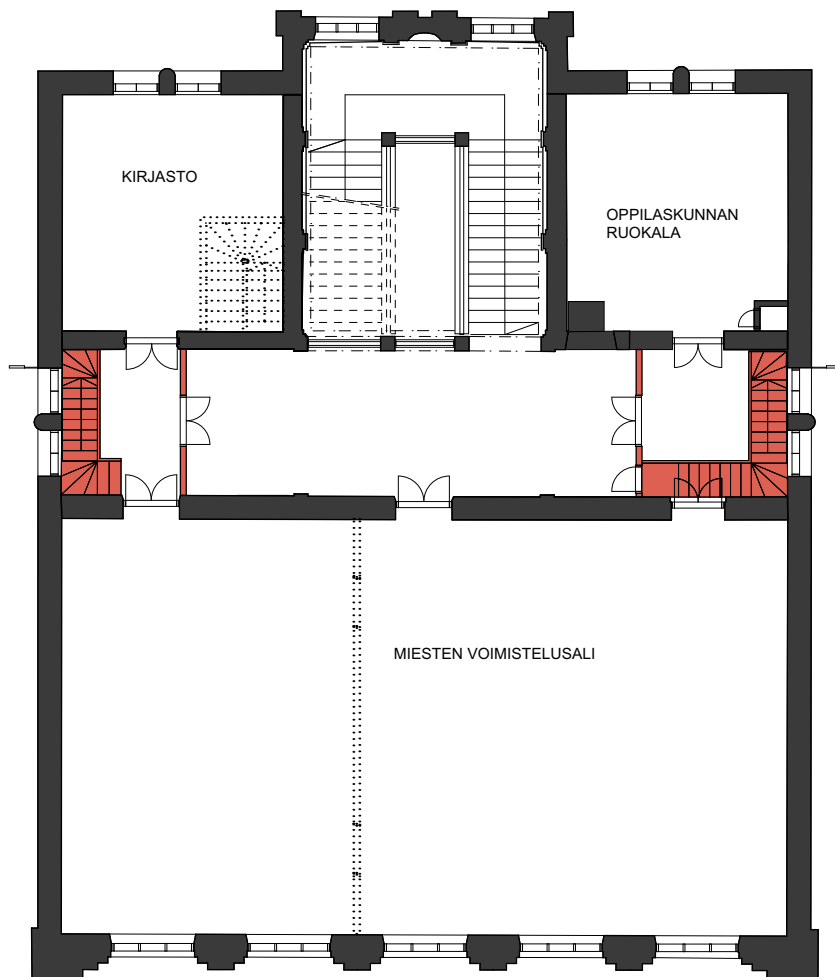
2. KERROS

1:200

- säilyneet alkuperäiset vuoden 1899 rakenteet
- 1930-luvulla liikuntakäyttöä varten tehdyissä muutostöissä lisätyt rakenteet
- vanhoihin seiniin avatut 1930-luvun uudet ovet
- puretut alkuperäiset rakenteet

arkkitehdit mustonen oy 2022

Kaavioiden pohjana ovat vuonna 2003 laaditut DWG-piirustukset. Muutostietojen päälähteenä ovat vuoden 1969 arkkitehti- ja erikoisuunnitelmat.

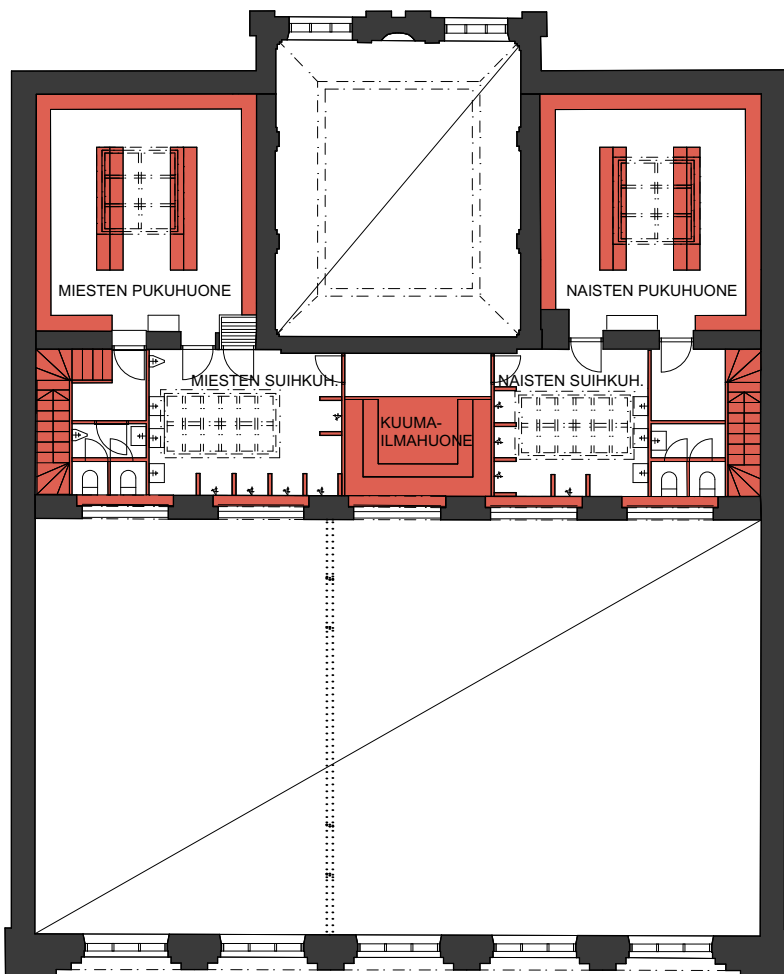

RAKENNUSVAIHEET

1930-1970-l. liikuntakäyttö

3. KERROS

1:200

RAKENNUSVAIHEET

1930-1970-l. liikuntakäyttö

PARVI

1:200

- säilyneet alkuperäiset vuoden 1899 rakenteet
- 1930-luvulla liikuntakäyttöä varten tehdyissä muutostöissä lisätyt rakenteet
- vanhoihin seiniin avatut 1930-luvun uudet ovet
- puretut alkuperäiset rakenteet

arkkitehdit mustonen oy 2022

Kaavioiden pohjana ovat vuonna 2003 laaditut DWG-piirustukset. Muutostietojen päälähteenä ovat vuoden 1969 arkkitehti- ja erikoisuunnitelmat.

Huom. Parvella ei ole muutosten suuresta määrästä johtuen esitetty purkumerkintöjä.

1.2 VUODEN 1934 MUUTOS VOIMISTELULAITOKSEN KÄYTTÖÖN

JUMPPA MUUTTAA TALOON

Tieteellisten seurojen siirrettyä toimintansa Säätytalolle rakennukseen muutti Helsingin yliopiston voimistelulaitos vuonna 1934. Opetusta oli pidetty siihen saakka Fabianinkadulla C.L. Engelin suunnittelemassa Jumppalassa, mutta uuden toimitilan tarve heräsi, kun voimistelulaitoksen rakennus määrättiin purettavaksi yliopiston uuden laajenuksen tieltä.¹

Ennen muuttoa tieteellisten seurain taloon tehtiin korjaus- ja muutostöitä, joihin valtioneuvos myönsi 180 000 markan määrärahan. Töitä johti arkkitehti Gunnar Stenius.²

SUURIMMAT MUUTOKSET

Suurimmat muutokset toteutettiin rakennuksen toisessa ja kolmannessa kerroksessa sekä parvella.³ Toisen kerroksen kirjastosaleista purettiin valurautarakenteiset kirjastoparvet ja väliseinä, ja tilat yhdistettiin naisten voimistelusaliiksi. Myös kolmannessa kerroksessa suuret kokoontumistilat yhdistettiin ja muutettiin miesten voimistelusaliiksi. Alkuun salin seinäpinnoille ei tehty mitään vaan puolapuut asennettiin suoraan alkuperäisen tapetin päälle. Koko rakennuksen levyinen kerrostasanne kolmannessa kerroksessa jaettiin kolmeen osaan. Täten syntyneisiin sivuhuoneisiin rakennettiin kaksi kapeaa portaikkoa parviker-

rokseen sijoitettuihin naisten ja miesten pukuhuonetiloihin. Pukuhuoneet sijaitsivat kattoikkunallisissa entisissä työhuoneissa, ja niiden kautta kuljettiin parvelle tehtyihin suihkutiloihin. Suihkutiloista oli molemmiin puolin käynti keskellä sijaitsevaan kuumailmahuoneeseen. Muutosten seurauksena parvelta alas saleihin avautuneet aukot muurattiin umpeen. Kerrosten välipohjia vahvistettiin uutta käyttötarkoitusta silmällä pitäen.⁴

Ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin kolme luentosalia, lääkärin vastaanotto, opettajainhuone sekä pukuhuoneti-la. Kellarissa sijainneet asunnot otettiin muuhun käyttöön 1950-luvun alkuun mennessä, mutta virallisesta käyttötarkoituksesta ei ole varmuutta.⁵

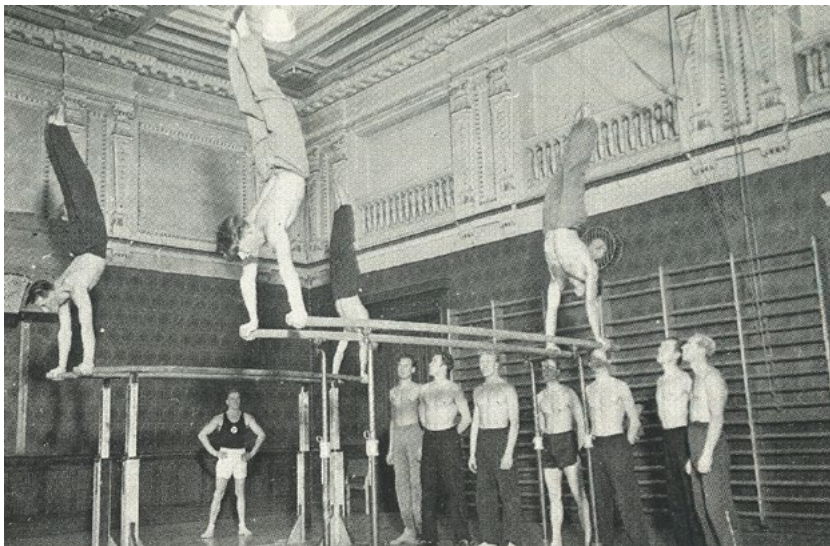
4 Vesijohtoliike Huber 1934: pohjapiirustukset 2.-3. ja parvikerros; Häivä 1982: 65.

5 Vesijohtoliike Huber 1934: pohjapiirustukset 1. ja kellarikerros; Seppälä 1951: 33.

Jumppa sotien aikana

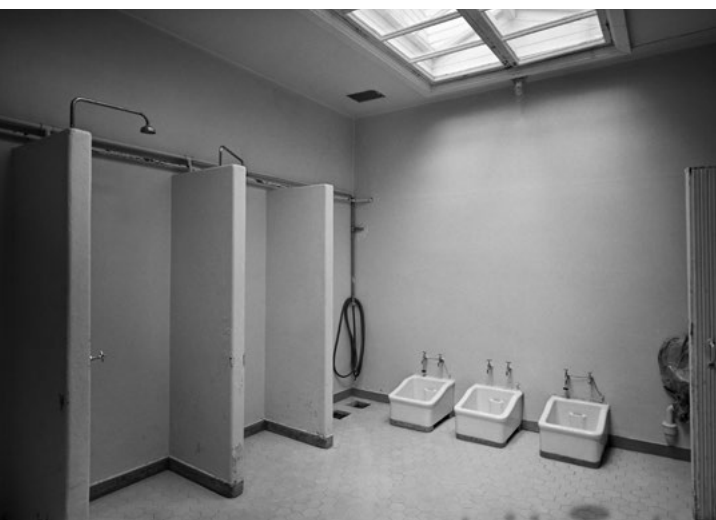
Syksyllä 1939, talvisodan puhjettua, puolustusministeriö otti rakennuksen väliaikaisesti haltuunsa. Pian sodan päättymisen jälkeen talo palautettiin voimistelulaitokselle, ja opetus pääsi jatkumaan lähes normaaliin tapaan. Jatkosodan alettua vuonna 1941 rakennus siirtyi kuitenkin jälleen puolustusvoimille, sillä kertaa kunniamerkkitoimistoksi. Syksyllä 1942 ensimmäiset voimistelun opiskelijat pääsivät palaamaan rakennukseen ja lopun jatkosodan ajan opetus jatkui keskeytyksettä.⁶

6 Ilmanen & Voutilainen 1982: 122.

← Ainakin vuoteen 1945 saakka miesten voimistelusalissa oli vanhat seinä- ja kattopinnot näkyvissä. Puolapuut asennettiin suoraan tapettien päälle voimistelulaitoksen muuttaessa rakennukseen. Kuvan omistaa Kalevi Heini-lä. Teoksesta Jumppa tiedekunnaksi - Suomalainen voimistelunopettajakou-lutus 100 vuotta 1992-1982, Ilmanen & Voutilainen 1982.

VOIMISTELULAITOS 1950-70 LUVUILLA

Arvo Seppälän vuonna 1951 tekemästä voimistelulaitoksen tilaa tutkivasta selvityksestä ilmenee, että tuolloin rakennuksessa oli kaksi voimistelusalua, kaksi luentosalia, aamiaishuone, kaksi opettajanhuonetta sekä huoneet johtajalle, sihteerille ja kirjastolle. Toisessa kerroksessa sijainnut naisten sali oli kooltaan 19 x 10 x 4,5 metriä. Kolmannen kerroksen miesten sali oli 19 x 10 x 7 m.⁷ Tilat olivat ahtaat ja puutteelliset opetuksen järjestämiseen, ja esimerkiksi palloilutunteja jouduttiin pitämään välillä luentosalissa ja aamiaishuoneessa.⁸ Helsingin Sanomat uutisoi vuonna

7 Opetettavia oppiaineita oli useita: liikuntapedagogiikka, liikuntakasvatuksen historia, pedagoginen voimistelu, metodiikka, opetusharjoitukset, voimistelu, leikki (naiset), kansantanssi (naiset), palloilu (miehet), yleisurheilu, taitovoimistelu (miehet), rytmiikka, telinevoimistelu, lääketiede, fysiologia, anatomia, hygienia, sosiaalialkohologia, puhetaito, fysiikka ja kemia. Mm. Seppälä 1951: 8.

8 Seppälä 1951: 8; Lahti 2016: 45-46; Ilmanen & Voutilainen 1982: 225.

↖ Kolmannen kerroksen kirjasto. Kari Hakli, 1971. HKM.

← Suihkutilat parvikerroksessa. Kari Hakli, 1971. HKM.

↙ Naisten voimistelusalali toisessa kerroksessa. Yrjö Lintunen, 1950. HYA.

↓ Naisten pukuhuone entisessä parvikerroksen työhuoneessa. Kari Hakli 1971. HKM.

→ Naisten voimistelusalin toisessa kerroksessa. Alunperin tilassa oli kaksi kaksikerroksista kirjastosalia. Kari Hakli, 1971. HKM .

↓ Miesten voimistelusalin kolmannessa kerroksessa toteutettiin yhdistämällä kaksi entistä kokoontumissalia. Kari Hakli, 1971. HKM.

1964, että voimistelusalin lattia saattoi "huojahdella", mikä li koripalloa pelattiin vähänkin lujemmin.⁹

Suurempia muutoksia rakennuksessa ei vuosikymmeeniin tehty lukuun ottamatta voimistelusalien seinä- ja katopintojen levytystä, jotka tehtiin 1970-lukuun mennessä. Alkuperäiset pinnat säilytettiin levytysten alla.

Siirto Jyväskylään

Jo 1950-luvun puolella käytiin tiiviitä keskusteluja voimistelulaitoksen uudistamisesta ja siirtämisestä Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun liikuntaopilliseen tiedekuntaan. Yrityksistä huolimatta Helsingin voimistelulaitokselle ei oltu saatu alan professuuria, minkä katsottiin hankaloittavan laitoksen kehittymistä. Mahdollisuuk-

sia muun muassa tutkimuksen tekemiseen tai jatko-opintoihin ei käytännössä ollut. Myös tilojen kunnan katsottiin vaikuttavan ratkaisevasti opetuksen laatuun. Lopullinen päätös siirrosta tehtiin huhtikuussa 1960 ja syksyllä 1963 aloitettiin liikunnanopettajien koulutus Jyväskylässä. Helsingissä voimistelun opetusta jatkettiin Jyväskylän rinnalla vuoteen 1974 saakka.¹⁰

TIEDOTUSOPIN LAITOKSEN AIKA

Vuosina 1974–1980 rakennuksessa toimi tilapäisesti sijoitettuna Helsingin yliopiston tiedotusopin laitos. Voimistelusalit olivat opiskelijoiden harrastusliikunnan käytössä.¹¹

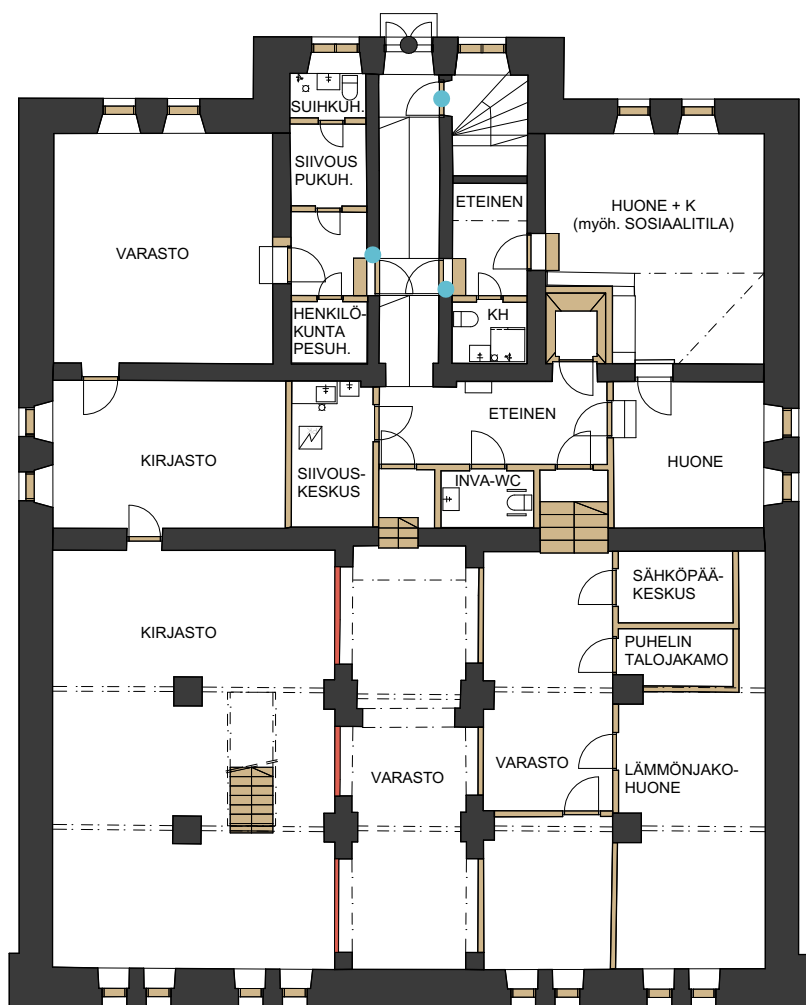
¹⁰ Lahti 2016: 47-52.

¹¹ Häivä 1982: 65.

VAIHEISTUSKAAVIOT: 1980-LUVUN MUSEOMUUTOSVAIHE

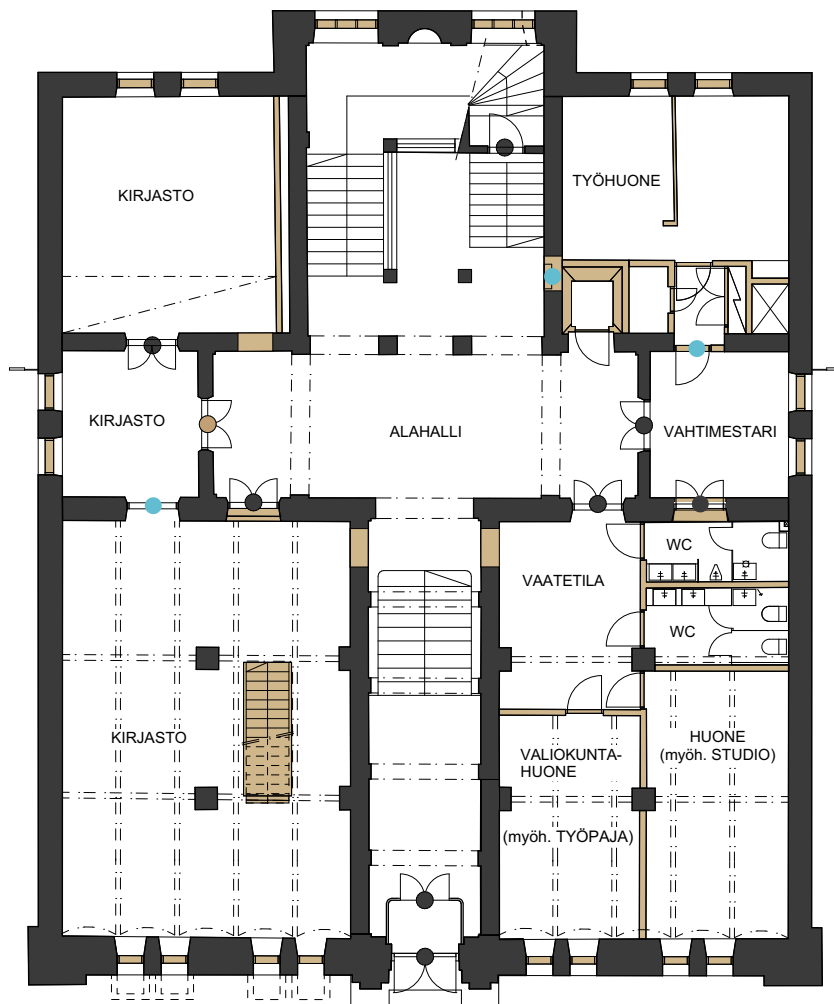
1980-luvun alussa tieteellisen seurain talo otettiin Rakenustaitteen museon käyttöön. Seuraavilla aukeamilla on kaaviomuotoinen esitys vuosina 1980–81 toteutetun muutos- ja korjausvaiheen toimenpiteistä rakennuksessa. Muutosten suuresta määrästä johtuen kaavioista on luettavuuden säilyttämiseksi jätetty pois purkumerkinnot. Vertailua aiempaan tilanteeseen voi tehdä s. 18-21 olevien liikun-

takäytön aikaisia muutoksia kuvaavien kaavioiden sekä s. 76-77 olevien säilyneisyyskaavioiden avulla. Kaavioissa ilmenevät muutokset on käyty sanallisesti ja valokuvien kera läpi seuraavassa luvussa sekä tarkemmin kunkin tilatyypin kohdalla.

Kaavion pohjana ovat vuonna 2003 laaditut DWG-piirustukset. Muutostietojen päälähteenä ovat vuosien 1977-81 arkkitehti- ja erikoisuunnitelmat.

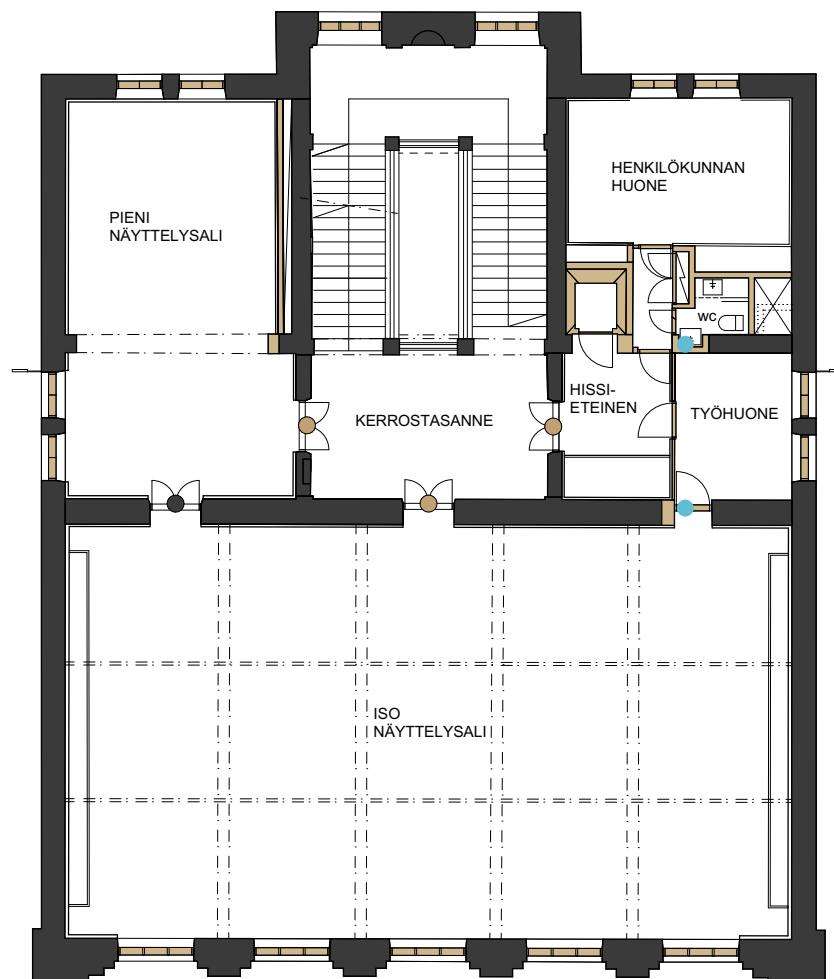

RAKENNUSVAIHEET

1980-l. museomuutosvaihe

1. KERROS

1:200

RAKENNUSVAIHEET

1980-l. museomuutosvaihe

2. KERROS

1:200

vuoden 1899 rakenteet

1980-luvun rakenteet

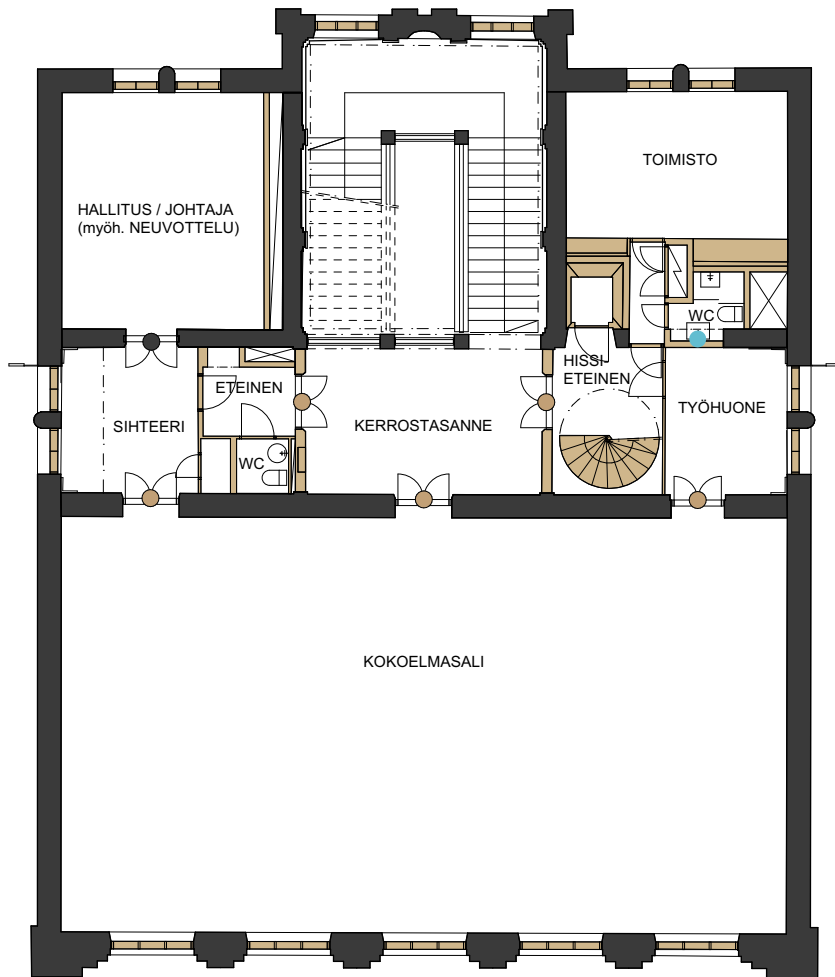
alkuperäiset peiliovet

1980-luvulla poistettut peiliovet

1980-luvun uudet peiliovet

arkkitehdit mustonen oy 2022

Kaavioiden pohjana ovat vuonna 2003 laaditut DWG-piirustukset. Muutostietojen päälähteenä ovat vuosien 1977-81 arkkitehti- ja erikoisuunnitelmat.

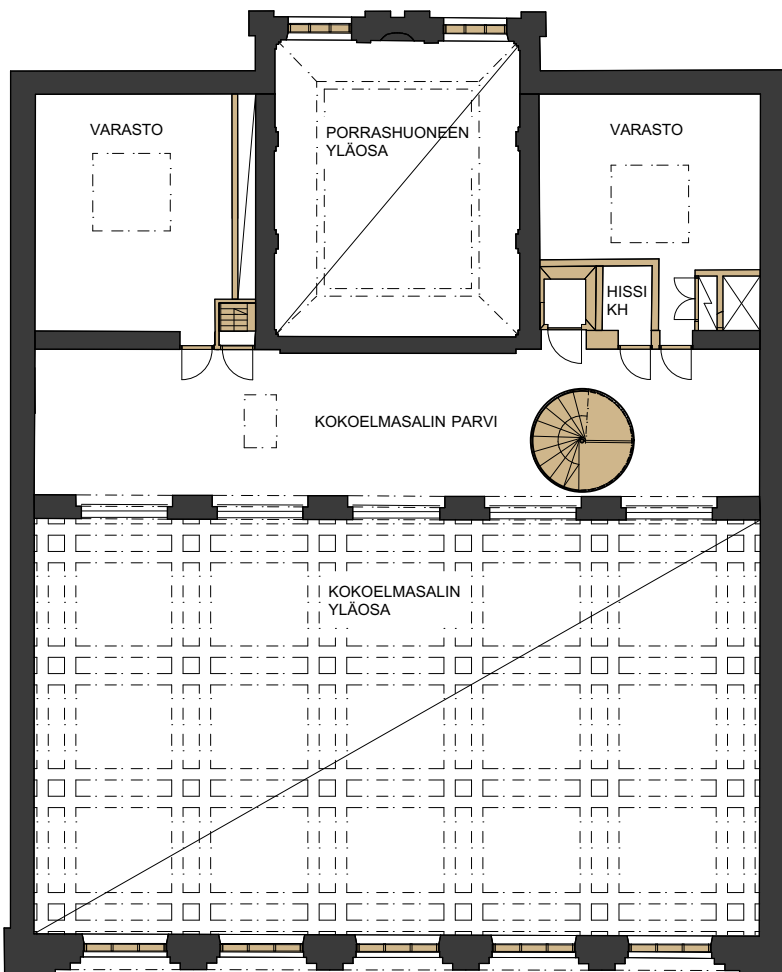

RAKENNUSVAIHEET

1980-l. museomuutosvaihe

3. KERROS

1:200

RAKENNUSVAIHEET

1980-l. museomuutosvaihe

PARVI

1:200

- vuoden 1899 rakenteet
- 1980-luvun rakenteet
- alkuperäiset peiliovet
- 1980-luvulla poistettut peiliovet
- 1980-luvun uudet peiliovet

arkkitehdit mustonen oy 2022

Kaavioiden pohjana ovat vuonna 2003 laaditut DWG-piirustukset. Muutostietojen päälähteenä ovat vuosien 1977-81 arkkitehti- ja erikoisuunnitelmat.

1.3 MUUTOKSET RAKENNUSTAITEEN MUSEOKSI VUONNA 1981

MUSEOHANKKEEN TAUSTAT

Arkkitehtuurimuseo¹ etsi toiminnalleen pysyviä, parempia tiloja jo 1950-luvulta alkaen. 1960-luvun lopulla museolle kaavailtiin useampia eri tiloja, kunnes vuonna 1973 varmistui, että Kasarmikadun rakennus varattaisiin Suomen rakennustaiteen museon käyttöön.² Rakennuksen korjaus- ja muutostyöt oli määrä aloittaa jo vuonna 1974, mutta prosessi oli mutkainen³ ja aloitus venyi rahoituksen puutteen vuoksi lopulta vuoteen 1980.⁴ Tieteellisten seurain talo oli tässä vaiheessa päässyt jo huonoon kuntoon.⁵

Rakennuttajana käyttötarkoituksen muutosprosessissa toimi rakennushallitus. Rakennustaiteen museon johtajana kuolemaansa, vuoteen 1975, saakka toiminut Kyösti Ålander toimi museon taholta hankkeen yhteyshenkilönä⁶ ja Museovirastosta lupavaiheessa neuvottelukumppanina oli Antero Sinisalo.⁷

Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen⁸. Arkkitehti Mika Penttinen laati työpiirustukset Jaatisten toimistossa yhdessä Eero Vidinigin kanssa. Penttinen muisteli, että pitkään viivästyneen projektin toteutussuunnitelmat laadittiin lopulta hyvin tiiviissä aikataulussa, ja Martti ja Marjatta olivat silloin enää ohjaavassa roolissa.⁹

"Entisöintitöistä"¹⁰ vastasi silloinen museon arkiston päällikkö Igor Herler. Rakennesuunnittelusta vastasi SRT Suunnittelu, LVI-suunnittelusta Lämpöinsinööritoimisto Toijala & Co Ky ja sähkösuunnittelusta Insinööritoimis-

SUOMEN ARKKITEHTUURIMUSEON ALKUTAIVAL KAIVOPUISTOSSA

Suomen arkkitehtuurimuseo¹ on maailman vanhimpia arkkitehtuuriin erikoistuneita museoita. Museo perustettiin vuonna 1956, ja sen ensimmäisiä merkittäviä aineistoja olivat Suomen arkkitehtiliiton vuonna 1949 perustama valokuvakokoelma ja liitolle vuonna 1952 lahjoitettu Eliel Saarisen piirustuskokoelma.²

Arkkitehtuurimuseo toimi vuodesta 1957 Kaivopuistossa sijaitsevassa huvilassa osoitteen Puistokatu 4. Vuonna 1959 Martti Jaatinen laati suunnitelmat huvilan korjaamisesta museotoimintaan paremmin soveltuvaksi³.

Puistokatu 4 tilat jäivät pian pieneksi Arkkitehtuurimuseolle ja 1960-luvulla museo vuokrasi lisätilaa viereisestä huvilasta. Tarve oli kuitenkin suuri omille, näyttelytoimintaan paremmin soveltuville tiloille.

- 1 Vuoteen 2012 saakka Suomen rakennustaiteen museo.
- 2 Arkkitehtuurimuseon verkkosivut, <https://www.mfa.fi/tietoa-meista/arkkitehtuurimuseosta>, viitattu 25.5.2022
- 3 Jaatinen toimi vuosina 1958-1965 museon näyttelyosaston päällikkönä. Jaatisen suunnittelemat melko pienet muutokset toteutettiin v. 1959-1961. Arkkitehtitoimisto Okulus, 2013. Puistokatu 4 – rakennushistoriaselvitys ja inventointi s.62-67

- 1 Vuoteen 2012 asti Suomen rakennustaiteen museo.
- 2 Rauske 2006: 69-70
- 3 Penttinen 2022
- 4 Rauske 2006: 70
- 5 Vuonna 1969 julkisivuja ja tonttia ympäröivää aitaan koskien oli annettu korjauskehoitus, jonka täyteenpanoon Helsingin yliopisto oli saanut jatkoaikaa vuoteen 1972 saakka. Ote Helsingin kaupungin maistraatin pöytäkirjasta 9.12.1971, Korjauskehoitus 6.11.1969 sisälsi mm.: ikkkunoiden ulkopulttien kunto tarkastettava, vesikate ja piiput maalattava, julkisivut ja talotikkaat maalattava. AMA
- 6 Museonjohtajaksi Ålanderin jälkeen tullut Aarno Ruusuvuori ei Penttisen muistikuvien mukaan ollut toteutusvaiheessa kovin aktiivisesti mukana. Sen sijaan toteutussuunnittelu- ja työmaavaiheessa korostui Igor Herlerin rooli.
- 7 Penttinen 2022
- 8 Martti Jaatinen päätyi suunnittelijaksi Rakennustaiteen museon näyttelyosaston johtotehtäviensä perusteella. Martti Jaatinen hoiti hankkeessa neuvottelun viranomaisten ja museon kanssa. Penttinen 2022.
- 9 Penttinen, 2022. Lisäksi Ark Jaatisen arkistoaineistoon sisältyy työtuntilaskelma, josta käy ilmi, että Martti ja Marjatta tekivät projektiin vain pienen osan laskutettavasta työstä Eero Vidingiin verrattuna (Mika Penttistä dokumentissa ei mainita).
- 10 Entisöinti-termiä on käytetty kuvaamaan myös toimenpiteitä, jotka eivät ole olleet kaikilta osin ennallistavia. Lue lisää s. 34 alkaen

to Erkki Kupari Ky. Korjaus- ja restaurointityöt valmistuivat marraskuussa 1981 ja museo avautui yleisölle helmikuussa 1982.¹¹

TILALLISET MUUTOKSET

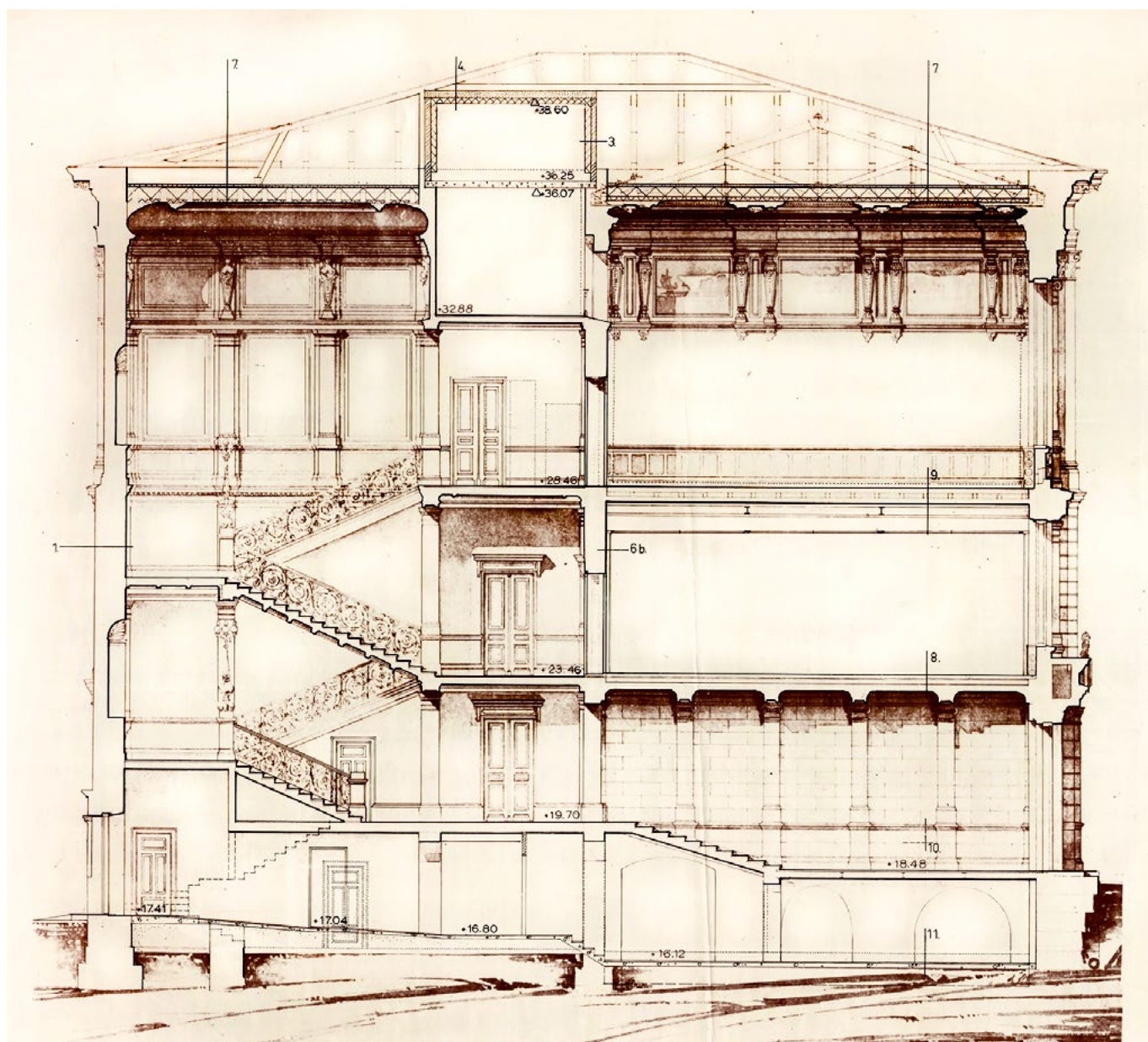
Muutos museoksi palautti rakennuksen käytön lähelle alkuperäistä. Tieteellisten seurojen sijaan käyttäjänä oli nyt Arkkitehtuurimuseo, mutta etenkin museon alkuperäinen tilaohjelma heijasteli rakennuksen alkuperäistä käyttöä: kirjaston ja arkiston lisäksi pientä näyttelysalia kaavailtiin käytettävän myös luentosalina.¹²

Tilaohjelma ja tilojen sijoittuminen vuonna 1982

Arkkitehtuurimuseon tärkeimmät yleisöpalvelut ovat Kasarmikadun rakennuksen käyttöönotosta lähtien sijainneet

- 11 Häivä 1982: 65
- 12 Kalustetut työpiirustukset 30.6.1978, Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen. AMA

↑ Leikkauspiirustus vuodelta 1976, jossa näkyvät kellarin lattiakorossa tapahtuneet rakenteelliset muutokset. Toinen merkittävä muutos rakenteissa on tapahtunut yläpohjassa. Porrasaulan yläpuolella näkyy ullakolle rakennettu uusi IV-konehuone. Piirustus ARK Leikkaus, piir. nro 27, AMA.

samoissa tiloissa. Alkuperäiseen tieteellisten seurojen aikaiseen tilaohjelmaan nähden toimintojen sijainti on muuttunut, mutta tilojen sijoitus on hyvin perusteltu sekä käytännöllisyyden että alkuperäisen arkkitehtuurin säilyttämisen nojalla.

Kirjasto kirjavarastoineen sijoittuu ensimmäiseen kerrokseen ja kellariin. Kirjastotiloihin on tehty 1980-luvun muutoksessa uusi sisäinen porrasyhteys. Alkuperäiset kirjastotilat toisessa kerroksessa on puolestaan otettu näyttelykäyttöön: toisen kerroksen sali on muutettu päänäyttelysaliksi ja alkuperäinen lukusali pieneksi näyttelysaliksi. Kolmannen kerroksen, välillä voimistelusalina toimineesta, juhlasalista tuli museon kokoelmasali sekä arkistohenkilökunnan työtila. Yleisöparvi ja siellä sijaitsevat huoneet otettiin niin ikään kokoelmien käyttöön.

Henkilökunnan työtilat, uudet märkätilat ja muut tukitoiminnot on sijoitettu pääosin porrashuoneen sivuilla si-

jaitseviin tiloihin. Uudet isommat tekniset tilat on sijoitettu kellariin ja ullakolle. Kellariin suunniteltiin myös talonmiehen asunto.¹³ Hissikuilu on sijoitettu alkuperäisen suuren savu- ja ilmanvaihtohormin kohdalle.

RAKENTEELLISET MUUTOKSET

Rakennuksen täystiiliseinät sekä I-teräspalkeilla vahvistetut pilarit, betonilaatat, tiiliholvit sekä puupalkkivälipohjat ovat kestäviä ja muutoksia sietäviä rakenteita eikä 1980-luvun muutosvaiheessa ole jouduttu laajalti puuttumaan rakenteisiin.¹⁴ Merkittävimmät rakenteelliset muutokset ovat olleet betonirakenteisen hissikuilun tekeminen vanhan

13 Asunto muutettiin henkilökunnan sosiaalityötilaksi v. 1995. Timo Vikkulan sähköposti 24.8.2022.

14 SRT Suunnittelu, 'alkuperäistä' (muutostöitä edeltävää) rakennetta esittävät rakennepiirustukset 6633, 6635, 6636, 6639, 6640 ja 6655 / 76 vuodelta 1976. AMA

hormin paikalle, uusi kirjaston sisäinen porrasaukko sekä kellarikerroksen muutokset.

Seuraavassa käydään läpi 1980-luvun muutosvaiheen rakenteet. Alkuperäiset rakenteet on dokumentoitu rakennesuunnittelijan toimesta 1970-luvun lopussa¹⁴ ja toimenpiteet esitelty arkkitehdin työpiirustusleikkaus vuodelta 1978¹⁵ sekä rakennesuunnitelmissa vuosilta 1976-1980.

ALAPOHJA JA PERUSTUKSET

Alapohjan "alkuperäiseksi" rakenteeksi on merkitty asfalttipinta betonilaatan päällä. Sitä, onko ennen museovaihetta kellarissa ollut asfalttipinta ollut alkuperäinen, ei ole voitu varmistaa, mutta 1900-luvun alussa tehdyissä mittauspiirustuksissa asfaltti on merkitty lattiamateriaaliksi moniin varastotiloihin.

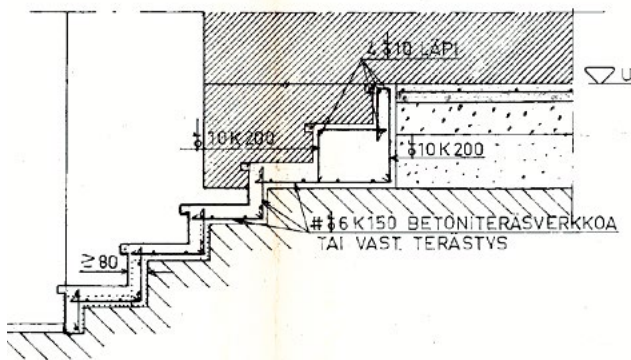
1980-luvun muutoksessa kellarissa pintamateriaali on tilasta riippuen esimerkiksi klinkkerilaatta tai muovimatto. Sen alla on tasausbetoni ja uusi betonilaatta.

Kellaritiloissa lattiakorko on 1980-luvun korjauksessa suurelta osin muuttunut alkuperäiseen nähden ja alapohja on jouduttu sen vuoksi rakentamaan uudelleen. Esteetön sisäänkäynti on ratkaistu tekemällä pihan puoleiselta ovelta kellarin johtaneiden portaiden tilalle luiska. Kellarin lattiakorot ovat muiltakin osin muuttuneet lähes kauttaaltaan.¹⁶ Suurimmassa osassa kellaritiloja lattiakorkeus on noussut alkuperäiseen nähden, luultavasti esteettömän luiskan aiheuttaman korkoaseman myötä. Sisäänkäyntiaue-

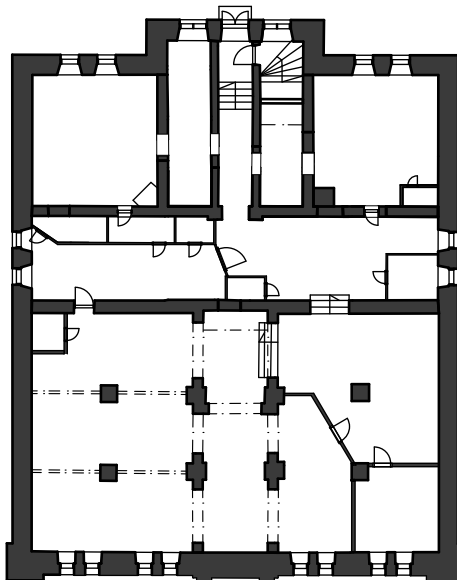
15 Arkkitehtipiiri, nro 027 "Ohjeellinen leikkaus", Marjatta ja Martti Jaatinen Ky, päivätty 30.6.1978. Piirustus on tehty alkuperäisen leikkauksen pohjalta.

16 Rakennepiirustus 6633/76 kellarikerroksen alkuperäisistä rakenteista, SRT-suunnittelu, 30.8.1976. AMA

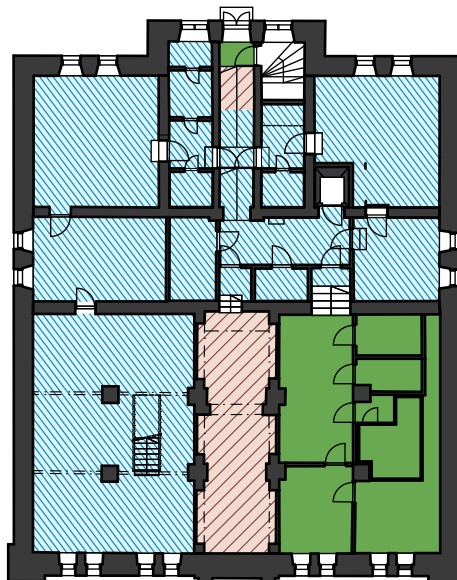
11 - 11 1:20

↑ 1980-luvun muutoksessa toteutettu uusi teräsbetoniporras kellarikerroksen eteisestä teknisten tilojen etutilana toimivaan varastoon. Uusi lattiarakente on pintamateriaali, tasausbetoni ja teräsbetonilaatta. Ote rakennepiirustuksesta 7072-78 Kellarikerros, päivätty 9.3.1981. SRT Suunnittelu. AMA

↑ Kellarikerros juuri ennen v. 1981 muutosta. Tilanne v. 1978 suunnitelmien purkumerkintöjen perusteella.

↑ Kellarikerros v. 1981 muutoksen jälkeen. Kellarin alapohjan koron muutokset on esitetty kaaviossa värein:

- lattiakorko nostettu aiemmasta
- lattiakorko pysynyt entisellään
- lattiakorko laskettu aiemmasta

lan alapuoleisessa varastotilassa lattiapintaa on puolestaan louhittu alemmaksi.¹⁷

Rakennuksen luonnonkiviperustus on säilynyt pääosin muutoksessa ennallaan. Putkivetoja varten perusmuureihin on tehty joitain uusia lävistyksiä.¹⁸

17 Alkuperäinen lattiakorko kellarissa on +16,33...+16,40, paitsi alkuperäisessä lämmityskattilahuoneessa +15,67...+15,77. 1980-luvun muutoksen jälkeinen lattiakorko kellaritiloissa on +16,49...+17,04, mutta madalletussa varastossa +16,12 ja lämmityskattilahuoneen tilalle tehdyissä teknisissä tiloissa +15,77.

18 kts. SRT-suunnittelu Oy:n rakennesuunnitelmat v.1975-81, AMA

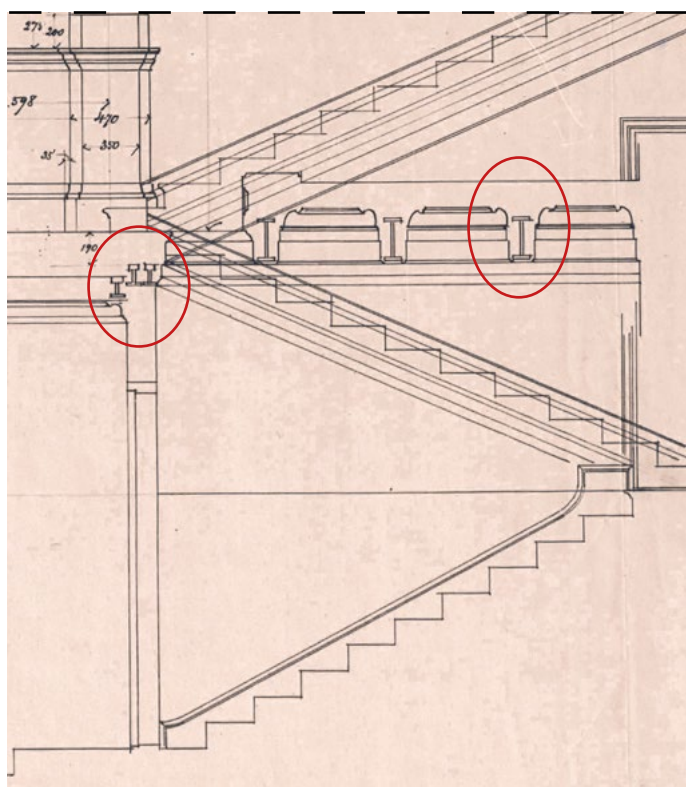
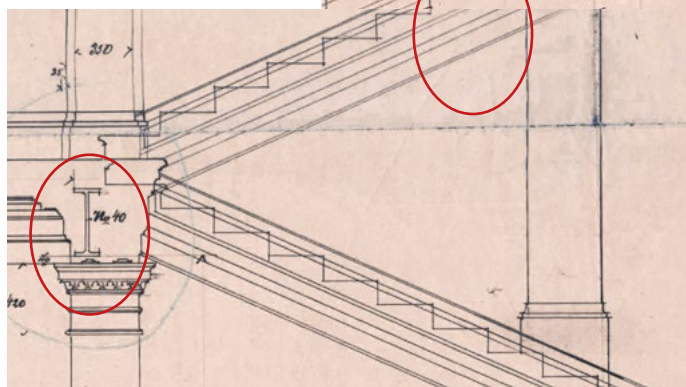
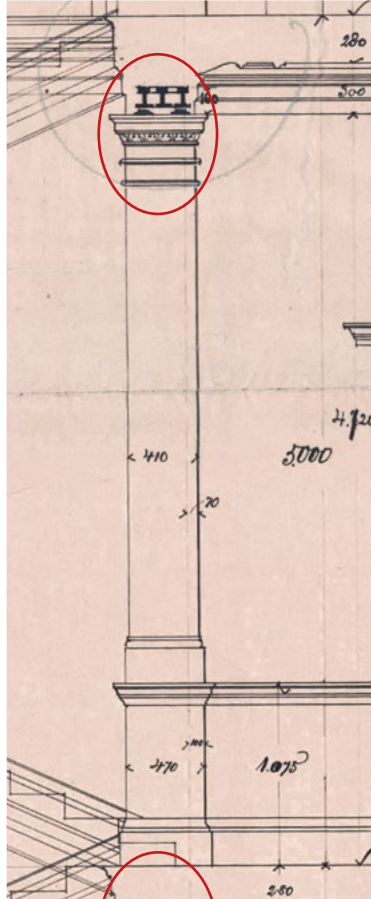
Päiväämättömässä piirustuksessa "Halkileikkaus porrashuoneen läpi" on esitetty porrashuoneen mitoituksen lisäksi rakenteiden sisällä kulkevia kantavia I-teräspalkkeja.

→ Porrastasanteen pilarit.

↓ Portaan välitasanteen pilarin päällä korkea I-palkki.

↓↓ Sisääntulokerroksessa todellisuudessa portaan alapinnassa oleva voimakas, palkkeilla tuettu kasetointi on esitetty vaakasuuntaisena.

Lähde: KA, kuvamuokaus sinikopiosta amoy 2022.

ULKOSEINÄT JA KANTAVAT RUNKO

Ulkoseinät ja kantavat väliseinät ovat täystiiliseiniä. Ulkoseinän paksuus vaihtelee 60...100 cm ja kantavien väliseinien 30...60 cm. Kellarikerroksessa sokkelin alueella ulkoseinät ovat ulkopuolelta luonnonkiveä ja sisäpuolella muurattu tiilestä. Nämä rakenteet ovat säilyneet alkuperäisinä myös 1980-luvun muutosvaiheessa. Liikuntakäytön aikana tehtyjä uusia aukkoja on muurattu museomuutosvaiheessa paikoin umpeen. Uudet lisäykset kantaviin tiilirakenteisiin on tehty tiilestä ja niiden pintakäsittely on toteutettu ympäristön mukaisesti.

Jo alkuperäisistä suunnitelmista käy ilmi I-teräspalkkien käyttö vanhoissa tiili- ja betonirakenteissa: Porrashuonetta esittävässä mitoituspiirustuksessa on esitetty pilarien päällä palkkien sisällä kulkevat teräspalkit. Julkisivun poikkileikkausta esittävässä laveerauksessa puolestaan näkyvät kellarin ikkuna-aukon ylityspalkit. Museomuutosvaiheessa tehdyssä olevien rakenteiden kartoituksessa on kiitettävästi esitetty myös välipohja- ja holvirakenteiden sisällä olevat I-teräspalkit.

Uusi hissikuilu on teräsbetonirakenteinen.

YLÄPOHJA

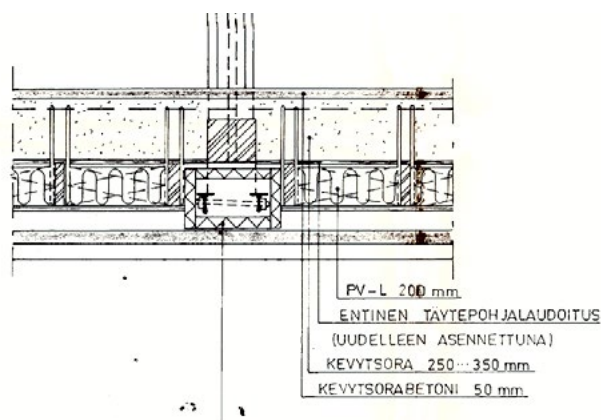
Alkuperäinen yläpohjarakenne on ollut ylhäältä alas:

- lapetiilipermanto
- laudoitus
- puupalkit - joiden välissä orgaaninen täyte: oljen ja hiekan sekoitus
- laudoitus ja rappaus.

Kokoelmasalissa rappauksen tilalla on ollut kankaalla verhotut, koristemaalattut kasetit.

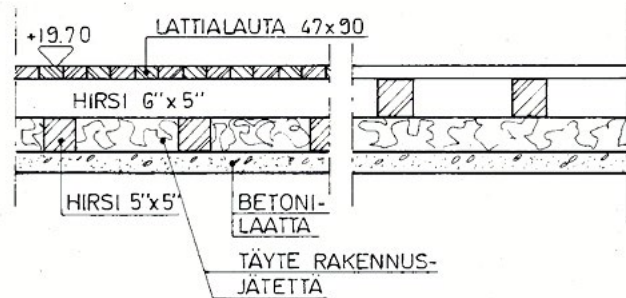
Uusittu rakenne on ylhäältä alaspäin:

- 50 mm kevytsorabetoni
- 250-300 mm kevytsora

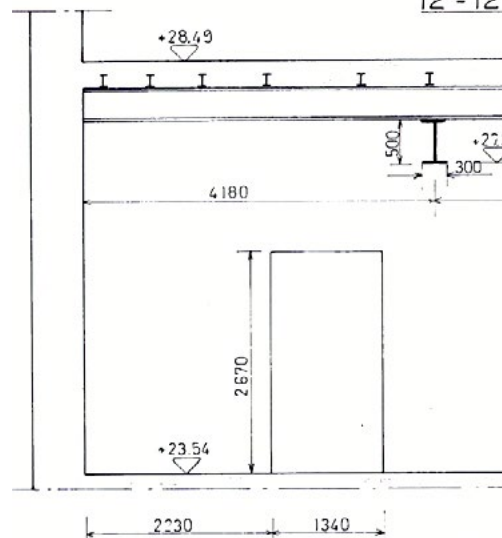
↑ 1980-luvun korjauksessa vanhan palopermannon päälle on tehty kevytsoraeristys ja sen päälle kevytsorabetonivalu. Piirustuksen mukaista vanhojen vetotankojen alapuolisen palkin paloeristystä ja itse vetotankojen paloeristystä ei ole tehty. Ote rakennepiirustuksesta 7509-80 Ullakon saneeraus kokoelmasalin kohdalla, päivätty 1.12.1980. SRT Suunnittelu. AMA

DET 1, LATTIARAKENNE 1:20

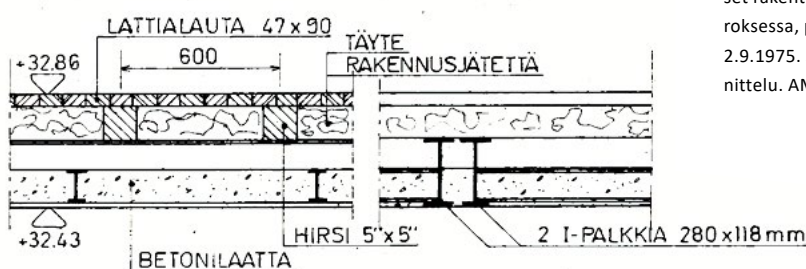

↑ Kellarin ja ensimmäisen kerroksen välinen vanha välipohjarakenne nykyisen museokaupan kohdalla. Ote rakennepiirustuksesta 6635-76 alkuperäiset rakenteet 1. kerroksessa, päivätty 2.9.1975. SRT Suunnittelu. AMA

→ Juhlasalin alapuolista välipohjarakennetta on tuettu ilmeisesti liikuntakäytön aikana korkeilla I-palkeilla. Ote rakennepiirustuksesta 6636-76 alkuperäiset rakenteet 2. kerroksessa, päivätty 6.9.1976. SRT Suunnittelu. AMA

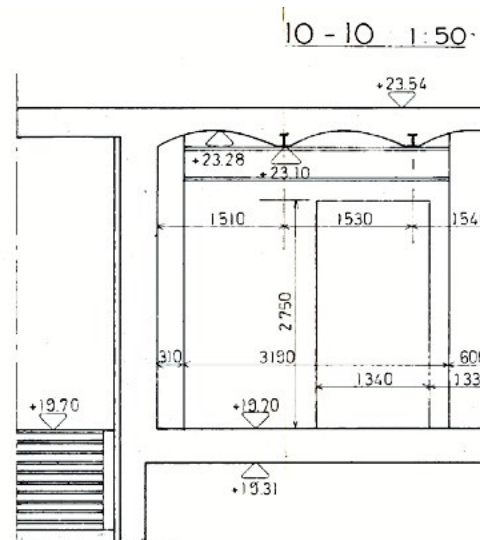

DET 3 1:20

↑ Kolmannen ja neljännen kerroksen välinen välipohjarakenne parvelle avautuvan huoneen kohdalla. Ote rakennepiirustuksesta 6640-75 alkuperäiset rakenteet 4. kerroksessa, päivätty 8.9.1975. SRT Suunnittelu. AMA

→ Ensimmäisen kerroksen katossa on I-palkeilla tuettu betoniholvi. Ote rakennepiirustuksesta 6635-76 alkuperäiset rakenteet 1. kerroksessa, päivätty 2.9.1975. SRT Suunnittelu. AMA

- vanha täytepohjalaudoitus, ja sen alla ilmeisesti edelleen puupalkkien välissä alkuperäinen orgaaninen täyte
- vanha laudoitus ja sisäkaton rappaus.¹⁹

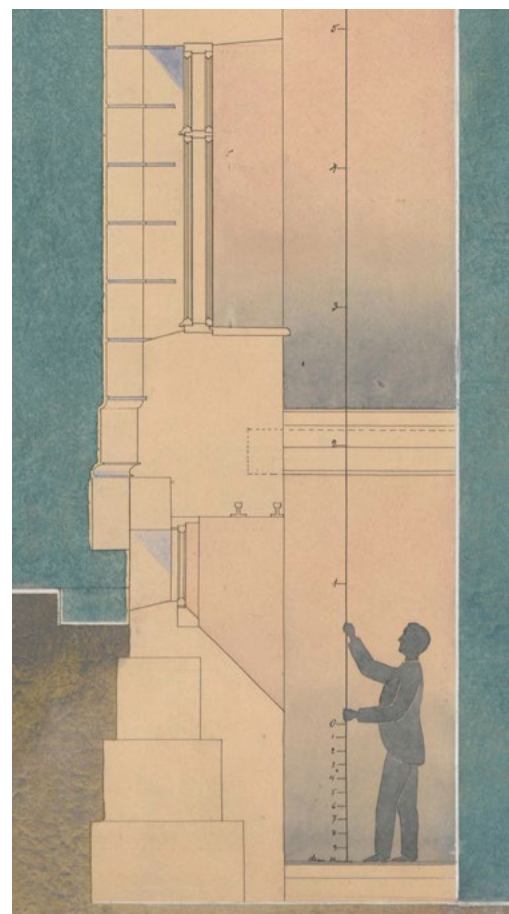
Kokoelmasalissa kankaiden²⁰ tilalle on asennettu Luja-levykasetit, joihin toteutettu alkuperäisen mukainen koriste-maalaus.

VÄLIPOHJAT

Yleisesti 1.-4. kerroksen välipohjien rakenne on säilynyt alkuperäisenä. Välipohjien rakenteissa on eri kerrosten ja tilojen välillä vuoden 1976 dokumentointipiirustusten perusteella joitain eroja, mutta yleisesti välipohjarakenne on seuraava:

- jyvät 47x90 mm lattialaudat
- 150x125 mm puupalkit
- ristiin 125x125 toiset puupalkit – ja joko ylempien tai alempien puupalkkien välissä on orgaaninen täyte.
- puurakenteiden alapuolella on 100 mm betonilaatta, joka on kannatettu I-teräspalkeilla
- betonilaatan alapinnassa on 20-30 mm rappaus.

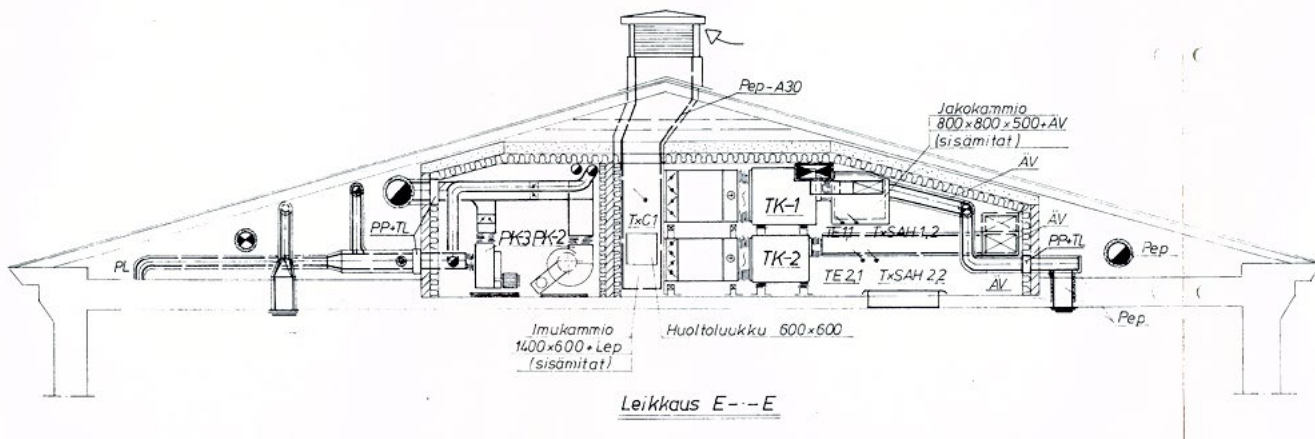
→ Laveeratussa julkisivututkielmassa Tie-teellisen seurain talon suunnitteluvaiheesta 1890-luvulta on esitetty myös rakenteita: kellarin ikkunan ylittävät I-palkit, välipohjien liittyminen ulkoseinään ja luonnonkivi-perustus. Ote laajemmasta piirustuksesta. KA

19 Rakennepiirustus 7509/80, "Ullakon saneeraus kokoelmasalin kohdalla", SRT Suunnittelu, päivätty 1.12.1980. AMA

20 Igor Herlerin mukaan Museovirasto otti alkuperäiset kankaat talteen kokoelmiinsa. Herler 2022.

- ↑ Ilmanvaihtopiirustussarjaan kuuluva leikkaus ullakosta. Ilmanvaihtokoneet on sijoitettu aumakaton muotoja seuraavaan konehuoneeseen. Muualla ullakkotilassa kulkee tulo- ja poistokanavia yläpohjaeristeen päällä. Ote piirustuksesta nro 130-I-23, IV-leikkauksia, vuodelta 1981. AMA

- ↑ Kokoelmasalin radiaattorit ovat alkuperäiset, kaikki muut lämmityspatterit on uusittu 1980-luvun alussa. Salin radiaattoreille on tehty uudet, alkuperäisen kaltaiset radiaattorisvennykset ja ikkunapenkeissä on ilmeisesti alkuperäiset ristikot aukoissa, jotka sallivat lämmön nousta ikkunalasien sisäpintaan. amoy 2022

Välipohjarakenne on säilytetty alkuperäisenä museomuu-tosvaiheessa. Vanhat (osittain liikuntakäytön aikaiset) pintamateriaalit on purettu ja vanhat aluslattiat kunnostet-tu: vanha betonilattia tasoitettu ja vanhat puiset aluslattiat naulattu liikkumattomaksi, hiottu ja pintaan kiinnitetty se-lostuksen mukaan 9 mm koivuvaneri.²¹

Uudet aukot välipohjissa

Välipohjiin on tehty museomuutosvaiheessa uudet mer-kittävät aukotukset: hissikuilun kohdalla, kirjaston uuden porrasyhteyden ja parvelle johtavan uuden kierreportaan aukot, porrashuoneen pohjoispuolella olevan huoneen nurkkaan tehty uusi, kaikissa kerroksissa kulkeva, suu-ri IV-kuilu sekä porrashuoneen eteläpuolella olevan huo-neen seinustalla kulkevan tekniikkavyöhykkeen pienem-mät kuilut. Lisäksi on talotekniikan vuoksi tehty joitain pienempiä aukotuksia.²²

21 Rakennusselitys v. 1987 s. 48

22 Rakennesuunnitelmiin sisältyvät aukkopiirustukset 6811-77 ...6815-77 aukkopiirustukset 0. - 4. kerros. SRT Suunnittelu, v. 1977. AMA

UUDET VÄLISEINÄT

Uudet osastoivat väliseinät on tehty tiilistä muuraamalla tai paikoin kevytrakenteisina ja päällystetty kipsilevyillä. Pintakerroksena on molemmiin puolin rappaus tai tasoitus. Vanhojen muurattujen ja rapattujen pintojen täydentävät rakenteet (umpeen muuratut aukot yms.) on käsitelty ym-päristön mukaisiksi.

Uudet kevyet väliseinät on tehty 67 mm kipsiharkkoista.²³ WC-tilojen eriöiden seinät ovat alumiinirunkoisia.

TALOTEKNISET JÄRJESTELMÄT

Koneellinen ilmanvaihto

Uuden koneellisen ilmanvaihtojärjestelmän sovitus van-haan rakennukseen on ollut haasteellinen tehtävä, mut-ta siitä on suoriuduttu Arkkitehtuurimuseossa hyvin. Tu-lo- ja poistoilmareiteissä on käytetty hyväksi alkuperäisiä ilmanvaihtohormeja. Näiden lisäksi on tehty yksi suurem-pi läpivientien keskittymä (porrashuoneen eteläpuolella si-jaitseviin huonetiloihin) sekä suuri IV-hormi pohjoispuo-llelle. Ullakkotila on otettu 1980-luvulla laajoilta osin ilman-vaihtokanavien käyttöön ja keskelle on tuolloin rakennet-tu betonirakenteinen IV-konehuone. Toteutussuunnittelu-vaiheessa arkkitehdit ja erikoissuunnittelijat tekivät tiivistä yhteistyötä, ja Penttisen mukaan talotekniikka löysi paik-kansa luontevasti.²⁴

Ullakon muutoksista on kerrottu enemmän julkisivu-ja ja vesikattoa käsittelevässä selvityksessämme vuodelta 2018.²⁵ Ilmanvaihtoa taas on käsitelty tarkemmin Arkkitech-tuurimuseon alkuperäistä ilmanvaihtojärjestelmää kuvaavassa täydentävässä selvityksessä vuodelta 2018.²⁶

23 "Asennus, kiinnitykset ja pintakäsittelyt valmistajan ohjeiden mukaan: Kemina, Raksa-kipsilaatat" Rakennusselitys v. 1979 s. 39

24 Penttinen 2022

25 Arkkitehdit Mustonen Oy 2018.

26 Arkkitehdit Mustonen Oy 2018.

Lämmitysjärjestelmä

Rakennus oli liitetty kaukolämpöön jo vuonna 1969²⁷. 1980-luvun korjausvaiheessa lämmityspotket on uusittu²⁸ ja niiden sijaintia muutettu²⁹: aiemmin kaukolämpöjohdot tulivat Punanotkonkadulta. Muutosvaiheen jälkeen putket on tuotu Kasarmikadulta rakennuksen koillisnurkkaan, suoraan teknisiin tiloihin. Kokoelmasalia lukuun ottamatta alkuperäiset patterisyyvennykset on muurattu umpeen museomuutosvaiheessa.³⁰ Kokoelmasalin jaeradiaattorit ovat mahdollisesti alkuperäisiä, mutta kaikki muut radiaattorit on uusittu 1980-luvun alussa.

OVET JA IKKUNAT

VÄLIOVET

Alkuperäiset puiset paripeiliovet ovat osittain säilyneet, mutta porrastasanteille ja ala-aulaan avautuvien ovien tilalle on tehty uudet, tarkasti vanhan mallin mukaiset palo-ovet.³¹ (Kts. kaaviot s. 24-26). Uudet ovet on tehty B 30 -luokan palo-oviksi tekemällä peiliovien täyttö "Paloilves"-lasitulevystä.³² Uusittuja ovia on hyvin vaikea erottaa alkuperäisistä, koska niiden mitoitus ja pintakäsittely ovat vanhojen ovien kaltaiset ja ovissa on käytetty vanhoja heloja.

Kaikki, alkuperäiset ja uudet, paripeiliovet on ootratu samalla tavalla. Ovien yläpuoliset listoitukset ja konsolit on säilytetty ja paikoin täydennetty vanhan mallin mukaan.

Uusissa väliseinissä sijaitsevat uudet väliovent (esimerkiksi märkätiloihin tai varastoihin) on tehty sileinä peitto-maalattuina laakaovina.

Painikkeina sekä peilioissa että laakaovissa on yleensä messinkinen Primon Parlamentti -painike. Joissain ovissa on kuitenkin erilaiset painikkeet, ja sisäänkäyntiaulasta kellarin portaaseen johtavassa ovesta alkuperäiseltä vaikuttava vanhempi painike.

Palo-ovien muutos vuonna 2022

Vuoden 1981 muutosvaiheesta asti käytössä olleet paripalo-ovet olivat museon näyttelytoiminnan vuoksi olleet suurelta osin jatkuvasti auki. Vuonna 2021 suoritetussa palotarkastuksessa tämä pantiin merkille ja ovet määrättiin pidettäväksi suljettuina, kunnes tilanne oli ratkaistu. Vuonna 2022 kahdeksaan porrashuoneeseen avautuvaan pari-

↑↑ 1980-luvulla alkuperäisen oven mukaisena tehty uusi palo-ovi. amoy 2022

↑ Vastaava paripeiliovi 1970-luvulla alkuperäisenä ennen korjausta. Valokuvan perusteella välioventkin olivat päässeet huonoon kuntoon. Viisi alkuperäistä paripeiliovea on säilynyt 1980-luvun muutoksessa paikoissa, joissa niihin ei ole kohdistunut palonestysvelvoitetta. Igor Herlerin henkilökohtainen arkisto.

27 Kaukolämpöön liittymisvaiheesta on Helsingin kaupungin sähkölaitoksen piirustukset Arkkitehtuurimuseon piirustusarkistossa, päivätty 22.9.1969.

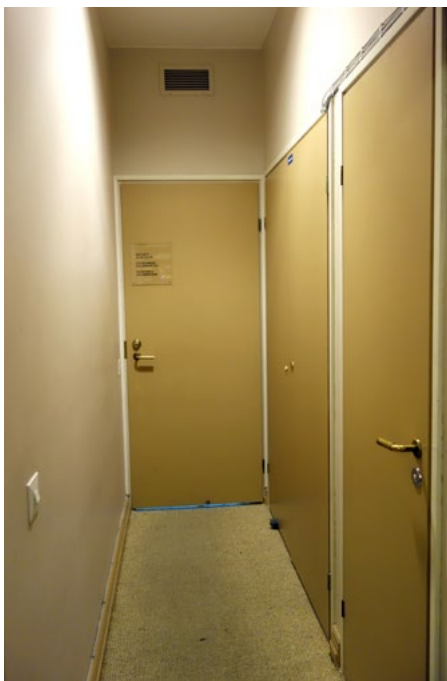
28 LVI-piirustukset vuodelta 1977, Lämpöinsinööritoimisto Toijala & Co Ky, AMA

29 Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, Rakennuslilitys v.1979 s. 22

30 Rakennuslilitys v.1979, s.30

31 Ovet rD1-rD20 on 1970-luvun suunnitelma-asiakirjoissa merkitty aluksi restauroitaviksi, mutta muutospiirustuksessa 9 kpl tehtäväksi vanhan mallin mukaan.

32 Piir. 077a Ovet (B30). Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen. 1981.

palo-oveen asennettiin uudet palosulkijalaitteet, jotka mahdollistavat ovien pitämisen avoinna normaalitilanteessa.³³

IKKUNAT

Rakennuksessa on näyttävät, etenkin porrashuoneessa ja suurissa saleissa hyvinkin suurikokoiset puiset ruutuikkunat. Alkuperäiset ikkunat olivat 1970-luvulle tultaessa päässeet huonoon kuntoon.³⁴

Ikkunat on uusittu kauttaaltaan 1980-luvun muutosvaiheessa.³⁵ Uusitut ikkunat noudattavat alkuperäistä ikkunajakoa, mutta ne on muutettu sisään-ulos-aukeavista sisään-sisään-aukeaviksi. Detaljointi on mukaelma alkuperäisistä ikkunoista, esimerkiksi alun perin ulkopuitteiden alasarjassa ollut pyöristetty tippanokka on uusituissa ikkunoissa tehty vaakavälikarmiin.³⁶

Ikkunoiden ulkopuitteissa ja karmien ulkopinnoissa on käytetty painekyllästettyä ja sisäpuolisissa puitteissa kylälästämäntöntä mäntyä.³⁷ Karmit on rakennusselityksen mu-

33 Pää- ja arkkitehtisuunnittelu Arkkitehdit Mustonen Oy. Ovimuutoksen toteutus Groma Oy.

34 Penttinen, 2022.

35 Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen Ky laatimat työpiirustukset 058 Kellarin ikkunat vuodelta 1978 sekä 063 Ikkunakaaviot, 064 Ikkunadetailit ja 065 Ikkunoiden karmisovitus vuodelta 1979. AJA

36 kts. piirustus 064 Ikkunadetailit 1:1 ja Kansallisarkiston kokoelmiin sisältyvä päiväämätön alkuperäinen työpiirustus porrashuoneen ikkunasta. Mika Penttisen mukaan suunnitteluvaiheessa tätä piirustusta ei ollut käytössä vaan lähtökohtana olivat olevat ikkunat.

37 Piirustus 064 Ikkunadetailit 1:1

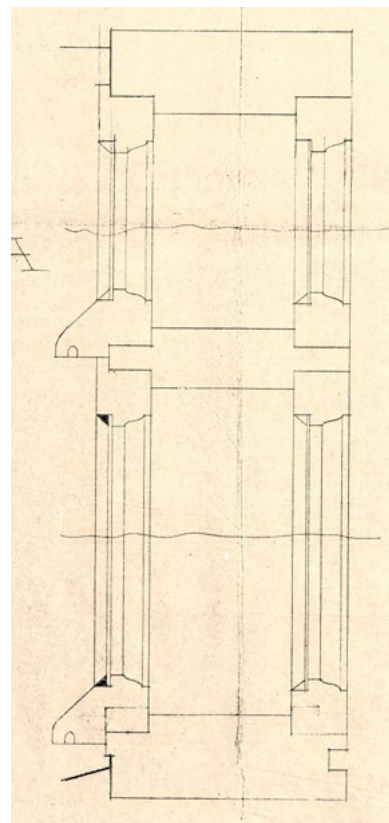
↖ 1980-luvun korjausvaiheessa vanhan mallin mukaan tehdyissä uusissa palonkestävissä parpeilioivissa on vanhan mallin mukaan toteutettu ooteraus (jalopuuta jäljittelevä puunmukailumaalaus), Primon Parlamentti-painikkeet ja Abloy:n lukkopesät.

↓ Kansallisarkiston kokoelmiin sisältyvä päiväämätön piirustus alkuperäisestä ikkunasta. Aiemmin alapuitteissa ollut pyöristetty tippanokka ulkoikkunassa on nykyään välikarmissa. Ote laajemmasta piirustuksesta.KA

↖ Laakaovia 2. kerroksessa muutosvaiheessa syntyneellä lyhyellä käytävällä, johon aukeavat päätteneä oleva henkilökunnan tila, sähkökaappi sekä wc-tila. Uusissa väliseinissä sijaitsevat uusiin aukkoihin tehdyt ovet on tehty vaaleanruskeina laakaovina. Painikkeet ja lukitus ovat yhteneväisiä läpi rakennuksen, joitain poikkeuksia lukuun ottamatta.

← Avattavissa hätäpoistumistieikkunoissa on Primon (nyk. Abloy) valkoiset Presto-painikkeet.

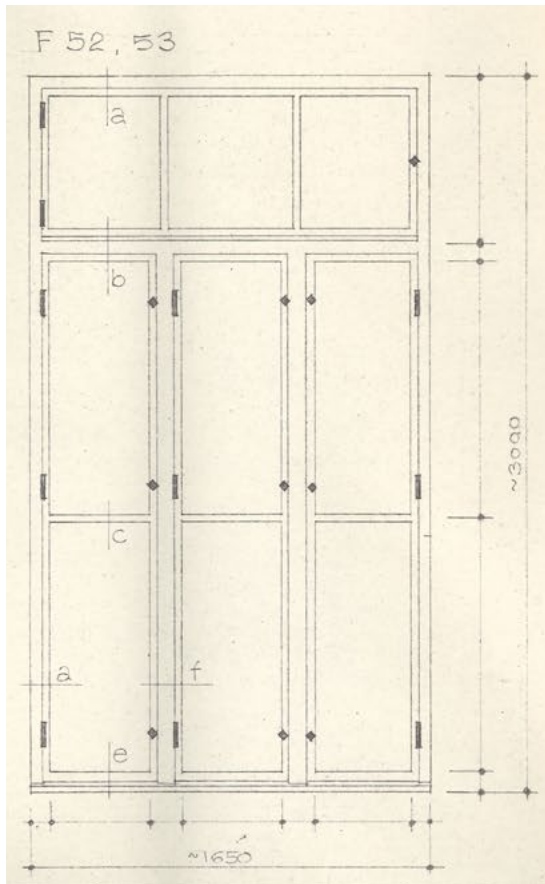
Kuvat amoy 2022

↑ 1980-luvulla uusitut ikkunat on tehty männystä ja peittomaalattu valkeiksi. Detaljointi perustuu alkuperäisiin ikkunoihin, mutta ikkunoiden avautuminen on muutettu sisään-ulos-aukeavista sisään-sisään-aukeaviksi. amoy 2022

kaan liimattu kieroontumisen estämiseksi vedenkestävällä liimalla vähintään neljästä kappaleesta. Vanhat karmit on veistetty ikkunan pielen tasoon uusien karmien asennus-alustaksi.³⁸

Lautarakenteiset ikkunapenkit uusittiin kauttaaltaan uudelleen. Porrashuoneen leveissä ikkunapenkeissä lautojen päälle on liimattu ohut 3 mm vaneri, jotta muutoin väijäämättä aiheutuva pintakäsittelyn halkeaminen lautojen välissä ei niissä tapahtuisi.³⁹ Lopputulos on tässä mielessä onnistunut. Muissa huoneissa puisissa ikkunapenkeissä näkyy halkeamia.

Saranat, painikkeet, sulkijat ja aukipitolaitteet ovat Primon tuotteita, osin sinkittyä terästä ja osin epoksimaalattuja ja valkoisia. Ikkunapainike avattavissa tuuletus- ja poistumistieikkunoissa on valkoinen Primon Presto-painike.⁴⁰

Suunnitteluvaiheessa parvelle avautuvien tilojen kattoikkunat on vielä aiottu uusia alkuperäisen kaltaisina paikoilleen, mutta toteutusvaiheessa siitä on luovuttu. Kattokkunat poistettiin ja korvattiin valaisimilla.⁴¹ Syy on Penttisen mukaan ollut luultavasti taloudellinen, lisäksi kattoikkunaa on todennäköisesti pidetty riskirakenteena vedenohjauksen onnistumisen kannalta.⁴²

Ikkunoista on kirjoitettu myös vuoden 2018 julkisivuselivityksessä.

38 Rakennusselitys v. 1979, s. 33

39 Herler 2022

40 Suunnitelma-asiakirjojen mukaan Parlamentti, kuten ovissa, mutta ikkunoiden on Presto-painikkeet.

41 kts. s. 54

42 Penttinen 2022.

← Jaatisten toimiston laatima ikkunakaavio vuodelta 1979. Ikkunoiden koko ja puitejako noudattaa täsmällisesti alkuperäistä. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, piir. nro 053 Ikkunakaaviot, 1.5.1979. AJA

↓ Alkuperäiset kattoikkunat olivat säilyneet 1970-luvulle saakka ja nämä parvelle avautuvissa huoneissa olevat oli aluksi tarkoitus säilyttää. Toteutusvaiheessa aikeesta luovuttiin, Penttisen mukaan luultavasti rahanpuutteen ja/tai rakenteen hankaluuden vuoksi. HKM

1980-LUVUN RESTAUROINTIPERIAATTEET

Arkkitehtuurimuseon korjausvaihe vuonna 1981 oli hyvin kattava ja alkuperäisiä pintoja on säilynyt silloin hyvin vähän. Museomuutosvaiheeseen saakka alkuperäiset pin-

nat olivat säilyneet porrashuoneessa, juhlasalissa liikuntakäytön aikaisten levytysten alla ja paikoin myös muualla.⁴³ Sisätilojen väritys ei ollut 1970-luvulle tultaessa ilmeisesti enää alkuperäinen. Valokuvien perusteella koriste-maalaukset ovat olleet maalattuina peittoon ennen vuosien 1980–81 korjausvaihetta. 1970-luvun suunnitelma-asiakirjojen ja nykytilanteestakin käsin havainnoitavien muutosten perusteella rakennuksessa on tehty museomuutosvaiheessa sisätilojen arvoluokittelu, jossa kaikkein tärkeimmät tilat on valittu "entisöitäviksi" ja muualla on toteutettu paikoin laajojakin muutoksia.⁴⁴

43 Mika Penttinen muisteli tiloissa olleen liikuntakäytön jäljiltä vanhoja linoleum-mattoja. Penttinen 2022

44 Entisöinti-sanaa ei tule Arkkitehtuurimuseon kohdalla ymmärtää kirjaimellisesti. Vanhoja koristeaiheita on säilynyt runsaasti, mutta pintoja hyvin vähän ja osa "entisöityjen" tilojen pinnoista on uusittu vanhaa mukaillen, ei täsmällisesti alkuperäistä toistaen.

← Alkuperäiset kokoussalin pintarakenteet säilyvät liikuntakäytön aikana tallessa päälle rakennettujen levytysten alla. Valokuva vuodelta 1975 museomuutoksen purkuvaiheesta. AMA

↓ Kokoelmasali 1980-luvun alussa vastakorjattuna. Kokoelmasali ja porrashuonekokonaisuus olivat 1980-luvun muutoksessa ainoat "entisöidyt" tilat. Kokoelmasalin osalta ennallistaminen on ollut ainakin siltä osin hieman valikoivaa, että alkuperäisen tapetin tilalle on tullut Igor Herlerin suunnittelema sabluunalla maalattu seppelaihe. Kauttaaltaan rakennuksen sisäväriytyksen osalta on epäselvyyttä, minkä verran 1980-luvulla on tehty värisuunnittelua mahdollisesti esiin otettujen alkuperäisten värisävyjen pohjalta ja minkä verran suunnittelijoiden valinnat ovat vaikuttaneet lopputulokseen. AMA

Seppelkoristeet porrastasanteen pilareissa kolmannessa kerroksessa:

← Alkuperäinen, puhdistamatta jätetty kipsikoriste, joka on vain saanut pintaansa uuden maali- ja kultauskerroksen.

← Keskimmäisessä pilarissa on Igor Herlerin tekemä, puhdistetusta koristeesta tehdyn muotin avulla tehty uusi kipsikoriste, jossa on sama uusi pintakäsittely.

Entisöintitöistä vastannut arkkitehti Igor Herler itse kritisoi sitä, että kipsikoristeita ei kauttaaltaan edes puhdistettu kertyneistä lika- ja maalikerroksista vaan maalattiin epämuodostumien päälle. Kuvat amoy 2022.

"Entisöinti", joka suunnitelma-asiakirjoissa esiintyy, on koskenut vain alkuperäistä juhlasalia eli kokoelmasalia sekä porrashuonekokonaisuutta: ala-aulaa, porrashuonetta ja kerrostasanteita (tilallisesti säilyneiltä osin). Näissä tiloissa on rekonstruoitu "näkyvissä olleiden koristeiden mukaan"⁴⁵ koristemaalaukset ja toteutettu kivenmukaillut pinnat¹³ seinien alaosassa. Reliefit, kipsikoristeet ja koriste-listat ovat pääosin alkuperäisiä. Tarpeellisilta osin koristeaiheet on rekonstruoitu vanhan mallin mukaan vaurioituneiden paikalla. Porrashuonekokonaisuuden lattiamateriaalina on säilynyt alkuperäinen mosaiikkibetoni ja kokoelmasalissa alkuperäinen mosaiikkiparketti.

KORISTEAIHEET JA -LISTAT

Pääosin koristeaiheet ovat alkuperäisiä vanhoja kipsikoristeita ja laastilistoja. Säilyneitä koristeaiheita ei ole puhdistettu lähes vuosisadan aikana kertyneiden maalikerrosten ja rapautumisen jäljiltä, joten niiden alkuperäinen muoto on paikoin pahastikin kärsinyt.

Kolmannen kerroksen porrastasanteelle entisöinnistä vastannut Igor Herler on esimerkin omaisesti toteuttanut keskimmäistä pilaria kiertävän seppelkoristeiden puhdistuksen, ja tehnyt puhdistetun muotin mukaan uuden. Muissa pilareissa kiertävät seppelkoristeet ovat alkuperäisiä, muodoistaan terävimmät piirteet jo menettäneitä. Tämän selvitystyön yhteydessä käydyllä haastattelukierroksella museossa Herler haastoikin puntaroimaan, kumpi olisi "alkuperäisempi": puhdistetun muotin mukaan tehty alkuperäisen muodon paremmin toistava uusi kipsikoriste, vai aikojen saatossa muotonsa menettänyt, materiaalin tasolla alkuperäinen koriste?

Kävijän katselukulmasta eroa alkuperäisten ja 1980-luvun alun korjauksessa uusittujen koristeaiheiden välillä on hyvin vaikea äkkiseltään havaita.

↓ Ilmeisesti tutkimusvaiheessa 1970-luvulla purettiin liikuntakäytön aikaisia levytyksiä sen verran, että niiden takana säilyneet kipsikoristeet ja parven balustradikaide paljastuivat. Mika Penttinen ei ollut itse ollut mukana tutkimusvaiheessa, mutta totesi haastattelussa vuonna 2022, että toteutussuunnitelmia laadittaessa oli jo tiedossa, että koristeaiheet olivat juhlasalinkin puolella talleissa. AMA

45 Kasarmikatu 24 rakennuksen Entisöintimaalaustyöselostus, laatinut maalarimestari Y. Pilvi 25.3.1980. AMA

- ↑ Igor Herlerin henkilökohtaisissa kokoelmissa on lukuisia Arkkitehtuurimuseon kipsikoristeista tehtyjä muotteja ja niistä otettuja valoksia. Esimerkkinä pilarien koristeena oleva heraldinen ruusu. Vasemmalla puhdistamaton koriste, seuraavana puhdistettu koriste, kolmantena puhdistetusta koristeesta tehty muotti ja äärimmäisenä oikealla muotista tehty uusi kipsivalos. amoy 2022
- ↓ Katto- ja jalkalistat on kierretty tilan ympäri sielläkin, missä seinälinjat eivät ole alkuperäisillä kohdilla. Kuvassa esimerkki tilanteesta porrashuoneen eteläpuolelle sijoittuvissa huoneissa, joissa on pitkä tekniikkavyöhyke. Tekniikkavyöhykkeen seinälle on vedetty kipsistä vanhojen laastista vedettyjen listojen mukaiset koristelistat. amoy 2022

- ↗ Osa muotolistoista on puuta, esimerkiksi marmroidun paneeloinnin yläpuolinen lista. Igor Herleriltä löytyi myös tästä malli.

- Igor Herlerin henkilökohtaiseen kokoelmaan kuuluvat myös uusia ja korjattavia vedettyjä listoja varten tehdyt kelkat. Kuvassa yksi esimerkki. amoy 2022

Uusia seiniä kiertävät koristelistat

Yksi selkeä, jo Jaatisen toimiston tekemä⁴⁶ suunnitteluvaihtelua 1980-luvun muutoksessa on ollut alkuperäisten muotoisten katto- ja jalkalistojen täydentäminen myös uuden tilanjaon mukaisilla seinillä. Eli esimerkiksi porrashuoneesta erotetuissa päätyhuoneissa, parvelle avautuvassa huoneessa (johon liittyy hissien konehuone) ja porrashuoneen eteläpuolelle jäävissä tiloissa (joissa on koko seinän mittainen tekniikkakuilu) alkuperäisen mukainen jalka- ja kattolistoitusta kiertää kaikilla seinillä, vaikka tilat eivät ole enää alkuperäisen muotoisia.

Alaslaskettujen kattojen alueella listoituksia ei ole tehty, eikä sellaisilla seinälinjoilla, jotka selkeästi lävistävät alku-

peräisen tilan (esim. 1. kerroksessa kahteen jaetussa toimistotilassa porrashuoneen pohjoispuolella).

Uudet täydennetyt listat on tehty kipsilaastista, ei rapauslaastista kuten alkuperäiset vedetyt listat. Kipsilistojen vetomuotti on tehty alkuperäisen listan mallin mukaan.⁴⁷

KORISTEMAALAUKSET

Koristemaalaukset toteutti esiinotettujen alkuperäisten koristemaalauksen perusteella museomuutosvaiheessa Igor Herlerin johdossa Maalaamo Pauli Hietanen⁴⁸. Entisöinti-maalauksyöselostuksen on laatinut rakennushallituksessa

⁴⁷ Herler 2022

⁴⁸ Toteuttamassa olivat maalarit Ulla Setälä, Tuija Kangas, Pirjo Lahdenperä, Marja Kääriäinen ja Marjut Kinnunen.

⁴⁶ Penttinen 2022

↑ Valokuvassa S. Wuorion maalausliikkeen maalarit maalaavat Arkkitehtuurimuseon nykyisen kokoelmasalin kattoa. Kuvausvuodeksi mainitaan 1914, mutta on epäselvää onko näin todella, koska kuvan voi olettaa olevan koristemaalauksen ensitoteutuksesta. Meanderkuviointi on nykyisen kaltainen ja samoin heikkosti erottuva kuviointitilä IV-ritilän ympärillä kasetissa vaikuttaa olevan nykyisenlainen. Sen sijaan kapeissa välkentissä kuvio on nykyisin hennempi, muoto on "löystynyt" ja kontrasti heikompi. HKM

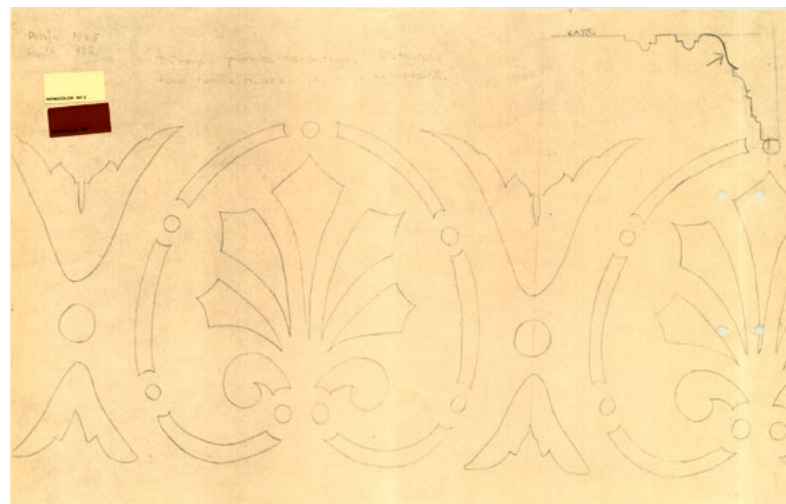
➤ Valokuva samasta kasettikatosta nykyään (v. 2017). Koristekuviointi on pehmeämpi ja vähemmän kontrastinen kuin vanhassa valokuvassa. Sävyistä on vaikea sanoa varmuutta, mutta ainakin kapeissa välkentissä kuvio poikkeaa vanhasta valokuvasta.

Yrjö Pilvi.⁴⁹ Arkkitehtuurimuseon piirustuskokoelmiin sisältyy Tikkurilan Monicolor-sävykoodein varustetut 1:1 piirustukset koristemaalauksista, mutta haastattelujen mukaan perusteella ei saatu täyttä varmuutta näiden tekijästä tai siitä, ovatko ne dokumentointipiirustuksia vai suunnitelmia⁵⁰. Vanhat koristemaalaukset on kuitenkin ilmeisesti otettu esiin viimeistään purkuvaiheessa. Toteutusvaiheessa Igor Herler johti koristemaalauksia ja oli laatinut mallipiirustukset, joiden mukaan sabluunat leikattiin.⁵¹

Kuviomaalaukset

Koristemaalauksen kuviot ovat alkuperäiset⁵² eikä niitä ilmeisesti ole ollut muissa tiloissa kuin nykyäänkin eli alaulassa, porrashuoneessa sekä juhlasalissa (nykyisessä kokoelmasalissa). Alun perin kuviot on kuitenkin maalattu ilmeisesti kaikkialla kaksikulotteisina, yleensä kahta väriä

↓ Arkkitehtuurimuseon kokoelmiin sisältyvät 1:1 koristemaalauksiin piirustukset. Piirustusten tekijä ei ole tiedossa, eikä täyttä varmuutta ole siitäkään, ovatko piirustukset dokumentointipiirustuksia vai koristemaalauksisuunnitelmia. Käsiala ei ole Igor Herlerin, mutta piirustussarjaan sisältyvä kokoelmasalin uusi seppelikuviointi kieltä siitä, että ne olisivat kuitenkin suunnitelmia. AMA

49 Entisöintimaalaukset, päiväty 25.3.1980. Allekirjoitus Y. Pilvi.

50 Sarjaan sisältyy kaksi piirustusta, jotka tuntuvat vesittäjän dokumentointivaihtoehdon: kokoelmasalin seiniin 1980-luvun korjauksessa toteutettu uusi seppelikuviointi sekä saman salin kasettikaton koristemaalauksiin piirustus, jonka kuviointi ja värit poikkeavat nykyisestä (ja vanhassa S. Wuorion maalausliikkeen maalareita esittävistä valokuvista).

51 Setälä 2022.

52 Herler 2022; Setälä 2022.

- ← Porrashuoneen katto ylimmässä kerroksessa. Ruusukuvion sovittaminen kaartuviin nurkkiin oli haasteellinen työ, joka ei ensimmäisellä yrittämällä onnistunut (Setälä ja Herler 2022). Porrashuoneen katossa on alkuperäinen, ullakolta käsin vaihdettava valaisin. amoy 2022
- ↑ Valokuva koristemaalareista työmaalla vuonna 1980 tai 1981. Kuvassa työn alla on viereisen katon listojen koristemaalaukset. Vasemmalta oikealle: Pirjo Lahdenperä, Ulla Setälä ja Marja Kääriäinen. Kuva Ulla Setälän henkilökohtaisista kokoelmista.

- ← Alkuperäisen ja uuden marmoroinnin erottaa etenkin paikoin selvästi työn jälestä. Paneliosien alkuperäinen marmorointi on vahvasuonista ja siinä on enemmän rauhallista peruspintaa. Jalkalistojen 1980-luvulla tehty marmorointi on tiheämpää ja pienipiirteisempää. amoy 2022

- ↙ Kokoelmasalin seinien alaosien paneelointia koristemaalausvaiheessa. Sallissa panelit olivat alun perin tummaksi ootratut, syymarmorointiin ei selvinnyt haastatteluissa. Oletettavasti kyse on ollut halutun yleisilmeen saavuttamisesta. Kuva Ulla Setälän henkilökohtaisista kokoelmista.

käyttäen. Igor Herler on museomuutosvaiheessa päättänyt muuttaa kuvioita moniulotteisimmiksi ja lisännyt suureen osaan koristemaalauksia yhden tai useamman värisävyn valo-varjovaikutelman aikaansaamiseksi. Nykyisissä koristemaalauksissa on siis käytetty alkuperäistä useampia sabluunoita ja vaaleat valo-varjovaikutelman aikaan saavat sävyt ovat Herlerin käsialaa.

Koristemaalauksen alkuperäisistä värisävyistä tai kontrastista ei ole selvyttä. Kokoelmasalin kasettikaton koristemaalauksista esittävissä vanhassa valokuvassa kuvioissa näyttäisi olevan nykyistä voimakkaampi kontrasti.

Koristemaalaukset on tehty kaikkialla lateksimaalilla, kuten sisätilojen pintakäsittely yleensäkin. Rakentamisaikalle tyypillinen materiaalivalinta on valitettava, koska lateksimaalin alta alkuperäisten öljymaalilla tehtyjen koristemaalauksen esiinotto on työlästä.

Kivenmukaillut pinnat

Sisäankäyntiaulan, porrashuoneen ja kokoelmasalin seinien alaosan paneeloinnin kivenmukailluista pinnoista osa on alkuperäisiä ja osa tehty uudelleen 1980-luvun korjauksessa. Marmoroinnit toteutti Kari Martiskainen.⁵³

Alkuperäisissä ja uusissa marmorointipinnoissa on silmin havaittava ero, kun sitä osaa etsiä: alkuperäisissä pinnoissa on tasaisempi, rauhallisempi ote kun taas uusissa suonitukset ovat hyvin voimakkaita ja pinta on elävämpi. Muutosvaiheessa marmoroinnin suonitus on Setälän ja Herlerin mukaan⁵⁴ tehty kaljan ja pigmentin seoksella, jol-

⁵³ Setälä 2022.

⁵⁴ Setälä 2022; Herler 2022.

loin suositus tehdään nopeasti pois pyyhkimällä, mikä on voinut vaikuttaa lopputulokseen.⁵⁵ Martiskainen ei myöskään Setälän ja Herlerin mukaan suostunut tekemään täsmällistä imitaatiota vanhasta marmoroinnista vaan toteutti sen omalla tyyllillään.

Alkuperäistä marmorointipintaa on paikoin sisäntuloaulassa ja porrashuoneessa. Alkuperäisen ja uuden pintakäsittelyn rajat on häivytetty.

Kokoelmasalissa seinien alaosan panelit on myös marmoroitu, mutta siellä tämä pintakäsittely on kauttaaltaan peräisin 1980-luvulta. Valokuvien perusteella vielä 1970-luvulla purkuvaiheessa juhlasalin panelointi on ollut alkuperäinen tummaksi ootrattu (puunmukailtu) pinta.

Kultaukset

Koristeissa ilmenevät kultaukset on korjausvaiheessa tehty nestemäisellä kultapronssilla, ei lehtikultauksina. Kokoelmasalin katossa olevissa suurissa ruusuissa on lyödyt kultaukset.⁵⁶

VASTAVOIMIEN LOPPUTULOS

1980-luvun muutosvaiheessa on kauttaaltaan pyritty häivyttämään alkuperäiseen kohdistuneita muutoksia. Martti ja Marjatta Jaatisen pojan, Mikko Jaatisen, ja Mika Penttisen mukaan Jaatisen toimiston alkuperäisten suunnitelmien mukaan uusi ja vanha olisi erotettu selkeämmin⁵⁷. Nyt selkeästi uuden kerrostuman muodostavat lähinnä kirjaston ja näyttelytilojen muutokset sekä märkätilat ja uudeksiintokaluksat. Tiloissa, joissa on tehty merkittäviäkin väliseinämuutoksia, alkuperäisen kaltaiset kattolistat ja jalkalistat kiertävät nykyisen tilan kaikilla seinillä. Ratkaisu on sinänsä linjakas, vaikka vaikeuttaakin ensinäkemältä sen arviointia, millainen tilajako on alun perin ollut.

Toteutuneeseen ilmeeseen vaikutti merkittävästi museon arkistonhoitajan, entisöintitöistä vastuun ottaneen Igor Herlerin väliintulo. Jaatisen toimiston valitsema sisätilojen värityksen olisi ollut modernimpi myös esimerkiksi porrashuoneessa⁵⁸. Herler tuli hankkeeseen mukaan vasta toteutusvaiheessa⁵⁹, jolloin suuret linjat ja suunnitteluratkaisut oli jo päätetty. Sisätilojen värityksen, koristemaalaukset ja tietyt yksittäiset suunnitteluratkaisut muuttuivat kuitenkin suuresti Herlerin vaikutuksesta.

Tärkeimmissä tiloissa, joissa on marmoroidut peilit seinien alaosassa, myös uudet sähkökalusteet on maalattu samalla kuvioinnilla. Tämä pistorasioiden marmorointi oli Igor Herlerin vaatimus, jota ilmeisesti Martti Jaatisen oli jo vaikea sulattaa.⁶⁰

55 Alun perin käytettiin luultavasti kaljan sijaan öljyä.

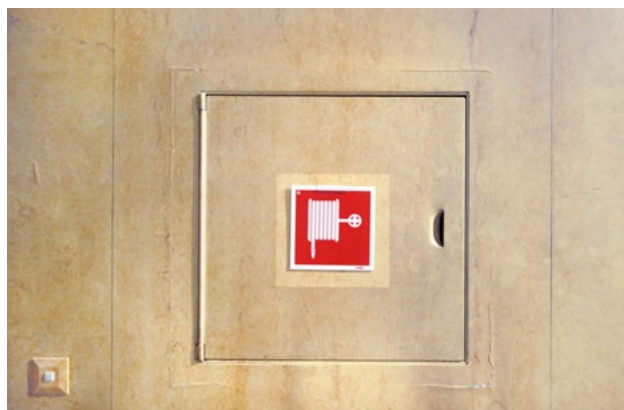
56 Setälä 2022.

57 Jaatinen 2022; Penttinen 2022.

58 Penttinen 2022.

59 Herler 2022; Penttinen 2022; Jaatinen 2022.

60 Jaatinen 2022.

↑ Arkkitehtuurimuseon arkiston työntekijöitä vastavalmistuneessa kokoelmasalissa vuonna 1980. AMA

↑ Valokatkaisijoiden kehysten, pistorasioiden ja pikapalopostien luukkujen marmorointi oli Igor Herlerin aloite, jota Martti Jaatisen oli ainakin poikansa mielestä vaikea sulattaa. Myöhemmin uusittu kyltti paljastaa patinoitumisen. amoy 2022

Sisätilojen värityksen olisi saattanut ilman Herlerin väliintuloa kokea samankaltaisen valkaisun⁶¹ kuin esimerkiksi niin ikään 1980-luvulla peruskorjattu ja restauroitu Ateneum. Toteutunut punertavan kellertävä värimaailma ei kuitenkaan sekään vaikuta alkuperäiseltä, koska rakentamisajankohdan ja museon arkistosta löytyvän vanhan tappettifragmentin perusteella on todennäköistä, että sisätilojen värityksen on ollut uusrenessanssin tyyliin runsaampi ja tummempi.⁶² Herlerin mukaan porrashuoneesta olisi myös löytynyt jokin vahva punaisen sävy, jota ei katsottu vuonna 1980 miellyttäväksi, ja he olisivat Museoviraston Hannu Havaksen kanssa kokeilleet väriä useita kertoja vaalen-tamalla löytää sopivaa sävyä – jonka lopputuloksena olisi syntynyt nykyinen vaalea punertava sävy.⁶³ Tämän tarinan paikkansapitävyys jäi hieman avoimeksi, eikä kukaan tunnu tarkalleen muistavan, mihin toteutunut värisuunnitelma perustuu. Oletettavasti se on joidenkin löydettyjen vanhojen sävyjen perusteella tehty melko voimakkaasti vaalennettu ja hillitymmäksi muutettu mukaelma.

61 Penttinen 2022.

62 Vrt. esim. Kansallisarkisto tai Säätytalo

63 Herler 2022

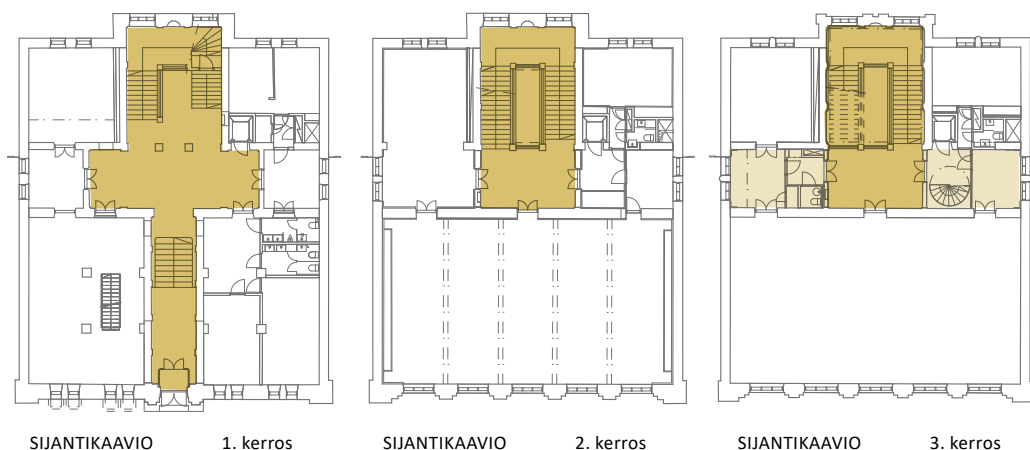
2 NYKYISET SISÄTILAT JA TÄRKEIMMÄT RAKENNUSOSAT

Tässä osiossa käydään läpi Arkkitehtuurimuseon sisätilat tilaryhmäkohtaisesti. Tilojen jaottelu on tehty tilahierarkian, käyttötarkoituksen ja alkuperäisen tilaratkaisun synteisinä. Tilaryhmät käsitellään toiminnallisen hierarkian mukaisessa järjestyksessä.

Kunkin tilaryhmän kohdalla käydään läpi tilojen sijainti rakennuksessa, nykytilanteen tilaratkaisun ja arkkitehtuurin suhde alkuperäiseen. Lisäksi käydään läpi tärkeimmät säilyneet ja muutetut rakennusosat.

2.1 PÄÄPORRAS JA PORRASHUONE

→ Tilakokonaisuuden sijainti rakennuksessa eri kerroksissa. 3. kerroksessa porrastasanne on tummemmalla korostetun kokoinen, mutta alun perin siihen ovat kuuluneet myös päädyt.

TILAKOKONAISUUDEN SIJAINTI JA ASEMA TILAHIERARKIASSA

Arkkitehtuurimuseon porrashuonekokonaisuus on kiistatta rakennuksen merkittävin sisätila. Marja Liisa Rönkkö kuvaa artikkelissaan vuodelta 2007 museorakennusten kehitystä 1800-luvulla. Eräs uutuus keskieuropalaisissa museo- ja kirjastorakennuksissa olivat tilavat porrashuoneet ja aulatilat.¹ Helsinkiin vuosisadan loppupuolella rakennetuissa uusissa julkisissa rakennuksissa näkyy sama ilmiö. Tieteellisten seurojen kokoontumis- ja kokoelmatiloiksi rakennetun Arkkitehtuurimuseon näyttävä porrashuonekokonaisuus on läheistä sukua aikalaisilleen, erityisesti Ateneumin (rak. v. 1887) avaralle porrashuoneel-

le. Molemmissa on toteutettu korkea ja tilava porrashuonekokonaisuus, jonka pilasteriaiheet ja seinäpintojen jäsenteily muistuttavat julkisivujen koristeaiheita, mikä korostaa tilan julkista luonnetta ja vertikaalista vaikutelmaa. Arkkitehtuurimuseossa alkuperäistä suunnitelmasta toteutui vain rakennuksen keskiosa, minkä vuoksi porrashuone on tilaratkaisussa vielä hallitsevampi kuin saman ajan rakennuksissa yleensä.²

TILAN ARKKITEHTUURI

Porrashuoneessa on kokoelmasalin ohella käytetty eniten koristeaiheita, reliefejä ja kipsikoristeita. Porrassyöskyjen alapinta on voimakkaasti kasetoitu ja kaseteissa on koriste-maalaukset. Alkuperäinen, koristeellinen takorautakaide

¹ Rönkkö, Marja-Liisa, 2007. Loputtomista huonejonoista virtaavaan tilaan. Teoksessa Käy sisään! : Julkiset sisätilat. s. 66-67. Toim. Lounatvuori, Irma. Suomen kotiseutuliitto.

² kts. Alkuperäiset suunnitelmat luvussa 1 s. 8

↑ Porrashuone on rakennuksen parhaiten säilynyt sisätilä. Valokuva porrashuoneesta vuodelta 1981. AMA

→ Ennen museomuutosta otetussa valokuvassa näkyvät por-
rastasanteilla myös alkuperäiset korkeat kiintokomerot.
Tässä 1930-luvulla otetussa valokuvassa koristemaalauk-
set on maalattu peittoon. Niiden esiin ottamisprosessista
ei selvitystä varten haastatelluilla ollut lisätietoja. HKM

on näyttävä, samoin kuin alkuperäiset takorautaiset pyl-
väsvälaisimet. Julkisivuseinällä on kaksi keskeistä syven-
nystä, jotka vaikuttavat kutsuvan asettamaan esille pat-
saan tai muutokuvan.

Pintamateriaalit ja värit

Porrastasanteilla, ala-aulassa ja porrashuoneessa seinän
alaosissa on marmoroitu jalustaosa. Portaikossa jalusta-
osan korkeus vaihtelee: Toiseen kerrokseen saakka jalusta-
osa seuraa portaan nousua seinän alaosassa. Toisen ja kol-
mannen kerroksen välillä koko portaikon seinä on jalusta-
osana kolmannen kerroksen lattiapinnan tasolta alkavalle
juhlakerrokselle (piano nobile). Tämä jako korkeaan jalus-
taosaan ja koristeelliseen yläkerrokseen toistuu siis porras-
huoneessa samoin kuin rakennuksen julkisivuissa.

Sisäänkäyntihallissa seinäpinnat on kvaaderoitu, joka
luo luonnonkivimäisen vaikutelman. Ulkojulkisivusta si-
säänkäyntikäytävälle jatkuva kvaaderointi antaa tilalle vä-
littävän aseman sisä- ja ulkotilojen välillä. Marmorointi on
toteutettu kvaaderoidussa pinnassa samoin kuin muualla
sisätilojen jalustaosassa. Sisäntuloahallin seinän alaosassa

on jalustaosa ja sen päällä pilasterit. Pilasterien joonialaiset
kapiteelit ovat muita pintoja tummemmat.

Yleisesti porrashuoneessa seinän alaosa on marmoroi-
tu punertavaksi ja seinien yläosat ja alakatto ovat vaalean
kellertävät. Koristemaalauksissa on käytetty rusehtavia sä-
vyjä. Yleisilmeeltään porrashuonekokonaisuus on lämpi-
män sävyinen, mutta käytetyt värit ovat silti melko vaa-
leita. Arkkitehtuurimuseon piirustusarkistossa on koris-
temaalauksista 1980-luvun entisöintivaiheessa tehtyjä 1:1
piirustuksia Monicolor-värikoodeineen, mutta näiden teki-
jästä tai luonteesta ei ole täyttä varmuutta. Porrashuonees-
sa panelointien marmoroinnit ovat osin alkuperäisiä, joten
niiden värit on säilynyt samana.

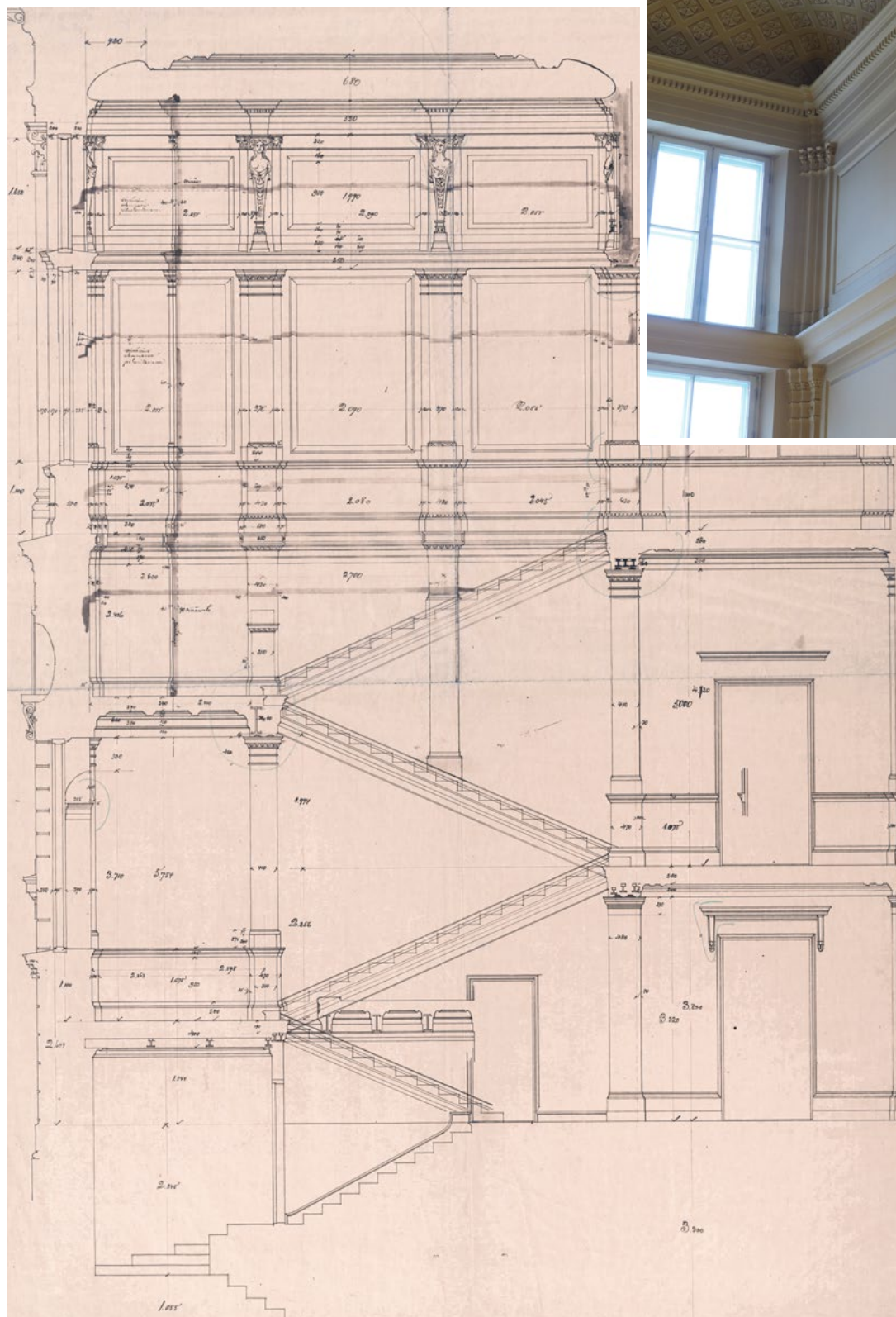
Yksiväriseksi maalattujen seinäpintojen sävy on Herle-
rin mukaan voimakkaasti vaalennettu tulkinta tummas-
ta punaisesta sävystä, joka löytyi puretun vanhan kiinteän
kaapin takaa.³ Täyttä varmuutta porrashuoneen alkuperäi-
sistä värityksistä on mahdoton saada ilman väritutkimuk-
sia. Rakennusajankohdan ja vanhojen valokuvien perus-
teella ilme on kuitenkin luultavasti ollut runsaampi ja sy-
vempi kuin nykyään.

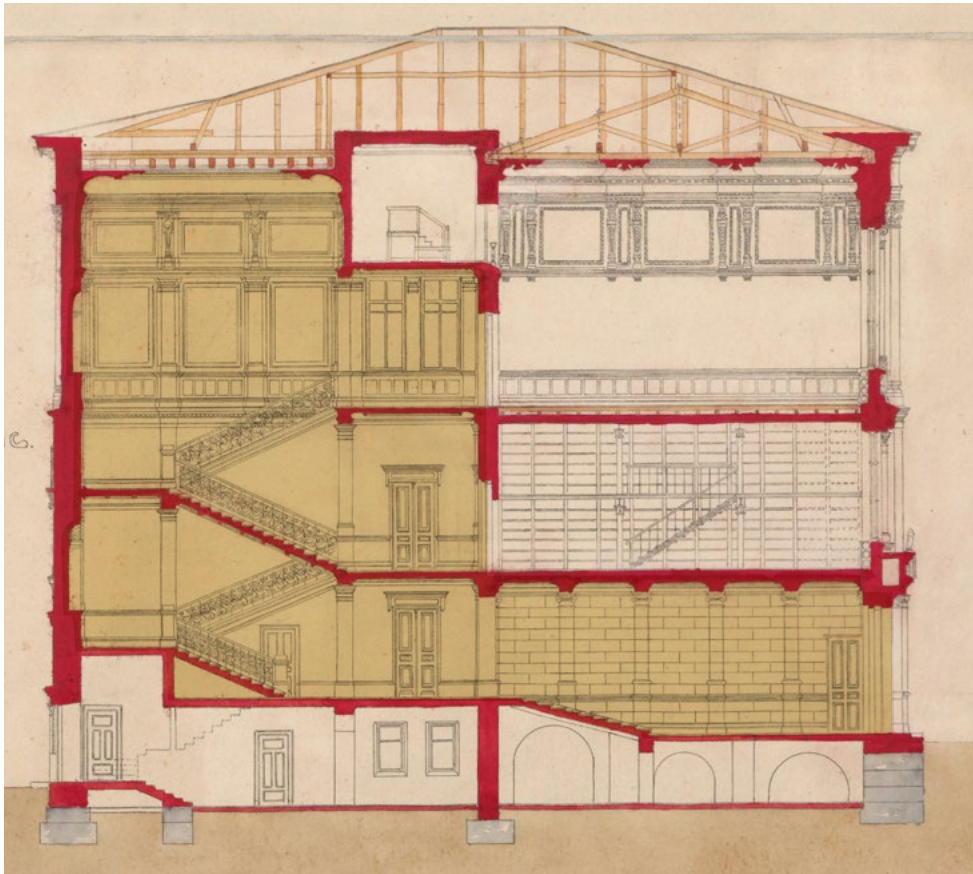
3 Herler 2022

- ↓ Alkuperäisiin toteutussuunnitelmiin kuuluvassa porrashuoneen leikkauksessa on kuvattu rakenteiden lisäksi kaikkien koristeaiheiden: pilasterien, koristekenttien ja kasetoinnin mitoitus. KA
- Porrashuoneessa on molemmin puolin ihmishahmoiset pilasterit. amoy 2022

→ Porrashuoneessa on molemmin puolin ihmishahmoiset pilasterit.
amoy 2022

← Porrashuone korostettuna 1920-luvun mittauspiirustussarjaan kuuluvaan leikkauspiirustukseen. Oikealla sisäänkäyntihallissa näkyy myös peiliovinen ja -seinäinen tuulikaappi, joka on tehty 1910-luvulla. KA

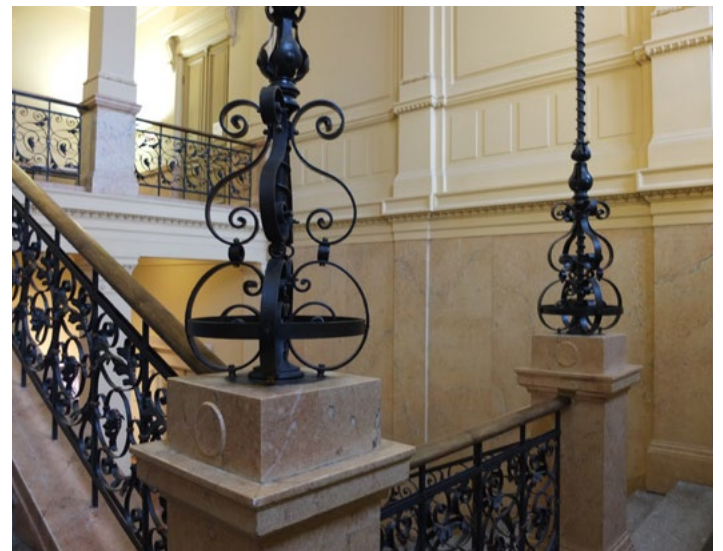
Mika Penttisen mukaan ilman Herlerin väliintuloa väri-tytys olisi luultavasti Jaatisten toimiston määrittelemänä ollut vielä huomattavasti vaaleampi ja yksivärisempi.⁴

Porrashuonetilasarjassa lattiamateriaalina on alkuperäinen tumma mosaiikkibetoni, jossa tilojen reunoilla kiertävät harmaalla ja punaisella graniitilla tehnyt raidat. Mosaiikkibetoniin on tehty korjauksia v. 1980–81 korjausvaiheessa kivimassalla.⁵ Kolmannen kerroksen hissiaulassa on selvästi nähtävissä lattiassa liikuntakäytön aikaisen väliseinän sijainti.

Koristeaiheet ja -maalaukset

Porrashuoneen seinustoilla on portaan kantavien pilareiden kanssa samalla tavalla detaloituneet pilasterit. Pilasterit alkavat jalustakerroksesta vähemmän ulkonevina ja sen yläpuolella, missä paneloitu ja ylempänä tasainen seinäpinta sijaitsevat taaempana, pilasterit ulkonevat enemmän. Seinän yläosassa leveän vaakalistan yläpuolella koristeelliset kapeammat pilasterit ja koristelistat jakavat seinäpinnan kentiin.

Kipsikoristeaiheet toistavat julkisivuissa esiintyviä koristeaihteita. Pilastereiden yläosassa on runsas akantuslehti-

↑ Näyttävä koristeellinen rautakaide ja toisen ja kolmannen kerroksen välisellä porrastasanteella sijaitsevat koristeelliset pylsävalaisimet ovat esimerkkejä porrashuoneen alkuperäisistä, arvokkaista yksityiskohdista.

⁴ Penttinen 2022; Herler 2022

⁵ Herler 2022

↑ Ennen museomuutosvaiheessa otetussa valokuvassa näkyvät toisen kerroksen porrastasanteella alkuperäiset kiintokaapit. Samanlaiset korkeat kaapit oli vielä tuolloin myös sisäänkäyntiaulassa. HKM

← Näkymä kolmannen kerroksen porrastasanteelta porrashuoneeseen. Alkuperäiset säilyneet pylväsvalaisimet, vanhan mallin mukaan uusitut ikkunat, koristeaiheet ja säilyneet pinnat luovat tilaan sen historiaa henkivän tunnelman. amoy 2022

ti-, kukka- ja seppelaiheinen koristelu ja joonialaiset kapiteelit. Yläosan vedettyjen listojen rytmittäjinä on helmi- ja puolasauva sekä kukka-aiheinen lista. Kantavien pilarien ja niiden kaltaisten pilastereiden kapiteelit on koristettu lahtiaiheella ja pienillä heraldisilla ruusuilla, joista on lähikuva sivulla 36.

Moni lista toistuu sisällä tismalleen samanlaisena kuin ulkona, ja samoja kipsikoristeita on käytetty myös kolmannen kerroksen juhlasalissa.

Porrashuoneen etelä- ja pohjoisseinustoilla keskimmäisten pilasterien yläosat poikkeavat muissa: niiden päätteenä on ihmishahmot.⁶

Marmoroinnin lisäksi porrashuoneen näyttävimmät koristemaalaukset ovat porrassyöksen alapinnan kasetoinnissa oleva kuvio, porrashuoneen katossa olevat meander- ja seppelmaalaukset sekä kaartuvassa pinnassa oleva heraldisten ruusujen suurikokoinen rasteri.

Tarkasti toteutunut intentio

Kansallisarkiston kokoelmissa on alkuperäisten Magnus Scherbeckin pohja-, leikkaus- ja julkisivupiirustusten lisäksi tarkempia suunnitelmia⁷, joiden joukossa on tarkka mitoituspiirustus porrashuoneesta.⁸ Piirustus on todiste siitä, että alkuperäinen arkkitehtisuunnittelu ulottui pienempiin yksityiskohtiin asti. Suunnitelmassa on esitetty porrassyöskyt ja -tasanteet, niiden alapinnassa olevat kasetoinnit, pilarien, pilasterien, vaakalistojen ja seinäkenttien reliefit sekä korkeimpana pilasterien päällä olevat ihmishahmot. Erot toteutuneen ja suunnitelman välillä ovat hyvin pieniä.

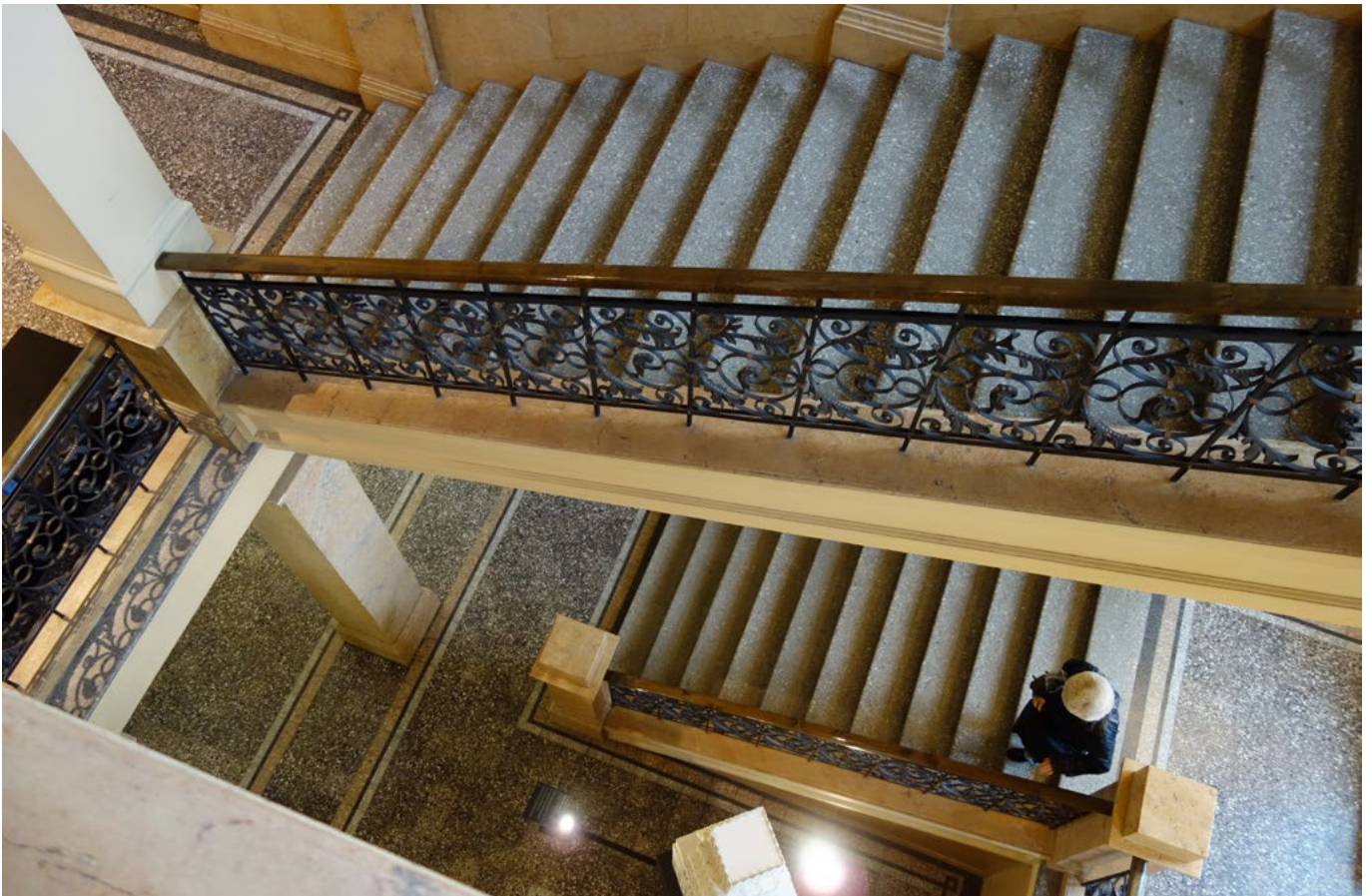
TILANKÄYTTÖ JA MUUTOKSET

Alkuperäisen laajennussuunnitelman toteutumatta jättämisen vuoksi⁹ porrashuone lohkaisee rakennuksen tilavuudesta suuren osan ja sen hyötykäyttö on ollut eri käyttäjille haastavaa. Päänvaivaa on aiheuttanut myös palo-osastointi, koska 1980-luvulla lisättyjä poistumistietikkaita lukuun ottamatta porrashuone on monikerroksisen rakennuksen ainut poistumistie.

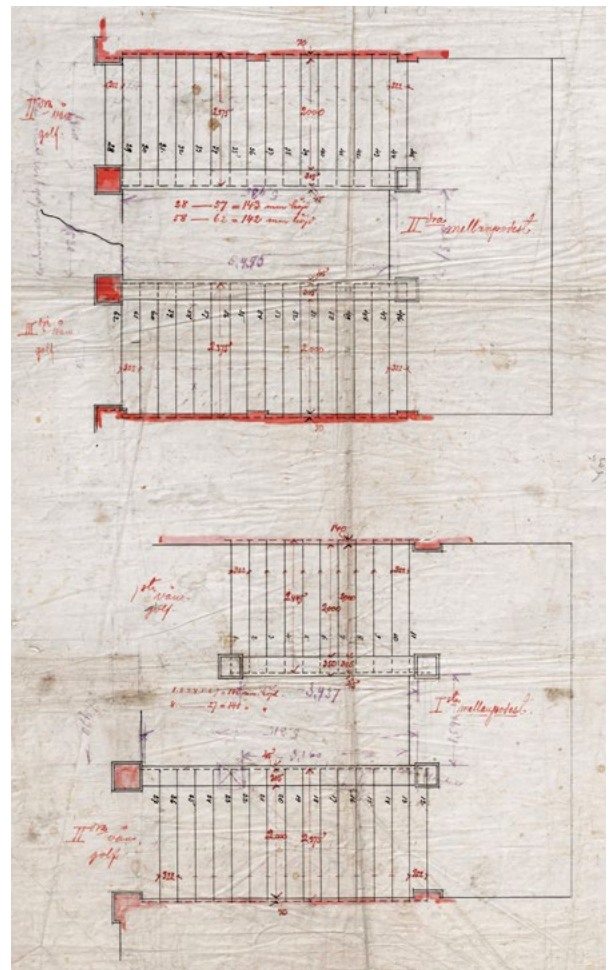
Liikuntakäyttöä varten tehdyssä muutoksessa 1930-luvun alussa kolmannen kerroksen porrastasanteen päädyt on erotettu porrashuoneiksi parvikerroksessa sijain-

- 6 Alkuperäisessä piirustuksessa (kts. s. 42) ihmishahmoja on esitetty useampien pilasterien kapiteeleihin, mutta ne on toteutettu vain pariksi tilan molemmin puolin.
- 7 Mm. sokkelikvaaderoinnin kivi- ja laastikvaadereidit esittävät piirustukset, ikkunan esimerkkikaavio ja detaljipiirustus.
- 8 Piirustus on signeeraamaton ja päiväämätön, mutta selvästi peräisin alkuperäisestä suunnitteluvaiheesta ja voidaan olettaa sen olevan Scherbeckin itsensä piirtämä.
- 9 Porrashuoneen päätteenä olevat ikkunat oli tarkoitus muuttaa väliviiksi ja porrastasanteilta olisi ollut molemmin puolin kulku siipirakennukseen. Lue lisää s. YY.

- ↑ Porrashuoneen mosaiikkibetonilattia tasanteilla kiertävine kuvioineen on säilynyt alkuperäisenä muutosvaiheista huolimatta. amoy 2022
- Alkuperäinen toteutusvaiheen porraskiirustus, oletettavasti vuodelta 1898. KA
- ↓ Kellarin portaaseen johtava ovi on alkuperäinen peiliovi ja siinä on myös vanha, mahdollisesti alkuperäinen painike. amoy 2022

neita puku- ja pesutiloja varten.¹⁰ Museomuutosvaiheessa kolmannen kerroksen tasanne on entisestään supistunut ja päätyseinät siirretty samaan linjaan kuin alemmassa kerroksessa. Museonjohtajalle tarkoitettu wc-tila etutiloineen sekä toisella puolella arkistoparvelle johtava uusi kierreporras ja uusi työhuone ovat vallanneet porrastasanteen päädyt.

Kiinteä sisustus

Vanhon valokuvien ja 1970-luvun työpiirustusten purku-merkintöjen perusteella porrashuoneessa on ollut 1970-luvun loppuun asti 1. ja 2. kerroksessa korkeat kiinteät alkuperäiset kaapistot (ks. kuva s. 44).

Vuonna 2019 museon yleisöpalvelutiloja muutettiin ja ala-aulaan rakennettiin uusi asiakaspalvelupiste.¹¹ Kaluste sijoittuu pääportaan alapäähän ja on näkyvissä portaikosta laskeuduttaessa. Sijainti on kuitenkin sellainen, että pääsisäänkäynniltä katsottaessa kaluste ei näy vaan näkymä ylös portaikkoon on esteetön.

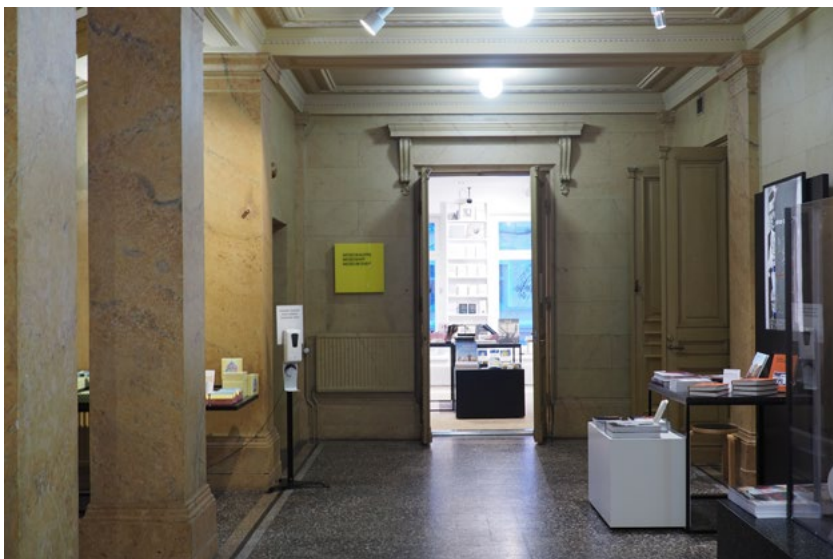
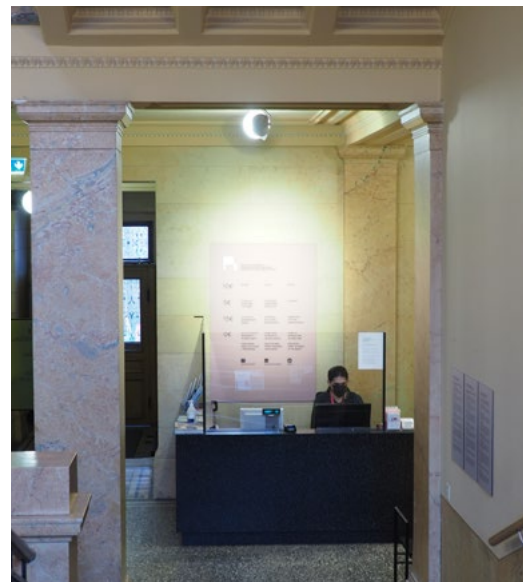
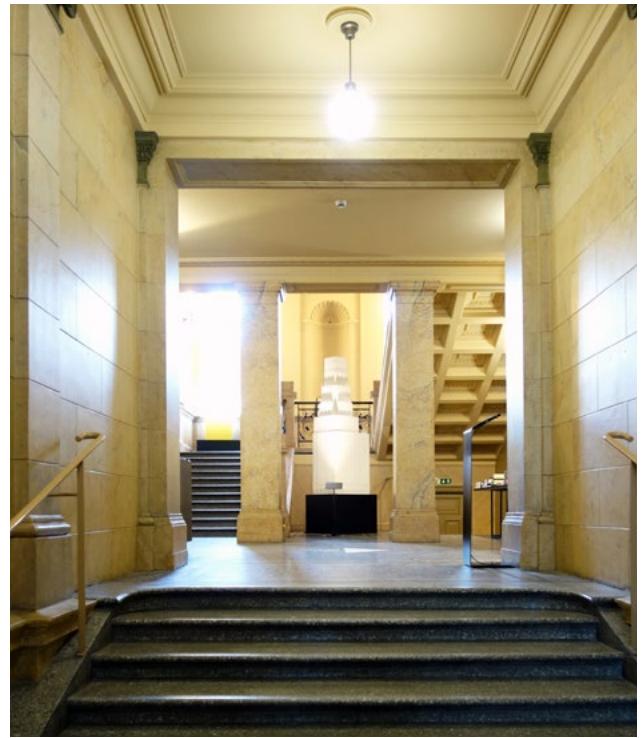
Sisääntuloporras

Sisääntuloaulan portaan kaiteet on uusittu 1980-luvun muutoksessa 31 mm teräsputkikaiteina. 1970-luvun lopussa aulassa olleet kaiteet eivät kuitenkaan olleet alkuperäiset, vaan ne oli uusittu tai lisätty jo aiemmin.¹²

¹⁰ ks. vaiheistuskaaviot liikuntakäytön ajalta s. 16-19

¹¹ Samassa yhteydessä museokauppa järjesteltiin uudelleen.

¹² Rakennusslitys s. 53. Piir. nro 088 Portaat 112 kaide, Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen. 16.3.1981

↑↑ Näkymä sisäänkäynniltä sisäänkäyntiaulaan ja kohti porrashuonetta. amoy 2022

↑ Vuonna 2019 rakennettiin ala-aulaan uusi asiakaspalvelupiste alkuperäisen lattian päälle. amoy 2022.

← Näkymä ala-aulassa museokaupan suuntaan. Tilan perällä vasemmalla on käynti hissiin, suoraan edessä museokauppa ja oikealla avoimista pariovista kuljetaan asiakkaiden wc-tiloihin. amoy 2022.

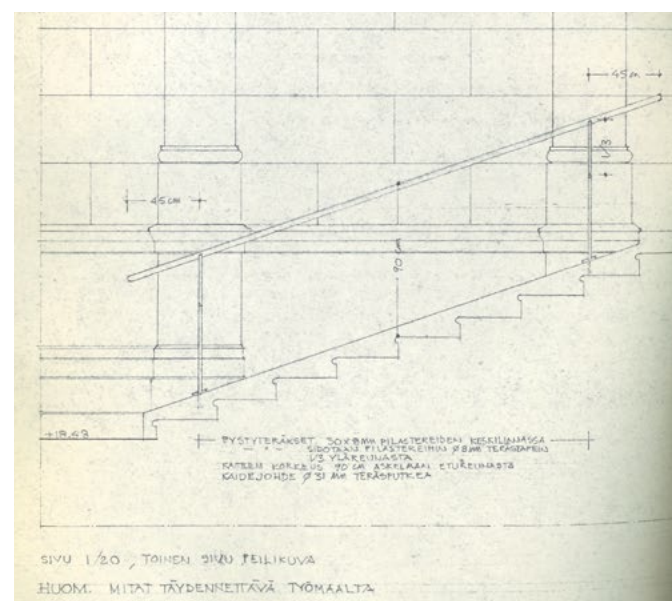

↑ Vanhassa valokuvassa sisääntulohallista näkyy, että seinäpintojen kvaa-derointi, pilasterit kapiteeleineen, lattia, valaisimet ja tuulikaappi ovat kaikki säilyneet tähän päivään saakka. Etualalla myöhemmin poistetu-ovet vanhoihin purettuihin wc-tiloihin. AMA.

➤ Sisääntulohallin väriyty on luultavasti sisätiloista lähimpänä alkupe-räistä, koska seinäpintojen marmoroinnit ovat osittain alkuperäisiä ja uudet on täydennetty niiden mukaisesti. Pilasterien joonialaiset kapi-teelit ovat muita pintoja tummemmat, kuten vanhassa mustavalkoku-vassakin. amoy 2022.

→ Tuulikaappi on mahdollisesti alkuperäinen tai tehty ennen 1920-lukua. amoy 2022.

➤ Ote piirustuksesta nro 088 "Portaan 112 kaide". Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, 16.3.1981. AJA

Tuulikaappi

Puinen, peiliovinen ja -seinäinen tuulikaappi on toteutettu noin 1910-luvulla. Se esiintyy ensimmäisen kerran Kansal-lisarkistosta löytyvissä mittauspiirustuksissa, jotka ajoittu-vat 1910-1920-luvun laajennussuunnitelman ajalle.¹³

Tuulikaapin puiset peiliovet ja puupeilein koristellut si-vuseinät ja katto pohjautuvat ulko-oven mitoitus- ja mo-lemmin puolin ovia ovat koristeelliset vetimet.

Tuulikaappi on säilynyt 1980-muutoksessa muuttumat-tomana. Tumma ootras on uusittu korjausvaiheessa ja vii-meistelty alkydilakalla.¹⁴

¹³ Mutta ei vielä vuonna n. vuonna 1900 tehdyissä mittauspiirustuksissa.

¹⁴ Entisöintimaalaustyöselitys, n. v. 1980; s.16

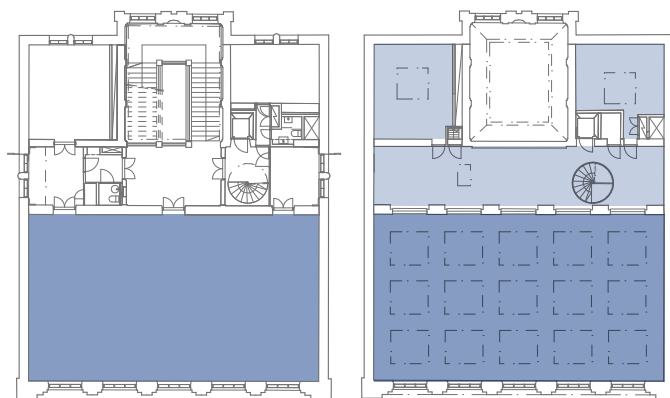

2.2 KOKOELMASALI JA -PARVI

TILAKOKONAISUUDEN SIJAINTI JA ASEMA TILAHIERARKIASSA

Rakennuksen suurin ja porrashuoneen ohella näyttävin tila on kolmannessa kerroksessa sijaitseva nykyinen kokoelmasali. Tieteellisten seurain talon käytössä sali on alkuperäisessä asussaan jaettuna kahteen osaan, pienempään ja suurempaan kokoussaliin (kts. s. 12). Magnus Schjerfbeckin laatimissa vuoden 1922 laajennussuunnitelmissa näkyy, miten sali on jo alun perin ajateltu rakennuksen laajentamisen myötä avattavan yhdeksi isoksi kokous- ja juhlasaliksi.¹ Väliseinän purkaminen toteutui voimistelukäy-

1 Magnus Schjerfbeckin signeeraamat laajennuspiirustukset 22.8.1922.
KA

SIJANTIKAAVIO

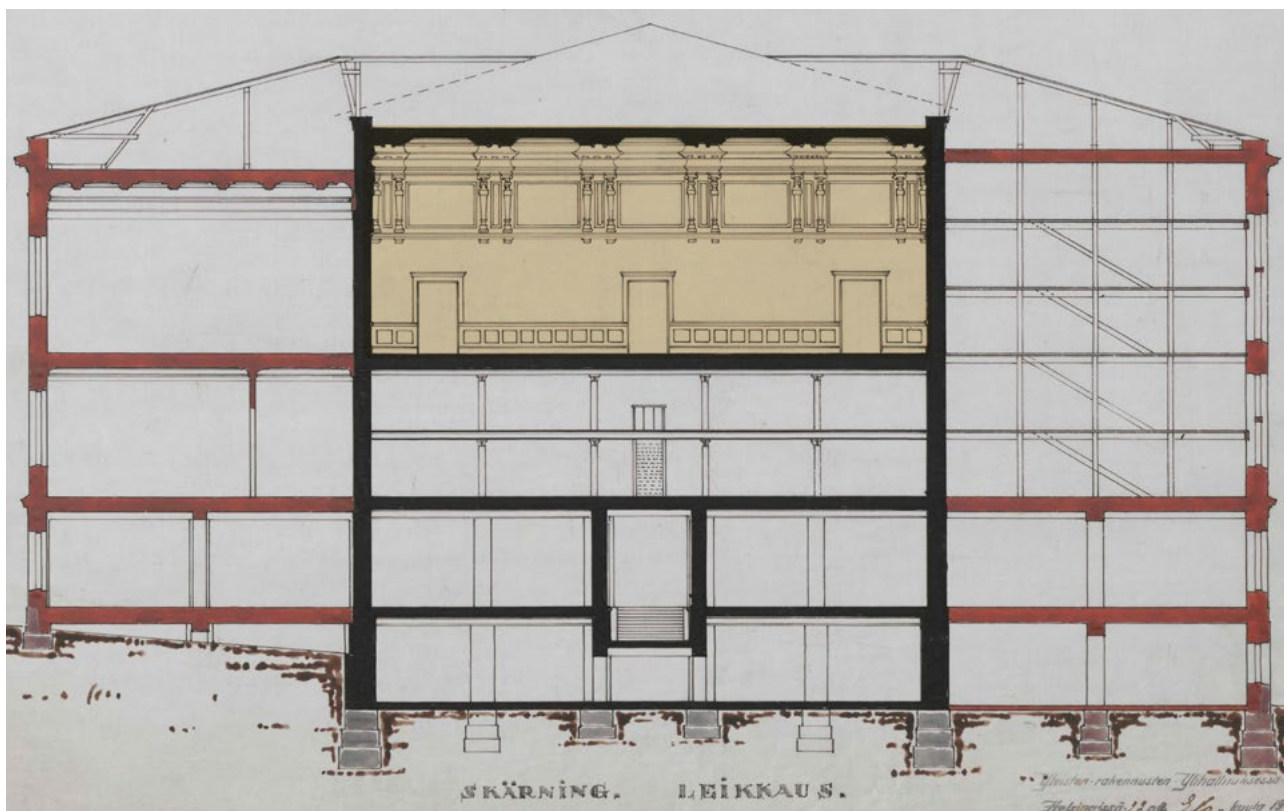
3. kerros

SIJANTIKAAVIO

4. kerros

↑ Tilakokonaisuuden sijainti rakennuksessa eri kerroksissa. Korkea kokoelmasali sijaitsee 3. kerroksessa. Salin yläosaan avautuva rakennuksen 4. kerroksen muodostavat parvi ja siihen avautuvat huoneet on käsitelty tässä samassa luvussa.

← Viereinen sivu: Valokuva kokoelmasalis-
ta 1980-luvun alusta juuri museon käyttöön
otettuna. AMA

↑ Ote 22.8.1922 päivätystä asemakuvan ja leikkauksen sisältävästä piirustuksesta, jossa on Magnus Schjerfbeckin itse laatimat laajennussuunnitelmat tieteellisten seuran talon laajentamisesta alusta asti aikomuksena olleen suunnitelman mukaisesti. (Mustalla on olemassa oleva rakenne, punaisella aiotut siipilajennukset.) Keltaisella on korostettu kolmannen kerroksen kokoelmasali. KA

tön myötä (kts. s. 19). Liikuntakäytön aikaiset koolaukset ja levytykset seinistä purettiin, samoin alkuperäisen parkeetin päälle tehty lautalattia.

Vuosien 1980–81 museomuutoksessa koristeaiheet otettiin uudelleen esiin ja pintakäsittelyt uusittiin koristemaalauksia myöten. Salin ulkoasu ei palautettu alkuperäisen kaltaiseksi, mutta liikuntasalivaiheeseen verrattuna tila sai arvonsa mukaisemman käsittelyn.

Salin yläosaan yhteydessä olevalle parvelle on käynti kolmannessa kerroksessa porrastanteesta erotetusta hissiaulasta teräksistä kierreporrasta pitkin. Parvi, ja siihen liittyvät kaksi huonetta on museokäytön myötä otettu piirustusarkiston käyttöön.

TILAN ARKKITEHTUURI

Salin arkkitehtuurissa kaikki kertoo kokijalle, että ollaan porrashuoneen ohella rakennuksen juhlavimmassa tilassa: Rakennusajankohdan huomioon ottaen merkittävän korkeat, suurikokoiset ruutuikkunat², seinän alaosien panelointi, yläosassa tilaa kiertävät pilasterireliefit ja koristeliset sekä koristemaalattu, ruusukkeilla koristeltu kasetoitu katto. Parven aukoissa on pilasteriparien väliin asettuvat balustradikaiteet.

² Ikkunoiden korkeus n. 4200 mm ja leveys 2150 mm.

Alun perin sali on ollut jaettuna kahteen osaan, mutta koska tilojen yhdistäminen on ollut alun perin suunnitelmissa, koristeaiheet ovat jatkuneet samanlaisina molemmissa tiloissa.³ Alkuperäistilanteesta säilyneiden sekä vuonna 1975 purkuvaiheessa otettujen valokuvien perusteella salin nykyilme eroaa tunnelmaltaan alkuperäisestä, vaikka koristeaiheet ovatkin säilyneet. Salin alkuperäisen väritys on ollut selvästi tummempi ja runsaampi, rakennusajalle tyypilliseen tyyliin.

Alkuperäinen ja nykyinen ilme

Vaikka vanhat kipsikoristeet ja koristeliset on säästetty ja koristemaalaukset uusittu, on salin väritys toteutunut 1980-luvun alun museomuutosvaiheessa merkittävästi alkuperäisestä poikkeavana.

Seinien alaosan panelointi, ovet ja ovilistit ovat alun perin olleet olleet tummaksi ootratut. Nykyisin seinien alaosan panelointi on marmoroitu samalla tekniikalla ja samaan punertavaan värisävyyteen kuin alaosan paneloinnit

³ Entisöintitöitä suorittaneen arkkitehti Igor Herlerin mukaan esimerkiksi katon kasetointi ei täysin kohdannut väliseinän kohdalla, mikä aiheutti koristeistojen korjaamiselle haasteita. Hän päätyi sanojensa mukaan hivuttamaan joidenkin koristeiden välistystä, jotta näkyviin ei jäisi selvää saumakohtaa vanhan väliseinän kohdalla. Lähde: Herler 2022.

←← Liikuntakäytön alta paljastunut alkuperäinen salin tapetti ja seinän alaosan panelointi. Tapetissa on koristeellinen lintu- ja kasviaihe. Seinän alaosan panelointi on nykyisestä poiketen puukuvioitu. Valokuvasta ei selviä, onko kyseessä ooteraus vai ovatko panelit olleet jotain jalopuuta. Ote vuonna 1975 otetusta valokuvasta. AMA

← Pieni palanen alkuperäistä tapettia on säilynyt Arkkitehtuurimuseon arkistossa. Tapetin taustaväri on tumma ja kuviot ruskean ja punertavan sävyisiä. amoy 2022

porrashuoneessa ja ala-aulassa. Syytä tälle muutokselle ei muistanut kukaan haastatelluista.

Seinien peruspintana on ollut paksu, kohokuviainen, ruskeansävyinen runsaskuviainen tapetti. Nykyisin tämän tilalla on vaalea seinämaali, johon on tehty sabluunalla harvaan aseteltuja seppelekuvioita.

Tapetin ja paneli- sekä oviympäristöjen värityksen muutos on muuttanut salin ilmeen huomattavasti heleämmäksi kuin se alkuperäistilanteesta otettujen kuvien perusteella on ollut.

Salissa on säilynyt alkuperäinen tammimosaiikkiparketti. Liikuntakäytön aikaisen lautalattian kannattajista oli jäänyt lattiaan lukuisia jälkiä, ja mosaiikkiparkettia onkin paikkailtu 1980-luvun korjauksessa runsaasti. Puukitkin lisäksi siihen tehtiin puupaikkoja.⁴

4 Herler 2022.

→ Valokuvajuhlasalista vuodelta 1922, Suomen apteekkiyhdistyksen 25-vuotisjuhlasta. Salin alkuperäisessä ilmeessä ovien, ovilistojen ja alaosan paneloinnin tummaksi käsitelty puu sekä tapetti ovat luoneet nykyistä runsaamman vaikutelman. Parven aukot ovat jollain tavalla olleet suljettuna myös tuolloin. AMA

Kipsikoristeet ja koristelistat

Seinän yläosa ja katonraja on koristettu runsain kipsikoristein ja koristelistoin, joiden väliin jäävät marmoroidut seinäkentät.

Kipsikoristeet ovat suurelta osin samoja, joita on käytetty porrashuoneessa. Salissa ei kuitenkaan ole lattiasta alkavia pilasteriaiheita, vaan pilasterit on sijoitettu pareittain seinän yläosaan. Kahden kokonaisen kentän välissä on kaksi pilasteria, joiden väliin jää kapeampi kenttä. Kenttien alapuolella on uurroslista ja pilastereiden alapuolella pienet uurroslistaa ja munasauvalistaa sisältävät konsolit. Tämä pilasterien rytmittämä koristekerros tilan yläosassa liittyy saumattomasti kokoelmanparven puolella sen balustradikaiteisiin ja niiden väliin jääviin pilastereihin. Kipsikoristeaiheet ja vedetyt listat ovat Herlerin mukaan pääosin alkuperäisiä. Paikallisesti jouduttiin korvaamaan vaurioituneita tai puuttuneita osia uusilla.⁵

Kasetoidusta kattopinnasta ainut vanha valokuva on jokseenkin lavastetun oloinen otos S. Wuorion maalausliikkeen maalareista tekemässä alkuperäistä kattomaalausta⁶. Kasetoinnin listat ja suurikokoiset kipsiruuksuheet ovat alkuperäiset. Vanhaan valokuvaan verrattuna koristemaalaus on nykyään muodoiltaan hieman pehmeämpi ja huomattavasti vähemmän kontrastinen.

VALAISIMET

Kokoelmasalissa on Juha Leiviskän suunnittelemat valaisimet, joiden mallia Igor Herler on muokannut huomatta-

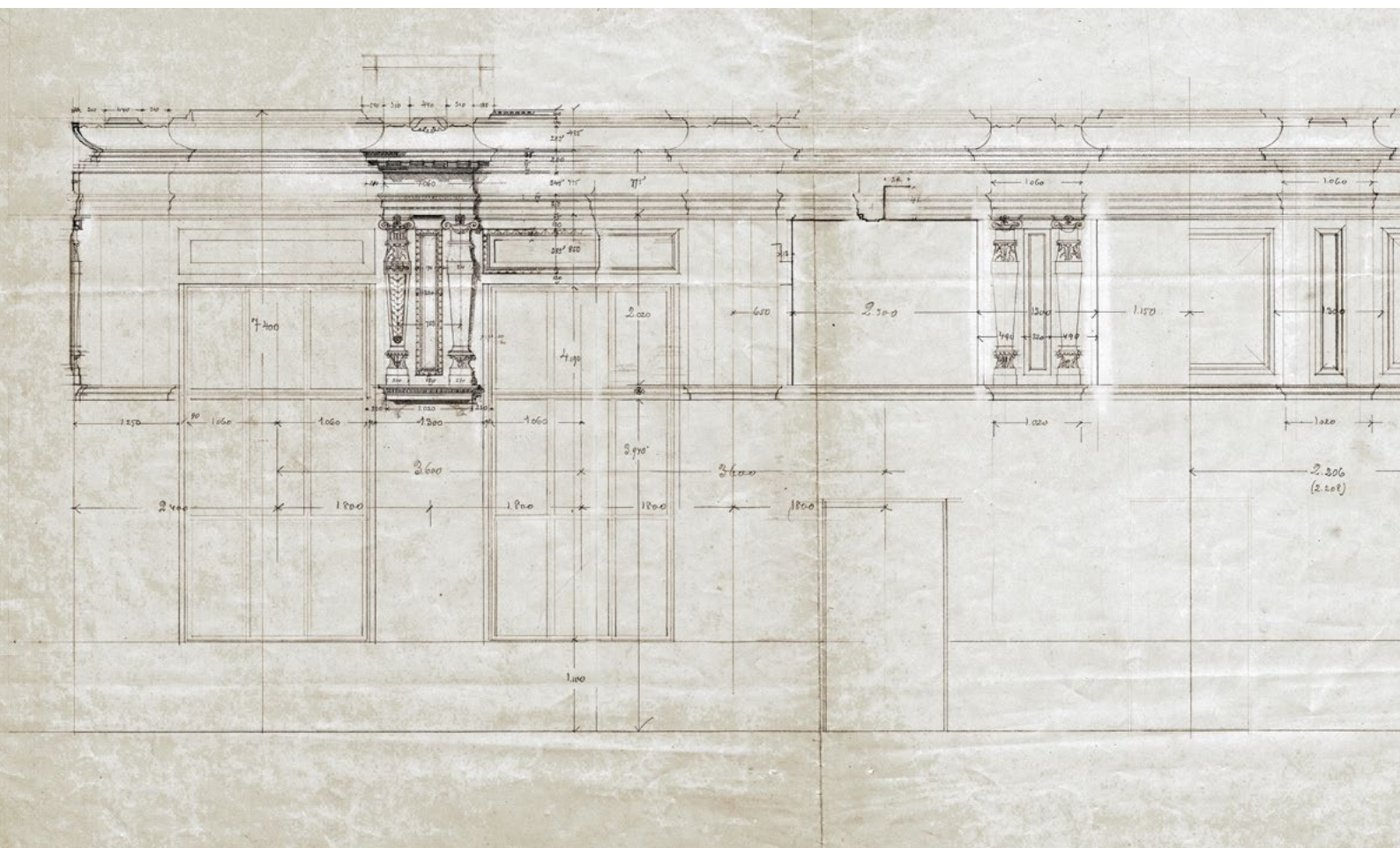
- ↑ Kokoelmasalissa kipsikoristeaiheet sijaitsevat salin yläosassa. Koristeellisten pilasterien alapuolella on koristelistoin koristellut konsolit. Pilasterien väliset kentät on maalattu eräänlaisella vihreällä versiolla seinän alaosan panelien marmoroinnista. Katon koristemaalaukset on toteutettu harmaaseen taittuvalla sävyllä ja maalattujen koristeaiheiden kontrasti on melko matala. Alun perin ne ovat mahdollisesti erottuneet selkeämmin. amoy 2022
- ↓ Toteutusvaiheen piirustus kokoelmasalin seinäpintojen koristeaiheista. Kuten kuvasta ilmenee, koristeaiheet, -kentät ja reliefit ovat huolellisen suunnittelun lopputulos. KA

vasti suuremmaksi. Valaisinten suuret varjostimet ovat akryylia. Herler 2022⁷

5 Herler 2022

6 kts, kuva s. 36

7 Herler 2022

TILANKÄYTTÖ JA MUUTOKSET

Kun rakennus muutettiin museoksi, otettiin sali kokoelmakäyttöön, jotta alkuperäiset koristeaiheet ja materiaalit ovat välttyneet näyttelytoiminnan mukanaan tuomilta kiinnityksiltä sekä pimennys- ja muilta vaatimuksilta. Näyttelytoiminnan lisäksi kokoelmat ovat olleet museon käytössä ainoa toinen näin suureen tilaan sopiva toiminto.⁸

Kokoelmasalissa oli aluksi vain säilytyskalusteita ja ikkunaseinustalle sijoitettavia työpöytiä, mutta 2010-luvun taitteessa tilan keskiosa on rajattu sermeillä näyttelytilak-

8 Penttinen 2022

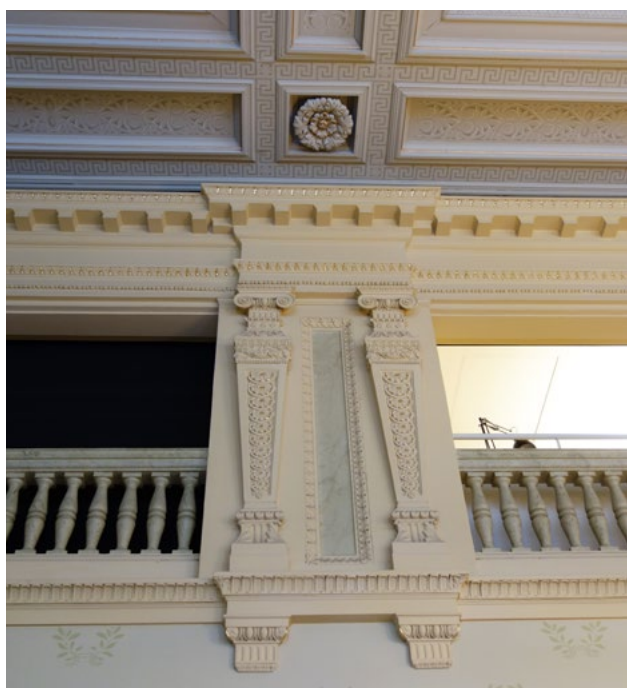
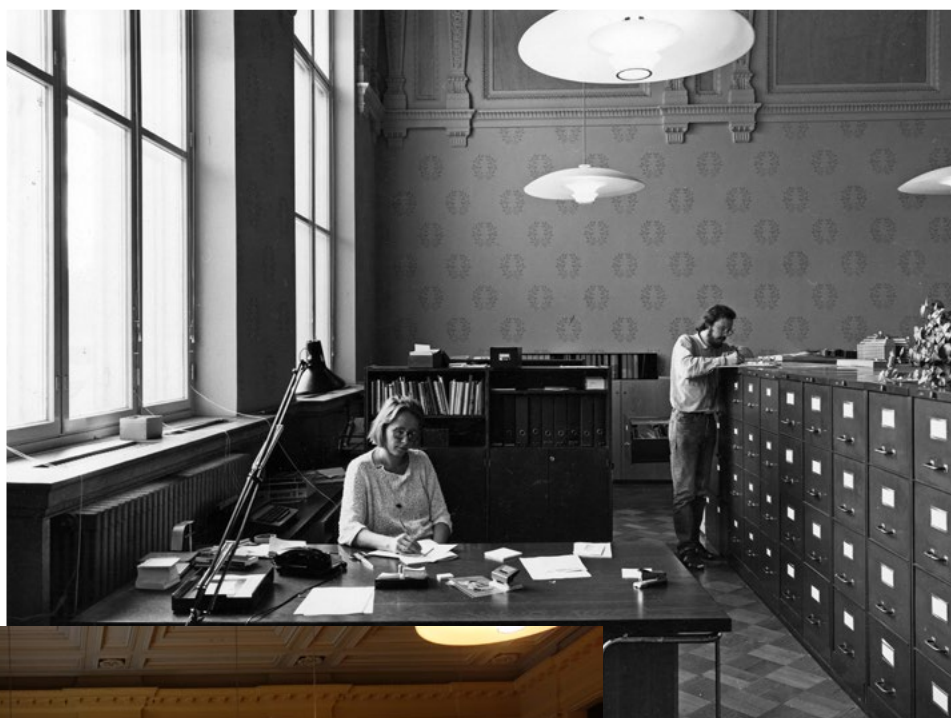
- ↑↑ Näkymä parvelta kokoelmasaliin. Salin keskelle 2010-luvun taitteessa rakennettu kevytrakenteinen näyttelytila näkyy kuvan alareunassa. Salin ilme on heleän vaaleanvihreätävä ja kellertävä, kun se oletettavasti alun perin on ollut melko tummanpuhuva ja runsas. amoy 2022
- ↗ Yksityiskohta salin koristeaiheista. amoy 2022
- Alkuperäiset poistoilmaläiköt ovat edelleen toiminnassa. amoy 2022
- ↓ Alkuperäiseen, kunnostettuun tammiparkettiin on upotettu lattiarasiat 1980-luvun korjauksessa. amoy 2022

→ Valokuva vastavalmistuneesta museosta. AMA

↓ Sama kuvakulma vuonna 2022. Tilapinnat ja Igor Herlerin suunnittelemat suurikokoiset valaisimet ovat 1980-luvun valokuvaan verrattuna ennallaan. Näyttelytilan tuominen kokoelmasalin keskelle on jättänyt itse kokoelmapalvelut ahtaalle ja tilan potentiaali hukkuu osin tavarain määrään. amoy

← Kokoelmaparvi salista nähtynä. Parven aukkojen edessä on mustat rullaverhot, jotka voidaan tarvittaessa vetää alas, kuten kuvassa vasemmalla. Balustradikaiteet ovat muiden kipsikoristeiden ohella alkuperäiset, paikallisia korjauksia lukuun ottamatta. amoy 2022

si.⁹ Nykyisin edelleen käytössä olevat arkistokalusteet ovat samoja, jotka tilaan on tuotu 1980-luvun alussa.

Näyttelytilan tuominen kokoelmasalin keskelle on paikannut kokoelmapalvelujen kalusteet hyvin tiiviisti seinustoille. Vasta valmistuneesta museosta otettuihin valokuviiin verrattuna kokoelmasali ei pääse nykyasussaan oikeuksiinsa yhtä hyvin, koska se on niin täynnä tavaraa ja huonekaluja.

⁹ Kokoelmasalin keskiosan näyttelyn ja sen rakenteet teki Roy Mänttäri 2009 tai 2010. Sitä ennen salissa saattoi olla esillä esim. malleja koristeena, mutta ei varsinaista näyttelyä (Timo Vikkulan sähköposti 19.8.2022).

KOKOELMAPARVI

Alun perin porras kokoelmaparvelle noustiin kolmannen kerroksen porrastasanteelle aukeavia pieniä portaita pitkin porrashuoneen eteläpuolelta. Nämä portaat purettiin 1930-luvulla voimistelukäyttöä varten tehtyjen muutosten yhteydessä.¹⁰ 1980-luvun korjauksessa uusi teräksestä hitsattu kierreporras tammiaskelmilla on samaa sukua kirjaston uuden sisäisen portaan kanssa.¹¹

Parven alkuperäinen käyttötarkoitus on suunnitelmien mukaan ollut kokoussali (myöhemmin yhden suuren salin) yleisölehteri. Parven aukot oli muurattu umpeen viimeistään voimistelukäytön aikaisten puku- ja pesuhuonemuutosten aikoihin. Aukot avattiin uudelleen 1980-luvun korjauksessa.¹² Aukkojen edessä on mustat rullaverhot. Parvella on ollut ilmeisesti lähes muuttumattomana 1980-luvulta saakka piirustusarkiston hoitajan työpöytä ja arkistokalusteita.

Parvelle avautuivat alunperin kattoikkunalliset valiokuntahuoneet, jotka nykyisin ovat varastokäytössä. Pohjoispuoleisen huoneen etuosaan sijoittuu nykyisin hissi, hissin konehuone sekä nurkkaan rakennuksen läpäisevä

10 kts. kaaviot s. YY

11 kts. s. PP

12 Rakennusselitys v. 1979, s.20

- ← Valiokuntahuoneissa alkuperäisen kaltaiset koristelistat kiertävät kaikilla seinustoilla, uudesta tilajaosta huolimatta. Tästä huoneesta alkuperäiseen nähden tilaa ovat vieneet hissin konehuone ja tekniikkakui-lu. amoy 2022
- ✓ Alkuperäisten kattoikkunoiden kaltaiset kattovalaisimet on toteutettu Igor Herlerin aloitteetsta. amoy 2022
- ↓ Kuva arkistokäyttöön korjatusta valiokuntahuoneesta vuodelta 1981. AMA

suurikokoinen IV-hormi. Etelänpuoleinen valiokuntahuone on säilynyt alkuperäisen kokoisena lukuun ottamatta tekniikka-asennuksia porrashuoneen puoleisella seinällä. Molemmista huoneista vanhan malliset korkeat muotoillut kattolistat kiertävät nykyistä huonetilaa, lyhyeen hissin konehuoneen ja sähkökaapin väliin jäävän käytävän kattoon on tehty jopa kipsistä kapea kattokasetti.

Parvella olleet kattoikkunat on päätetty poistaa jo mu-
seomuutosvaiheen suunnitteluvaiheessa. Nykyisissä arkis-
tohuoneissa olevat ikkunat olivat vielä suunnitelmassa mu-
kana uusittavina, mutta työmaan aikana vuonna 1981 päi-
vitetyissä ne on jätetty pois. Kattoikkunoiden paikalle on
toteutettu yläpohjaan ullakolla näkyvissä oleva, alkuperäi-
sen kattoikkunan kokoinen syvennys.¹³ Syvennyksessä on
puitejako kattoikkunan tapaan, alapinnassa opaaliakryy-
li ja sisällä valaisimet. Nämä kattoikkunoiden muistumat
ovat Herlerin mukaan lähtöisin hänen ideastaan.¹⁴

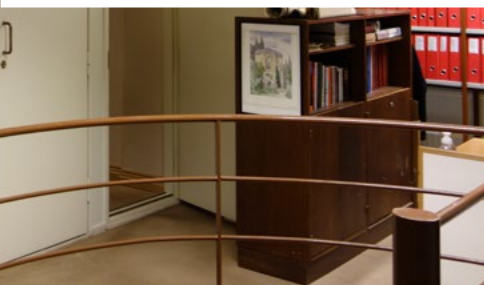
13 Piir. nro 035 "Ehdotus kattoikkunaratkaisuksi". Arkkitehtitoimisto
Marjatta ja Martti Jaatinen 2.3.1981.

14 Herler 2022

↓ Näkymä kokoelmaparvelta vuodelta 1981. Parvelle on muutosvaiheessa raken-
nettu uudet teräskierreportaat. Sisustus on säilynyt samana 1980-luvun alusta
alkaen, mahdollisesti mappien paikkoja myöten. AMA

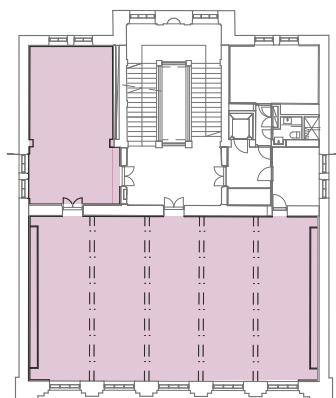
↑ 1980-luvun muutosvaiheessa tehdyssä teräskierre-
portaassa on puiset askelmat. amoy 2022

↓ Kokoelmaparven sisäpinnat on rapattu tasaiseksi
ja maalattu valkoiseksi. Lattiassa on vaaleanruskea
linoleum-matto. Parvi on nykyasussaan hyvin arki-
nen saliin mutta myös parvelle avautuviin huoneisiin
verrattuna. amoy 2022

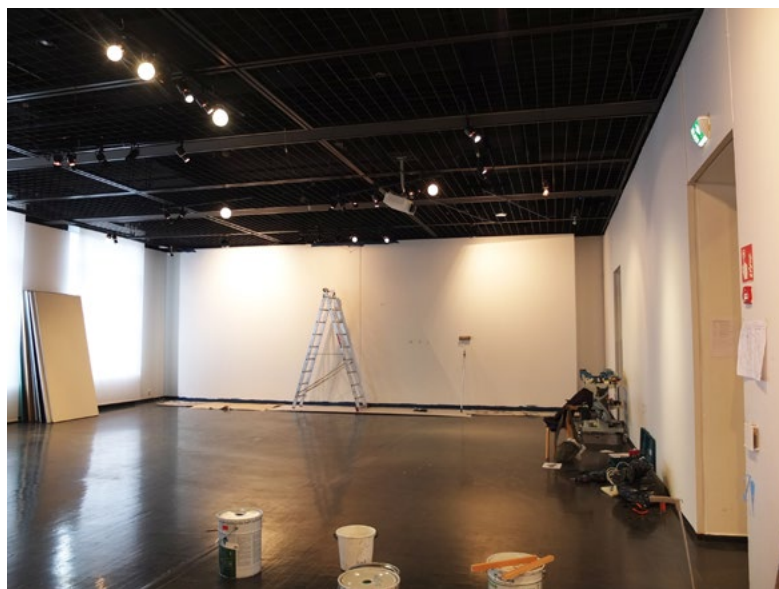

2.3 NÄYTTELYSALIT

SIJANTIKAAVIO 2. kerros

SALIEN SIJAINTI JA ALKUPERÄINEN KÄYTTÖ-TARKOITUS

Arkkitehtuurimuseon kaksi näyttelysalia sijoittuvat rakennuksen toiseen kerrokseen. Molempiin kuljetaan suurista paripeiliovista kerroksen porrastasanteelta. Yhteensä salit ovat noin 260 m².¹ Iso näyttelysali on koko rakennuksen levyinen ja avautuu suurten ikkunoiden kautta Kasarmikadun puolelle itään. Pieni näyttelysali yhdistyy isompaan paripeiliovilla ja sijaitsee rakennuksen lounaiskulmassa.

Molempiin näyttelysaleihin on tehty vuosikymmenten varrella lukuisia muutoksia. Isossa näyttelysalissa on ollut alunperin kaksi kirjastosalia, joissa molemmissa oli valurautainen kirjastoparvi.² 1930-luvulla parvi purettiin ja sa-

lit yhdistettiin, kun rakennus siirtyi Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen käyttöön.³ Pieni näyttelysali toimi lukusalina tieteellisten seurojen aikana ja myöhemmin myös voimistelulaitoksen käytössä. Jossain vaiheessa, ilmeisesti 1930-luvun muutosvaiheessa, pienestä näyttelysalista on purettu

PINNAT JA RAKENTEET

Ison näyttelysalin korotettu puulattia on peräisin voimistelulaitoksen ajalta, todennäköisesti 1930-luvulta. Se korjattiin, paikattiin, höylättiin ja maalattiin 1980-luvun korjauksessa.⁴ Valokuvien perusteella väri oli jo tuolloin melko tumma. Alla on joko betonilattia tai betoni ja asfaltti, alkuperäisen suunnitelman mukaan.⁵

Seinien sisäpintaan on 1980-luvulla lisätty kiinnitykset mahdollistava kangasverhoilu. Vanhan rappauspinnan päälle rakennettiin mineraalivillalla eristetty puurunko, johon kiinnitettiin verhoilun aluslauditus. Verhoilukankaana käytettiin palokyllästettyä pellavakangasta.⁶ Oviaukko isosta näyttelysalista nykyiseen johtajan huoneeseen pienennettiin 1980-luvulla ja peiliovet korvattiin metallira-

1 Rauske 2006: 70.

2 Ote mittapiirustus leikkauksesta noin 1910-1920-luvulta. KA.

3 Kts. s. 19

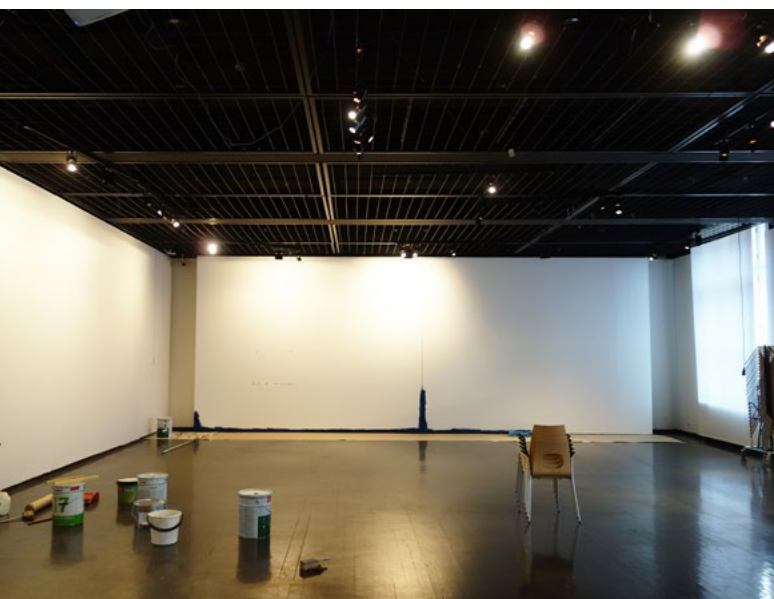
4 Rakennusselitys, s. 49. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, 2.7.1979. AJA.

5 2. kerroksen mittapiirustus noin 1910-1920-luvulta. KA.

6 Rakennusselitys, s. 42. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, 2.7.1979. AJA.

↑ Ison näyttelysalin ikkunat avautuvat Kasarmikadun suuntaan. Tilasta on kulku porrastasanteelle, pieneen näyttelysaliin sekä johtajan huoneeseen. Lattia on vanha voimistelusalin parkettilattia, joka kunnostettiin 1980-luvun remontissa. amoy 2022.

← Näyttelysalista on ollut vielä 1980-luvulla ovi toimistohuoneeseen. Myöhemmin oviaukko on levytetty umpeen. amoy 2022.

↑ Näyttelysalin korkeissa ikkunoissa on valkoiset, valoa läpäisevät verhot. amoy 2022.

kenteisellä palo-ovella. Myöhemmin aukko on ummistettu näyttelysalin puolelta.

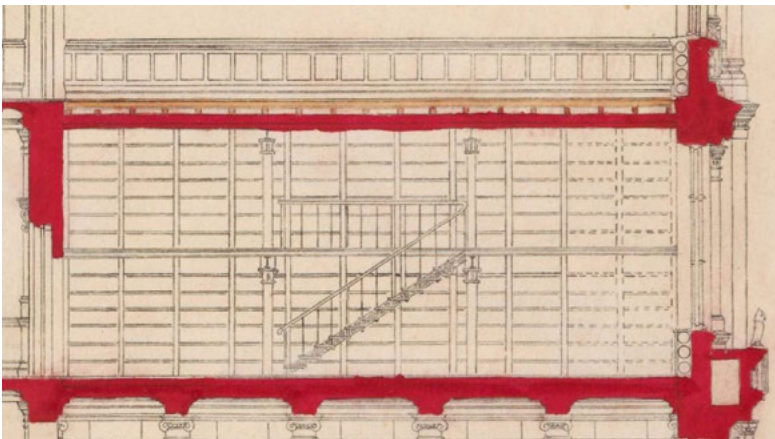
Katossa on alkuperäiset teräspalkit, joiden alapuolelle lisättiin poikittaiset teräspalkit 1930-luvulla siinä vaiheessa, kun kirjastoparvi ja siihen liittyneet, välipohjan kuormia osin kantaneet pilarit on poistettu. Lisätyillä palkeilla on varmistettu välipohjan kantavuus liikuntakäytössä.⁷ Alemmien palkkien alapinnan tasolle ripustettiin 1980-luvun muutostöiden yhteydessä nykyinen teräsrakenteinen kattoristikko, jonka taakse sijoitettiin sähkö- ja ilmastointitekniikka. Näyttelysalin ristikkoalakatto on ripustettu ala-

⁷ Häivä 1982: 65.

↑ Alun perin iso näyttelysali toimi kahtena kirjastosalina. Huoneet oli jaettu valurautaisella välipohjalla kahteen kerrokseen. Ikkunapenkkin alla oli ripapatterit ja lattia oli asfalttia. Aarne Pietinen, 1931. MV.

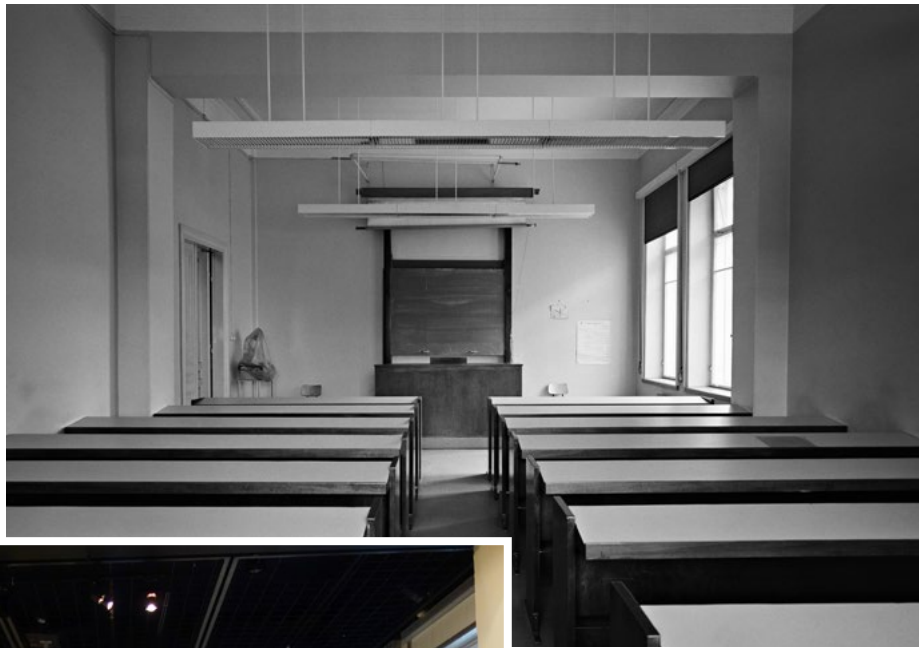
↙ Kirjaston parvi oli rakenteeltaan hyvin samanlainen kuin vuonna 1890 rakennetun Kansallisarkiston (Gustav Nyström) tutkijatalin kirjastoparvi. Ote mittapiirustus leikkauksesta noin 1910-1920-luvulta. KA.

↓ Vuonna 2022 näyttelysalin katto on avonainen ylös saakka. Alkuperäisiä teräspalkkeja on vahvistettu poikittaisilla teräspalkeilla 1930-luvun alussa voimistelulaitoksen käyttöä varten. 1980-luvun remontissa palkkien alareunaan kiinnitettiin nykyinen ristikko, jonka taakse jäivät sähkö- ja ilmastointitekniikka. amoy 2022.

→ Voimistelulaitoksen aikana pieni näyttelysali toimi lukusalina. Ovi-
aukko näyttelysalien välillä oli
peitetty liitutaululla. Huonees-
sa oli puiset kiinteät pulpetit. Jos-
sain vaiheessa ennen tätä 1930-
luvun vaihetta kuvassa näkyvässä
pilari-palkki-linjassa olleet kaksi
keskimmäistä pilaria on poistettu.
HKM.

↓ Kuva samasta tilasta vuonna
2022. Pienen näyttelysalin puolel-
le on lisätty kevytrakenteinen ovi-
seinäke vuonna 2018. Lattia on
korotettu samaan tapaan ja kor-
koon kuin isossa näyttelysalissa.
amoy 2022.

↓ Sisustussuunnitelma vuodelta 1978. Pie-
neen näyttelysaliin on sijoitettu istumis-
paikkojen lisäksi muun muassa katosta ri-
pustettava valkokangas, puhujapöytä ja
piirustustaulu. Salin käyttötarkoituksen
ajateltiin olevan muokattavissa tarpeen
mukaan myös luentotilaisuuksiin. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen,
1978. AJA.

katosta ja alkuperäisistä I-palkeista.⁸ Katto, palkit ja ristikkora-
kenteet on maalattu mustiksi.

Pienen näyttelysaliin tehtiin uusi puulattia 1980-luvun
muutostöjensä. Lattia toteutettiin ison näyttelysalin latti-
an kanssa samaan korkoon. Myös kattorakenne toteutettiin sa-
malla periaatteella kuin isossa näyttelysalissa.⁹

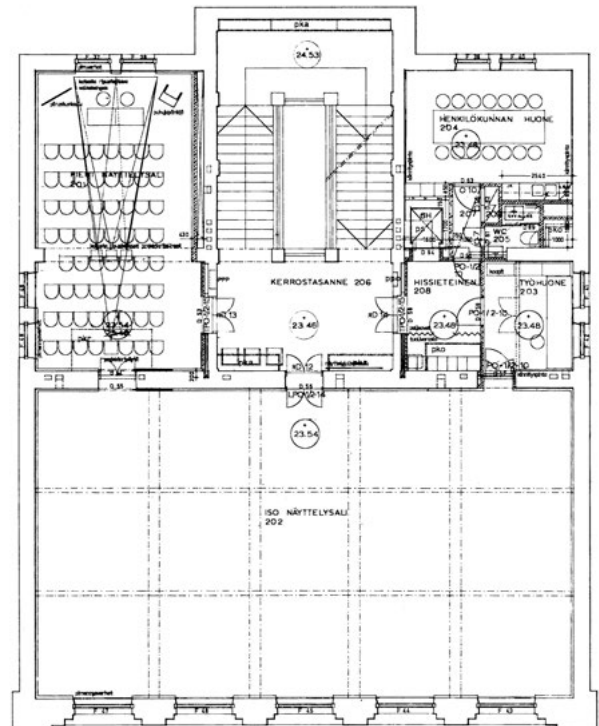
Ison näyttelysalin ikkunoihin on lisätty sisäpuolelle alaslus-
kettavat valkoiset verhot, jotka suodattavat sisään tulevan val-
lon. Pienessä näyttelysalissa verhot ovat rullattavat pimennys-
verhot.

Molempien salien peiliovet porrastasanteelta näyttelyti-
loihin on vaihdettu 1980-luvun remontin yhteydessä vanhan
mallin mukaan tehdyksi palo-oviksi.¹⁰ Salien välissä oleva pa-
riovi on yksi rakennuksen harvoista alkuperäisistä pariovista.

8 Osapiirustus nro 36; näyttelysalien katto. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja
Martti Jaatinen, 1.5.1979. AJA.

9 Rakennuslaskelma, s. 49; s. 42. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen,
2.7.1979. AJA.

10 Ovimuutoksesta on kerrottu enemmän s. 31

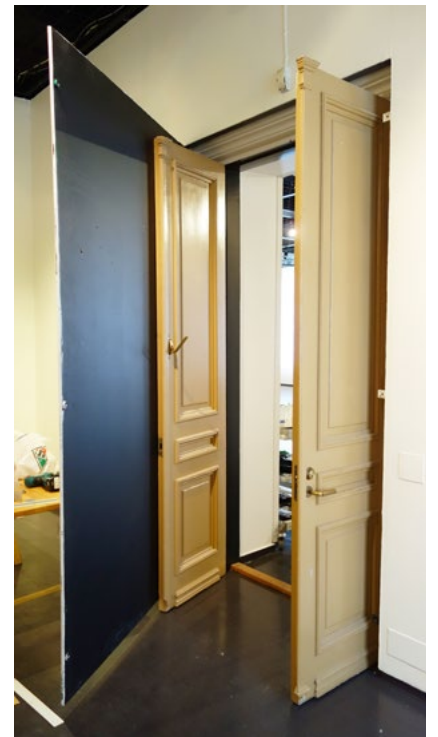

↑↑ Tiloja on mahdollista muokata kulloisenkin näyttelyn vaatimalla tavalla. Näyttely pienessä näyttelysalissa keväällä 2022. amoy 2022.

↑ Näyttelysalien kattoristikot on toteutettu samanlaisella rakenteella. Seinämä pienen näyttelysalin takaosassa on rakennettu vuonna 2015. Kuvassa on käynnissä pienen näyttelytilan valmistelu seuraavan näyttelyn ripustusta varten keväällä 2022. amoy 2022.

Näyttelysalien pinnat ovat neutraaleja mustaa ja valkoista. Ne antavat kuitenkin hieman muuntelukykyä näyttelyiden vaihtuessa — seinäpintoja voi maalata ja kattorakenteesta on mahdollista ripustaa esimerkiksi erilaisia kankaita.

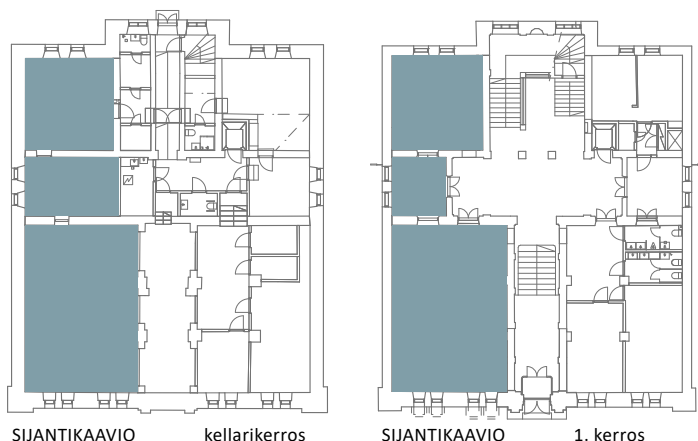

↑↑ Pienen näyttelysalin seinämän takana on tila tuolien ja muun tarpeiston säilytykseen. Ikkunat on peitetty verhoilla, jotta niistä ei tulisi valoa saliin. amoy 2022.

↑ Peiliovet näyttelysalien välillä ovat alkuperäiset. Pienen salin lattian noston yhteydessä 1980-luvulla niitä on hieman lyhennetty ja ne on kunnostettu. amoy 2022.

2.4 KIRJASTO

SIJAINTI JA ALKUPERÄISET TILAT

Arkkitehtuurimuseon kirjastoon kuljetaan ensimmäisen kerroksen alahallista. Osa toiminnoista on sijoitettu ensimmäiseen ja osa kellarikerrokseen. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat Kasarminkadun puolella oleva kirjastosali, ala-aulaan avautuva lehtisali sekä kirjastonhoitajien työhuone sisäpihan puolella. Teräsrunkoinen portaikko johtaa kellarikerroksen kirjastosaliin, jonka neljä matalaa ikkunaa avautuvat Kasarmikadun suuntaan. Tilan taakse jää pienempi, arkistokaapeilla varusteltu huone, josta on kulku lounaiskulmassa sijaitsevaan kirjavarastoon.

Tiloihin tehtiin jonkin verran muutoksia jo voimistelulaitoksen aikana¹, mutta nykyisen muotonsa ne saivat vuosien 1980–81 museomuutosvaiheessa. Ensimmäisen kerroksen huoneiden sijoittelu noudattaa osittain rakennuksen alkuperäistä tilaohjelmaa: Kirjastonhoitajien työhuone ja lehtisali olivat tieteellisten seurojen kirjastonhoitajan huoneita. Kirjastosalissa taas sijaitsi kirjavarasto.²

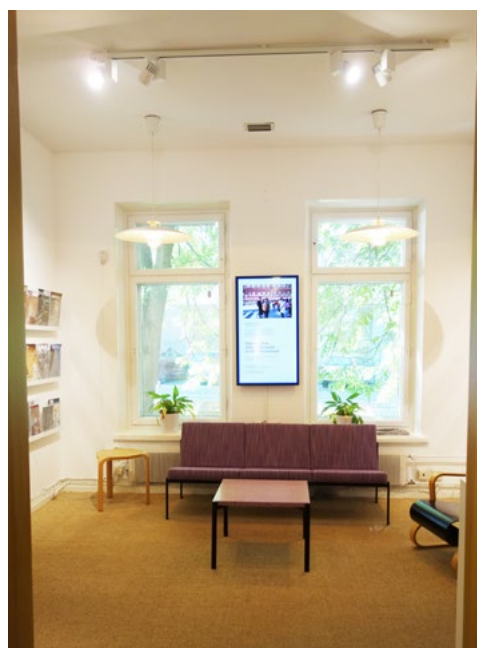
1 Kts. kaavio s. 17

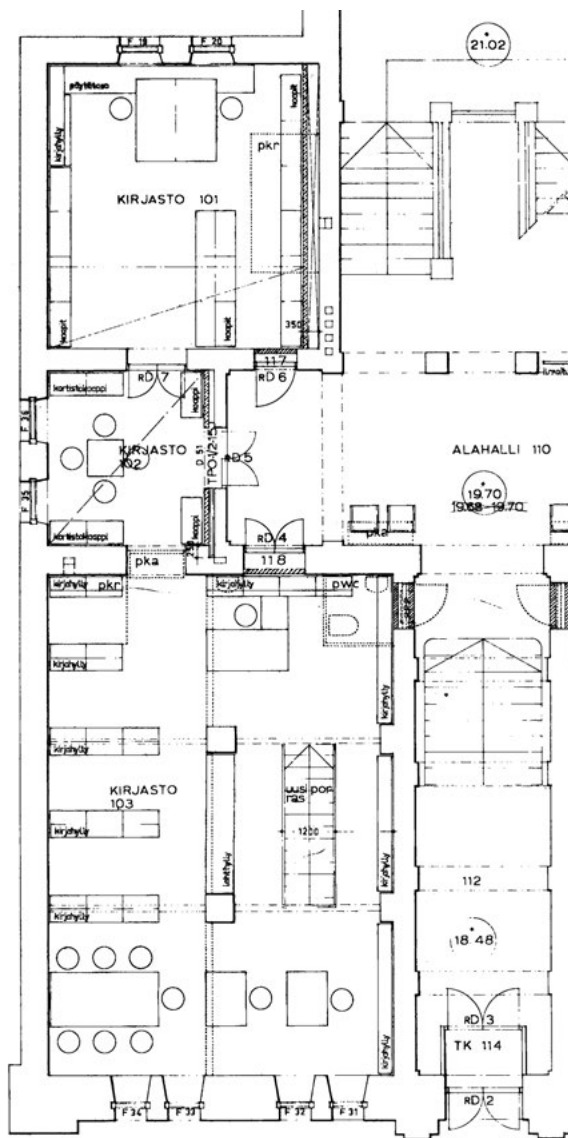
2 Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus. Magnus Schjerfbeck, 1897. KA.

↗ Kirjastosalin holvattua kattoa kannattelee kaksi leveää pilaria. Myös teräksiset vaakapalkit ovat alkuperäisrakenteita. amoy 2022.

↗ Kirjaston loungena ja lehtisalina toimii entinen lainaustoimisto. Ikkunat avautuvat Punanotkon kadulle ja tuovat tilaan valoa. amoy 2022.

→ Kirjastonhoitajien työhuoneen ikkunat ovat rakennuksen sisäpihan suuntaan. Profiloitunut listoitukset on toteutettu 1980-luvulla vanhaa listoitusta mukaillen. amoy 2022.

MUUTOSTYÖT KIRJASTOKSI

Suurin tilallinen muutos 1980-luvun muutostöissä oli uusi kulkuyhteys ensimmäisestä kerroksesta kellarikerrokseen. Teräsrakenteinen portaikko sijoitettiin kirjastosaliin siten, että ympärille saatiin hylly- ja lukutiloja. Kellarin vanhoihin varastotiloihin rakennettiin kirjastosali ja arkistohuone. Entisestä asuinhuoneesta tehtiin kirjavarasto liikuteltavine arkistohyllyineen. Uutta käyttötarkoitusta varten kellarin alapohjaa nostettiin hieman.³

Muutostöitä tehtäessä kirjaston tiloilla ei nähty olevan juurikaan säilytettäviä arvoja, erityisesti rakennuksen portaikkoon ja kokoelmasaliin verrattuna. Näin ollen niistä voitiin Mika Penttisen mukaan suunnitella pelkistetyimmät.⁴ Alkuperäiset kantavat rakenteet ovat säilyneet ja tiloissa näkyvillä: holvatut katot, pilarit ja välipohjia tukevat teräksiset vaakapalkit. Kirjastonhoitajien työhuoneessa on alkuperäiset peiliovet. Myös peiliovet kirjastosalista alahalliin säilytettiin, mutta oviaukko muurattiin salin puolelta umpeen. Valokuvien perusteella kirjastosalin ja leh-

3 Kts. kaavio kellarin lattiakoron muutoksista s. 27

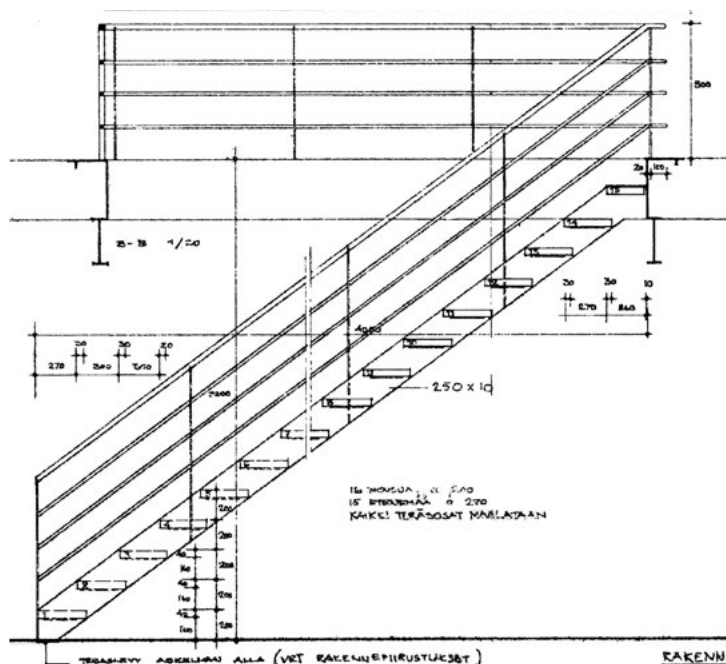
4 Mika Penttisen haastattelu 23.8.2022, amoy.

↖ Kirjaston kalustus on muuttunut vain hieman vuoden 1978 suunnitelmas-
ta. 1. kerroksen pohjapiirustus. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaati-
nen Ky, 30.6.1978. AMA.

↑ Kirjastosalia kiertävät puiset avohyllyt. Tilaa hallitsee teräsrakenteinen
portaikko, joka rakennettiin 1980-luvulla. Porraskaskelmat ovat tammea.
amoy 2022.

↓ Osapiirustus nro 33: kirjaston porras. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti
Jaatinen Ky, 30.6.1978. AMA.

↑ Lainaustoimisto sijaitsi vuoteen 2019 saakka lehtisalin kohdalla. Taustalla on kirjastonhoitajien huone. Kari Hakli 1988. AMA.

↓ Porras laskeutuu kellarikerroksen kirjastosaliin. Avoin, linjakas portaikko ja väljästi asetellut hyllyt tuovat tilaan selkeyttä. Kari Hakli 1988. AMA.

tisalin välissä on ollut peiliovet vuonna 1988, mutta ne on myöhemmin poistettu.

SISUSTUS JA MATERIAALIT

Kirjaston värimaailma on pääosin valkoinen. Ensimmäisen kerroksen seinät on rapattu ja maalattu. Kellarikerroksessa tiilipinnat on vain maalattu, ja niiden holvirakenne myöhemmin lisättyine osineen on näkyvillä. Katot on pääosin rapattu ja maalattu, jolloin myös vanhat holvit näkyvät. Lehtisalissa on alaslaskettu katto, jonka sisään on sijoitettu talotekniikka. Myös kirjastonhoitajien huoneeseen on rakennettu tekniikalle oma kotelointi.

Lattioihin asennettiin linoleumit 1980-luvun muutostöissä. Linoleum-matto on asennettu vanhojen, kunnostettujen aluslattioiden päälle.⁵ Alkuperäiset lattiamateriaalit ensimmäisessä kerroksessa ovat olleet betoniholvin päälle tehty puulattia ja asfaltti.⁶

Kirjastohyllyt ovat Jaatisten toimiston suunnittelemia täyspuisia avohyllyjä sekä teräksisiä arkisto- ja avohyllyjä. Jaatiset tekivät sisustussuunnitelman ja Igor Herler muokasi suunnittelemaa kellarikerroksen arkistohyllyjen sijoittelun osalta.⁷

5 Rakennusselitys v. 1987 s. 48

6 1. kerroksen mittapiirustus noin 1910-1920-luvulta. KA.

7 Piirustus nro 37 H. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen Ky ja Igor Herler, 1981. AJA.

Valaisimet ovat pääosin kohdevaloja, jotka on kiinnitetty pitkiin, vanhojen teräspalkkien läpi kulkeviin kiskoihin. Lisäksi on riippuvia kattovalaisimia.

Kalustus on muuttunut vain hieman siitä, millainen se on Jaatisten toimiston tekemässä suunnitelmassa vuodelta 1978.⁸ Myös tilojen käyttötarkoitus on säilynyt ennallaan lukuun ottamatta ensimmäisen kerroksen lainaustoimistoa, joka muutettiin vuonna 2019 lehtisaliksi osana ensimmäisen kerroksen laajempaa tilamuutosta.⁹

8 1. kerroksen pohjapiirustus. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen Ky, 30.6.1978. AMA.

9 Timo Vikkulan sähköposti 19.8.2022.

↖ Kellarikerroksessa ilmanvaihtoputket on jätetty näkyviin. Igor Herler teki suunnitelman kerroksen hyllyjen asettelusta vuonna 1981. Kari Hakli 1988. AMA.

↑ Kirjastosali. Kari Hakli 1988. AMA.

→ Kellarin ikkunoiden ympärillä näkyy tiilien limittäinen asettelu. amoy 2022.

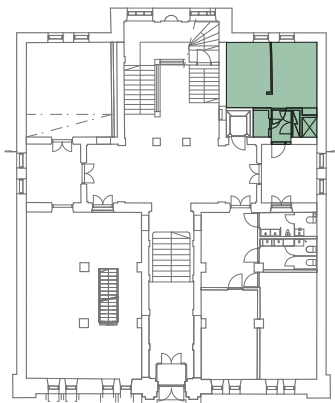
↙ Kellarissa on metallirunkoiset kirjahyllyt ja arkistokaapit. amoy 2022.

↓ Kirjaston kirjavarasto sijaitsee entisessä asuinhuoneessa. Aineisto on sijoitettu metallirakenteisiin avo- ja arkistohyllyihin. amoy 2022.

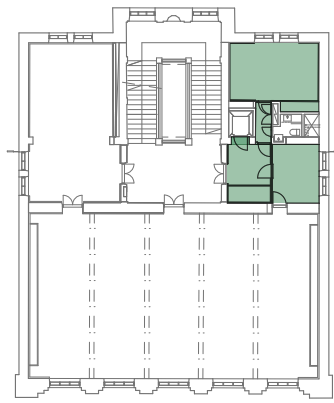

2.5 TOIMISTOTILAT

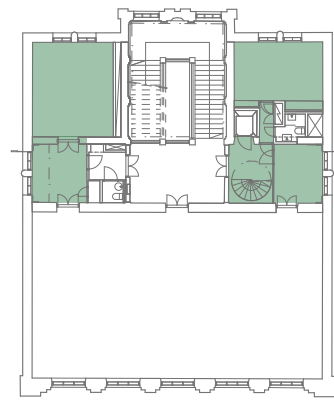
SIJANTIKAAVIO

1. kerros

SIJANTIKAAVIO

2. kerros

SIJANTIKAAVIO

3. kerros

TOIMISTOTILOJEN SJOITTUMINEN

Toimistotilat sijoittuvat ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kerrokseen. Tiloissa on tehty runsaasti tila- ja materiaalmuutoksia.

Ensimmäisen kerroksen luoteiskulmassa on vanhassa vahtimestarin huoneessa kaksi kevyellä väliseinällä erotettua toimistoa sekä varastotiloja. Toimistojen ikkunat avautuvat sisäpihan puolelle.

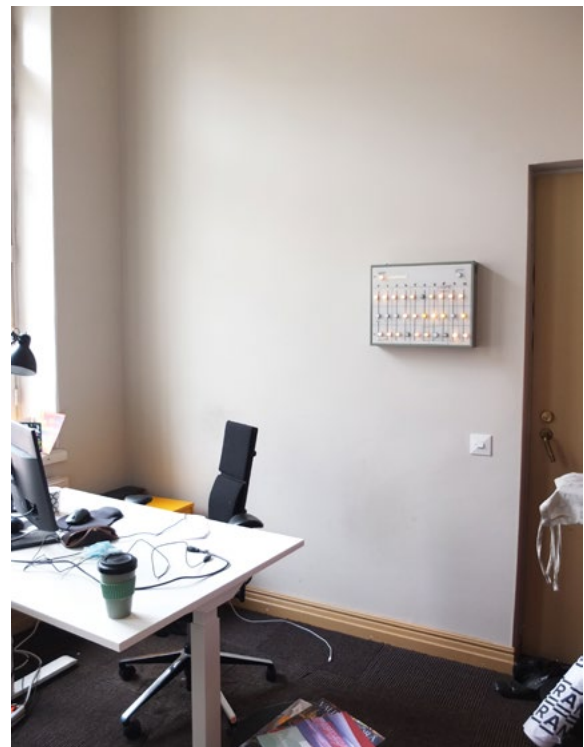
Toisessa kerroksessa on sisäpihan suuntaan isompi toimistohuone, jossa on yhdellä seinustalla avokeittiö. Ullanlinnankadun puolelle jää pienempi työhuone, joka on ollut alun perin samaa huonetta hissin eteistilan kanssa. Eteistila taas on otettu osittain toimistojen ja näyttelyrakentajien

↑ ↗ Toisessa ja kolmannessa kerroksessa sijaitsevat isot toimistohuoneet ovat hyvin samanlaiset lukuun ottamatta toisen kerroksen avokeittiötä. Kuvissa on toisen kerroksen toimisto. amoy 2022.

→ Entiseen vahtimestarin huoneeseen tehty toimistohuone ensimmäisessä kerroksessa. Ikkuna avautuu sisäpihan suuntaan. amoy 2022.

- ↖ Ullanlinnankadun suuntaan avautuva toimistohuone toisessa kerroksessa. Oviaukossa näkyvät vanhan kirjastoparven valurautaiset rakenteet. Arne Pietinen, 1931. MV.
- ↑ Sama huone ja nurkkaus keväällä 2022. Oviaukko on pienennetty 1980-luvulla ja myöhemmin laitettu toiselta puolelta umpeen näyttelyripustuksen tarpeet huomioiden. amoy 2022.
- ↓ Samassa kohtaa kolmannessa kerroksessa sijaitseva toimistohuone oli osa kolmannen porrastasannetta 1930-luvulle asti. Siinä on säilynyt näkyvillä alkuperäinen marmorimosaiikkilattia. Huoneessa on marmoroidut seinäpaneelit, joiden alkuperäisyydestä ei ole varmuutta. amoy 2022.

käyttöön rakentamalla tavaransäilytykseen pieni, kevyellä väliseinällä erotettu varasto.

Kolmannessa kerroksessa on kaksi toimistohuonetta samassa kohdassa ja saman kokoisina kuin kerrosta alempana. Hissin eteistilassa on toimistojen lisätiloja, muun muassa tulostuspiste. Kerroksen lounaiskulmassa sijaitsevat neuvotteluhuone ja sen etutila, johon liittyy wc.

SUURIMMAT MUUTOKSET JA SÄILYNEISYYS

Erityisesti toimistotiloissa on vaikeaa hahmottaa, missä vanhan ja uuden raja kulkee. Uudet väliseinät on rakennettu mahdollisimman yhteneviksi vanhojen seinien kanssa, ja vanhoja listoituksia on jatkettu vanhan mallin mukaan myös uusille seinäosuuksille. Lattiat on pääosin päällystetty kokolattiamatoilla, jolloin alla olevat 1980-luvulla asennetut linoleum- ja puulattiat ovat jääneet pitkälti piiloon. Kolmannessa kerroksessa alkuperäisen porrashuoneen alueella olevissa tiloissa mosaiikkibetonilattia on edelleen näkyvissä koko matkalla.

Suurimmat tilalliset muutokset on tehty porrashuoneen pohjoispuolella sijaitseviin toimistoihin. Niiden huoneajakoja ja pintoja on muutettu jonkin verran jo 1930-luvulla voimistelukäyttöön ja uudestaan 1980-luvun muutostöis-

← Toisen kerroksen toimistohuone vuonna 1931. Lattiassa oli linoleummatto, jota kiersi koristeellinen kuvio. Aarne Pietinen, 1931. MV.

↑ Sama tila keväällä 2022. Säilytystila hissin eteistilassa on rakennettu 1980-luvulla. amoy 2022.

↓ Neuvottelutilan etuhuoneessa on edelleen alkuperäiset pari-peiliovet ja marmorimosaiikkilattia. Panelointi on korjattu ja marmoroitu. amoy 2022.

sä. Huoneita on pilkottu pienempiin osiin ja toimistojen lisäksi tiloihin on tehty muun muassa märkätiloja sekä toimistojen aputiloja. Toisin kuin rakennuksen päätiloissa, toimistoissa tekniikkaa ei ole piilotettu vaan monessa kohdassa se on näkyvästi esillä.

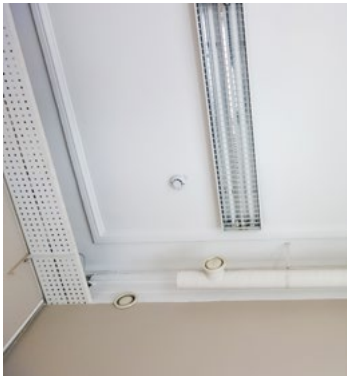
Eniten säilyneitä alkuperäisratkaisuja on rakennuksen kolmannessa kerroksessa alkuperäisen porrastasanteen kohdalla. Ullanlinnankadun puoleisessa toimistossa näkyvillä ovat edelleen mosaiikkibetonilattia sekä marmoroitu seinäpanelointi, samoin neuvottelutilan etuhuoneessa rakennuksen eteläsivulla. Neuvottelutilan ja sen etuhuoneen välissä on yhä alkuperäinen pariovi. Hissin etutilassa on 1980-luvulla rakennetun portaikon takana mahdollisesti alkuperäinen marmoroitu seinäpanelointi. Osa näiden tilojen kattolistoista on todennäköisesti alkuperäisiä, koska täällä listoja ei ole jatkettu muille seinustoille.

Neuvottelutilaan on rakennettu 1980-luvun muutostöissä kevyt väliseinä, jonka taakse on sijoitettu tekniikan läpiviennit. Samanlainen väliseinä on myös muissa kerroksissa samassa kohdassa. Muutosta on huolellisesti tehtyjen, katkeamattomana jatkuvien pintojen vuoksi lähes mahdotonta äkkiseltään erottaa.

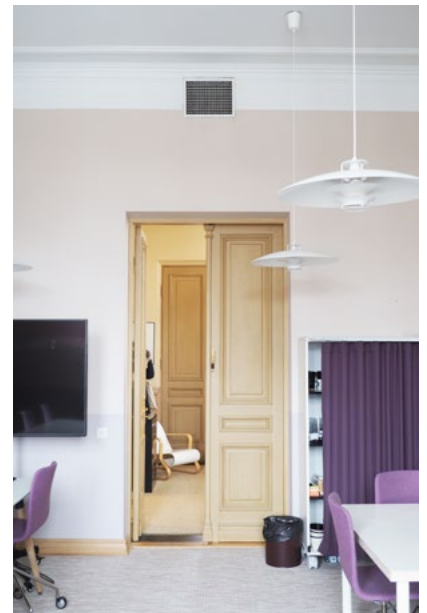
→ Nykyiseen neuvottelutilaan asennettiin 1980-luvulla lautalattia, mahdollisesti korvaamaan vanha lautalattia. Tila toimi tuolloin johtajan huoneena. Valokuva vuodelta 1983. AMA

↘ Vuoden 2019 lopussa, tilamuutoksen yhteydessä, lautalattian päälle lisättiin Bolonin lattiamatto, seinien alaosat maalattiin ja huoneen irtokalusteet, tekstiilit ja valaisimet uusittiin. Muutoksessa hyödynnettiin myös museon muissa tiloissa olleita huonekaluja ja valaisimia. (Arja-Liisa Kaasisen sähköposti 22.8.2022.)

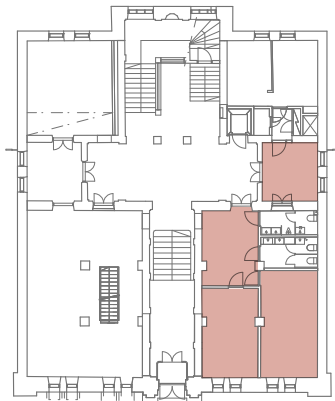
← Toimistotiloissa tekniikka on monin paikoin näkyvästi esillä. amoy 2022.

↓ Vuoden 1975 valokuvassa näkyy vielä Jumpan aikainen porras nykyisestä neuvottelutilan etuhuoneesta parvelle. Alun perin tila on kuulunut kolmannen kerroksen porrastasanteeseen. AMA.

2.6 YLEISÖPALVELUTILAT

SIJANTIKAAVIO

1. kerros

TILOJEN SIJAINTI

Yleisöpalvelutilat sijaitsevat rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa. Alahallista kuljetaan museokauppaan, jonka ikkunat avautuvat Ullanlinnankadulle. Kasarmikadun puolella ovat vaatesäilytys ja sinne avautuvat wc-tilat, Studio-näyttelytila ja työpajatila.

TILOISSA TEHDYT MUUTOKSET

Alun perin museokaupan tila toimi vahtimestarin työhuoneena.¹ Sen koko ei ole muutoksissa muuttunut, mutta 1980-luvun muutostöissä sisäänkäyntiä luoteiskulman

1 1. kerroksen pohjapiirustus. Magnus Schjerfbeck, 1897. KA.

↑↑ Museokauppa on ollut nykyisellä paikallaan vuodesta 2019. Tilamuutoksen yhteydessä pinnat uusittiin kauttaaltaan. amoy 2022.

↑ Museokaupassa ja vaatesäilytystilassa on sileä laskettu alakatto. amoy 2022.

← Myös vaatesäilytystilan pinnat uusittiin vuoden 2019 tilamuutoksen yhteydessä. Naulakkokalusteet ovat Marjatta ja Martti Jaatisen toimiston suunnittelemat. amoy 2019.

toimistotiloihin siirrettiin ja oviaukko wc-tilojen suuntaan suljettiin. Alkuperäinen pariovi säilytettiin seinärakenteen sisällä.² Museokauppa siirtyi nykyiselle paikalleen osana suurempaa ensimmäisen kerroksen tilamuutosta vuonna 2019, ja samalla myös pinnat uusittiin.³ Huoneessa on kauttaaltaan alaslaskettu katto eikä siinä toimistotiloista poiketen täten ole lainkaan kattolistoja. Alkuperäiset kattolistat saattavat olla edelleen paikoillaan alaslasketun katon yläpuolella. Jalkalistat noudattavat muun rakennuksen tyyliä, mutta niiden ikää ei ole ajoitettu.

Rakennuksen valmistuessa Studio, työpajatala ja vaatesäilytys muodostivat yhdessä wc-tilojen kanssa pitkänomaisen varaston.⁴ Nykyisen huonejakonsa tilat saivat 1980-luvun muutostöissä. Viimeisimmät muutokset on tehty vuoden 2019 tilamuutoksessa.

Alkuperäisistä rakenteista pilarit, kattoholvit ja teräspalkit on edelleen näkyvissä Studiassa ja työpajassa. Vaatesäilytystilassa ja wc-tiloissa on alaslasketut katot, mutta oletettavaa on, että alkuperäinen kattorakenne on säilynyt myös niissä.

Vaatesäilytystilan naulakot ovat Jaatisten toimiston suunnitteleman ja toistuvat heidän muissakin saman ajan kohteissaan.⁵

- 2 1. kerroksen pohjapiirustus. Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen Ky, 1.5.1978. AMA.
- 3 Arja Kaasisen sähköposti 3.9.2022.
- 4 1. kerroksen pohjapiirustus. Magnus Schjerfbeck, 1897. KA.
- 5 Penttinen 2022; Piir. nro. 71 "Vaatekylä", 1.5.1979. AJA

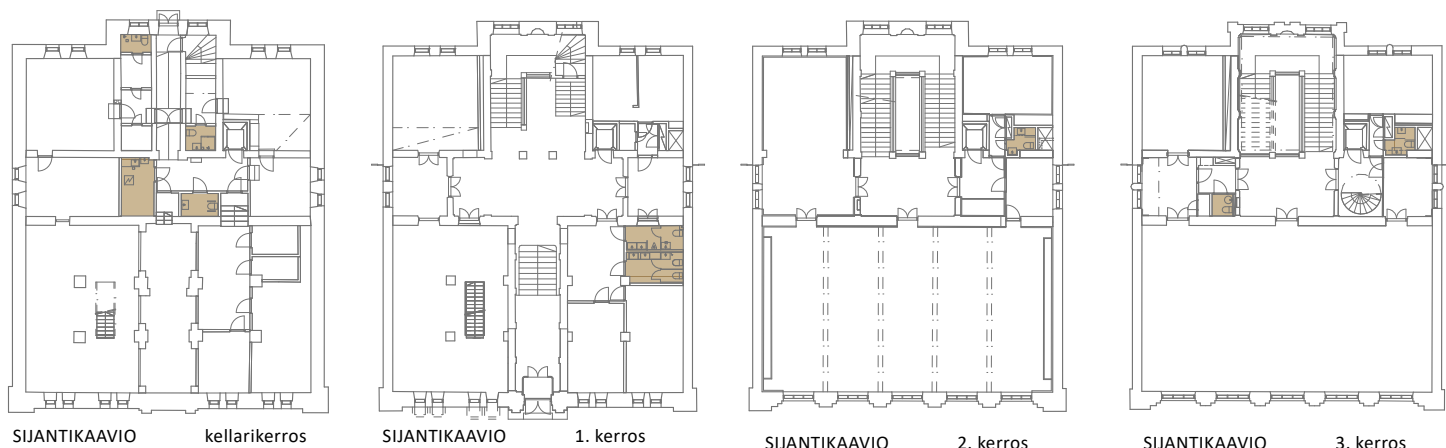
↑ Työpajatalassa alkuperäiset kattoholvit, teräspalkit ja pilarit ovat nykyäänkin näkyvissä tilassa. amoy 2022.

- ↙ Studio on remontoitu vuonna 2019. Vanhat rakenteet ovat säilyneet myös siellä näkyvissä. amoy 2022.
- ↓ Tilan ikkunat avautuvat Kasarmikadun suuntaan. Seinillä olevat metalliset ripustusverkot olivat aiemmin Designmuseon Eero Aarnio -näyttelyssä käytössä. amoy 2022.

2.7 MÄRKÄTILAT

MÄRKÄTILOJEN SIJAINNIT RAKENNUKSESSA

Märkätilat sijaitsevat Arkkitehtuurimuseossa pääosin rakennuksen keskivyöhykkeellä, mutta vain kahdessa kerroksessa tismalleen päällekkäin.

Tilojen sijainti käy ilmi yllä olevista sijaintikaavioista: Kellarikerroksessa on kaksi henkilökunnan wc-tilaa (joista toisessa on myös suihkukaappi), varastoksi muutettu erillinen pesuhuone sekä siivouskeskus sekä esteetön wc. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat muut yleisö-wc-tilat. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa on porrashuoneen pohjoispuolella suuren tekniikkahormin kyljessä henkilökunnan wc-tilat, joihin liittyy pieni siivouskomero. Lisäksi kolmannessa kerroksessa on alun perin museonjohtajalle tarkoitettu erillinen wc.

Kaikki rakennuksen märkätilat on uusittu museomutostavaiheessa eikä nykyisten wc- tai pesutilojen paikalla ole aiemmin ollut märkätiloja. Pääkerroksissa 1.-3. wc-tilat on sijoitettu toimistotilavyöhykkeille ja yhtä lukuun ottamatta tehty alkuperäisen porrashuoneen ja salien ulkopuolelle tiloihin, joissa muutenkin on tehty vapaammin tila- ja materiaali muutoksia. Kellarissa märkätilat sijoittuvat kellari-aulan ympärille.

MÄRKÄTILOJEN ARKKITEHTUURI

Vuosina 1980-81 rakennetut wc- ja pesutilat sekä siivouskeskus noudattavat samaa vaaleata rusehtavaa väripalettia kuin 1980-luvun muutostavaihe ylipäättään: wc-tilojen ovet ja siivousalaiden suojana olevat liukuovet ovat vaa-

- Kolmannessa kerroksessa sijaitseva henkilökunnan wc ja siihen liittyvä siivoustila ovat edelleen 1980-luvun muutoksen mukaisessa vaaleanruskeassa asussaan. amoy 2022
- ➔ Toisessa kerroksessa oleva henkilökunnan wc on kunnostettu vuonna 2018 ja sen ilme on muuttunut puhtaaksi valkoiseksi. amoy 2022

← ← Museonjohtajan wc-tilaksi tehdyssä, kolmannen kerroksen porrastasanteesta erotettuun tilaan rakennetussa wc:ssä on Aallon toimiston alun perin Paimion parantolaan suunnittelema pesuallas.

← Myös wc-tilan ovi on Paimion parantolaan suunniteltu. Allas ja ovi löytyivät Rakennustaitteen museon omista kokoelmista, mutta oveen kuuluvan peltikarmin Igor Herlet möi museolle henkilökohtaisista kokoelmistaan. (Herler 2022)

← Tämä nykyisin neuvotteluhuoneen yhteydessä sijaitseva wc on tehty alkuperäisen porrashuoneen alueelle ja mosaiikkibetonilattia on sellaisenaan näkyvissä wc-tilassa. amoy 2022

↓ Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat yleisö-wc-tilat ovat tilajaltaan Jaatisten toimiston suunnitelmien mukaiset, mutta ne on korjattu vuonna 2012. amoy 2022

leanruskeiksi peittomaalattuja ja maalattujen pintojen sävy on vaalea beige. Seinälaatta on 1980-luvulle tyypillisesti hieman elävän värinen vaaleanruskea 15x15 cm kiiltäväksi lasitettu laatta ja lattiassa taas vanhempaan arkkitehtuuriin viittaava kuusikulmainen 10 cm tummanruskea klinkkerilaatta. Vesikalusteet ovat neutraaleja valkoisia Idon kalusteita.

Museonjohtajan wc

Poikkeuksen muiden wc-tilojen ilmeestä tekee kolmannessa kerroksessa neuvottelutilan etutilaan avautuva wc, joka oli suunniteltu museonjohtajan käyttöön.

Wc:n lattia on tehty vesieristämättä ja ilman lattiakäivä, ja porrastasanteen alkuperäinen mosaiikkibetonilattia on wc-tilassa sellaisenaan näkyvissä. Seinälaattana on 15x15 cm tasaisen valkoinen kiiltäväksi lasitettu laatta.

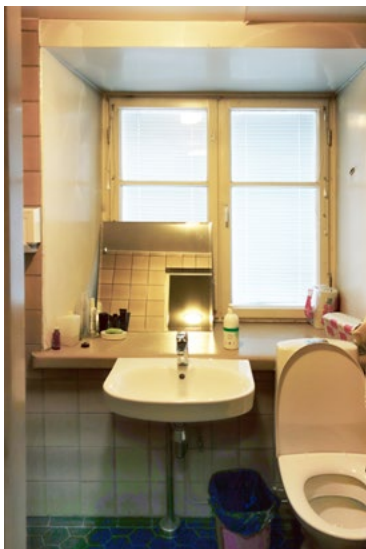
Varsinainen erikoisuus ovat kuitenkin tilan ovi ja pesuallas. Arkkitehtuurin museon kokoelmissa oli 1970-luvun lopussa Paimion parantolan alkuperäinen Alvar Aallon suunnittelema pesuallas, altaan metallinen kannatinrengas sekä potilashuoneen viilupintainen ovi painikkeineen, jotka on otettu käyttöön tässä wc-tilassa. Igor Herler myi omista kokoelmistaan museolle vielä oveen kuuluvan alkuperäisen peltikarmin.¹

MYÖHEMMIN TEHDYT MUUTOKSET

Märkätilojen myöhemmissä muutoksissa on leimallista, että vaalean rusehtava ilme on saanut väistyä puhtaan valkoisen tieltä.

¹ Herler sai sanojensa mukaan peltikarmista korvauksen, joka kahden kuukauden palkattoman virkavapaan palkan takaisin. Altaaseen teetettiin Herlerin mukaan myös alkuperäisen kaltainen lyhyempi hanan putki, jonka avulla vesi osuu valutettaessa juuri oikeaan paikkaan. Nykyisin hanassa on pidempi putki, joka aiheuttaa sen, että vesi lorisee osuessaan väärään kohtaan allasta. Herler 2022

- ↖ Kellarissa sijaitseva ikkunallinen wc-tila on 1980-luvun alun muutosvaiheen mukaisessa asussa.
  - ↑ Henkilökunnalle tarkoitettu suihkutila kellarissa on irtokalustuksella otettu myöhemmin arkistomateriaalin varastokäyttöön.
  - Sosiaalityöjen yhteydessä sijaitsevaan wc-tilaan sisältyy suihkukaappi.
  - ← Kellarin sisäänuloaunaan avautuva esteetön wc-tila on korjattu vuonna 2018. Seinäpinnoissa on käytetty mikrosementointia. (Timo Vikkulan sähköposti 5.9.2022)
- Kuvat amoy 2022.

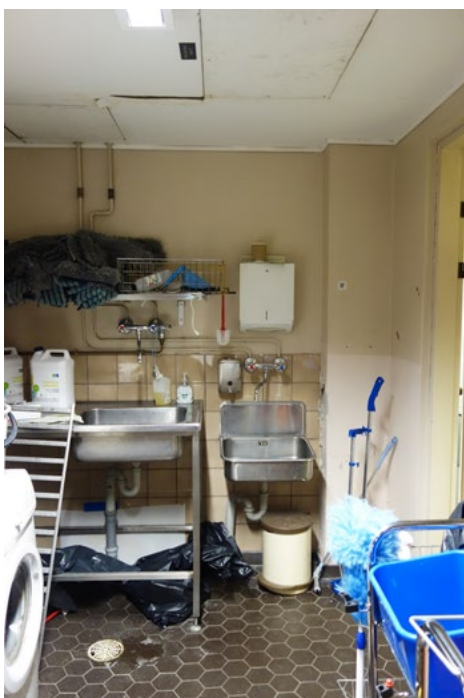
Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat yleisö-wc-tilat on korjattu vuonna 2012². Wc-tilojen tilajako ja kalusteiden sijainnit ovat museomuutostaiheen suunnitelma-asiakirjojen perusteella pysynyt samana, niiden visuaalinen ilme on vaan muuttunut.

Toisessa kerroksessa henkilökunnan wc-tila ja siihen liittyvä siivoussyvennys on korjattu vuonna 2018.³ Lattiialaatta on säilynyt, mutta seinät ja siivouspuolen peittävä liukuovi on maalattu puhtaaksi valkoiseksi.⁴ Kellarissa oleva esteetön wc on korjattu samassa yhteydessä.

2 Timo Vikkulan sähköposti 5.9.2022

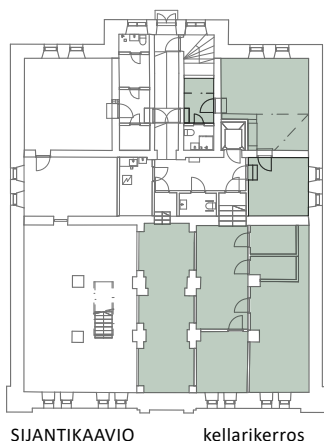
3 Timo Vikkulan sähköposti 5.9.2022

4 Timo Vikkulan mukaan omistaja Senaatti-kiinteistöt halusi tässä korjausvaiheessa testata mikrosementtiä märkätilojen materiaaliveivintana.

- ← Kellarissa sijaitseva siivouskeskus. Vaaleanruskea ilme on ollut vallitseva museomuutosvaiheen märkätiloissa. 1980-luvun asussa säilyneissä märkätiloissa pinnat kaipaavat jo kunnostusta.
- amoy 2022

2.8 SOSIAALITILAT JA TEKNISET TILAT

TILOJEN SIJAINTI

Arkkitehtuurimuseon sosiaalitilat ja tekniset tilat sijaitsivat rakennuksen kellarikerroksessa. Henkilökunnan taukotila sijoittuu rakennuksen luoteiskulmaan, pieni varasto Ullanlinnankadun suuntaan ja tekniset tilat sekä suuremmat varastot Kasarmikadun puolelle rakennuksen itäisivulle.

TILOISSA TEHDYT MUUTOKSET

Nykyisen taukotilan kohdalla oli alun perin talonmiehen asunto.¹ 1980-luvulla huonejakoon ja ovien aukotuksiin tehtiin jonkin verran muutoksia, tilojen lattiakorkeutta nostettiin ja pinnat sekä kiintokalusteet uusittiin, mutta käyttötarkoitus säilyi tuolloin vielä ennallaan.² Puuhella ja -uuni oli purettu jo aikaisemmin³. Asunto muutettiin sosiaalitilaksi noin vuonna 1995, silloisen talonmiehen muutettua pois talosta.⁴

Ullanlinnankadun suuntaan avautuva pieni varasto oli talon valmistuessa osa koko rakennuksen levyistä käytävää.⁵ Huoneesta oli sisäänkäynti talonmiehen asuntoon. 1980-luvun muutostöissä se suljettiin ja huoneen lattiakorkoa nostettiin.⁶ Samalla myös pinnat uusittiin.

Kellarikerroksessa rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus on säilynyt monin paikoin samana. Rakennuksen

1 Kellarikerroksen pohjapiirustus. Magnus Schjerfbeck, 1897. KA.

2 Kts. Kellarin lattian korotuskaavio s. 27

3 Mika Penttisen haastattelu 23.8.2022.

4 Timo Vikkulan sähköposti 24.8.2022.

5 Kellarikerroksen pohjapiirustus. Magnus Schjerfbeck, 1897. KA.

6 Kts. korotuskaavio s. 27

↑ Nykyinen henkilökunnan taukotila oli 1990-luvun puolelleen saakka talonmiehen asunto. 1980-luvun muutostöissä käyttötarkoitus säilyi vielä ennallaan, koska sellainen kuului valtion hankkeiden tilaohjelmaan.

tekniikka- ja lämmönjakohuoneet sijaitsivat koilliskulmassa, jossa oli keskuslämmityksen pannuhuone 1960-luvulle saakka. Huonejakoa muutettiin hieman jo voimistelulaitoksen aikana, ja nykyisen muotonsa tilat sai 1980-luvun muutostöissä. Lattiakorko säilyi näissä tiloissa ennallaan⁷.

Vanhoin varastotiloihin sijoitettiin 1980-luvulla Arkkitehtuurimuseon varastot. Osa alkuperäisistä holviaukoista muurattiin umpeen jo 1930-1970-luvuilla ja loput suljettiin 1980-luvun muutostöissä. Varastojen kohdalla lattiapintaa paikoitellen laskettiin ja toisissa kohdin se säilyi ennallaan⁸. Paljas tiilipinta on käsitelty maalaamalla. Myös alkuperäiset katot ja pilarit on jätetty näkyviin.

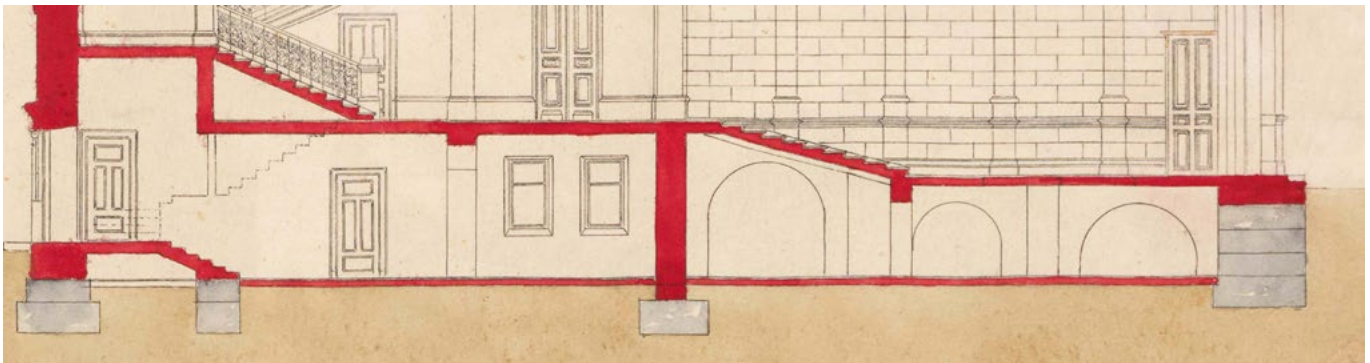
⁷ Kts. Kellarin lattian korotuskaavio s. 27

⁸ Kts. korotuskaavio s. 27

↖ Varastoissa on jätetty näkyviin alkuperäiset, myöhemmin umpeen muuratut holvit, pilarit sekä betoniset alakattopinnat. amoy 2022.

↑ Ullanlinnankadun suuntaan avautuvaan varastoon on tehty runsaasti muutoksia. Alun perin se oli osa pitkää käytävää. Ikkuna-aukot olivat muista kellarin tiloista poiketen korkeat, koska sokkeli on tällä puolella korkeampi. amoy 2022.

↓ Vanhassa leikkauspiirustuksessa näkyvät hyvin edelleenkin tunnistettavat kohdat kellarikerroksessa, kuten holvit, pilarit ja käytävän korkeat ikkunat. Ote mittapiirustusleikkauksesta noin 1910-1920-luvulta. KA.

↑ Sähköpääkeskus. amoy 2022.

↗ 1980-luvun alussa kellarissa oli hetken aikaa Igor Herlerin valokuvalaboratorio, jonka käyttö loppui Igorin lähdettyä talosta. Nykyisin tila on varastona. (Timo Vikkulan sähköposti 24.8.2022.)

↓ Osa varastotiloista on säilyttänyt vanhan korkeutensa muutoksissa. amoy 2022.

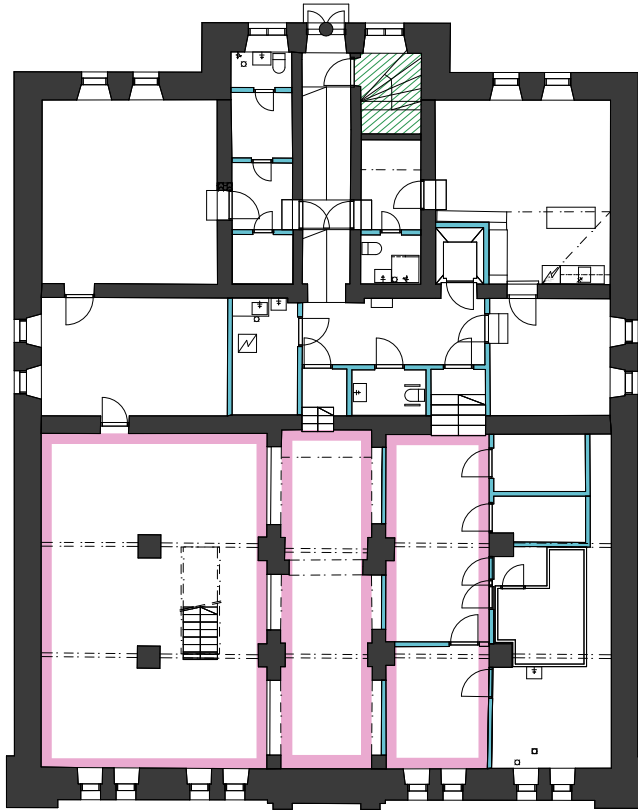
→ ↘ Lämmönjakohuone. amoy 2022.

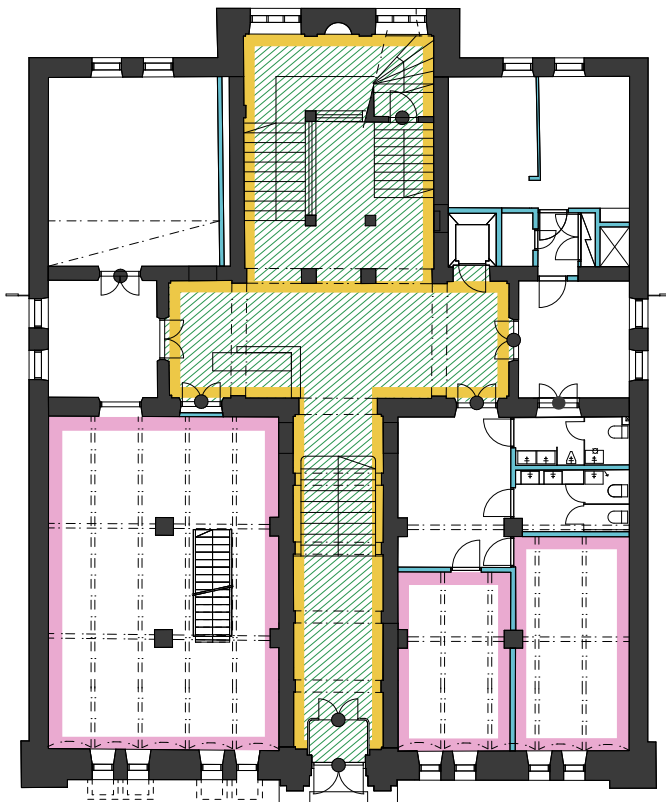

3 YHTEENVETO JA ANALYYSI

SÄILYNEISYYSKAAVIOT

KELLARIKERROS

1. KERROS

SÄILYNEET ALKUPERÄISET SISÄPINNAT

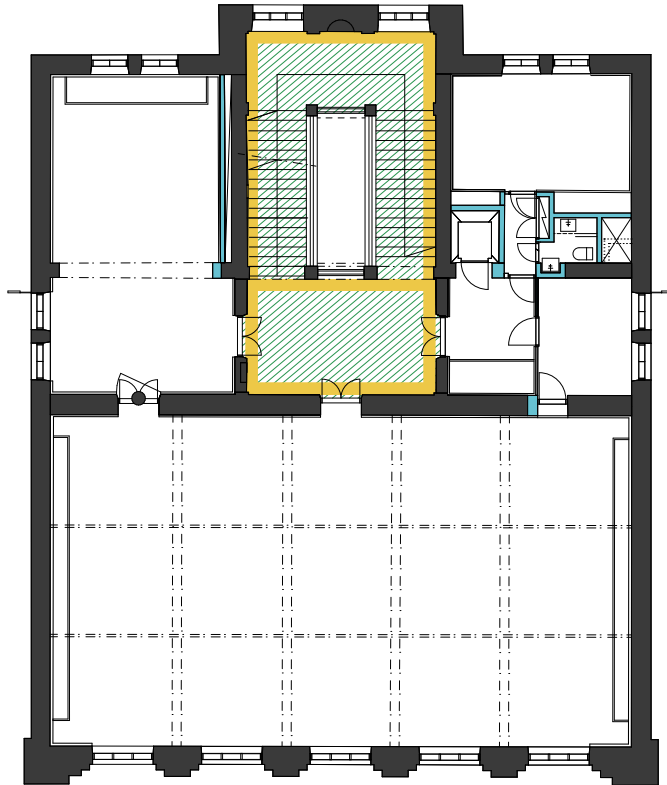
1:250

- vuoden 1899 säilyneet alkuperäiset rakenteet. Pintakäsittelyt ja -materiaalit on pitkälti uusittu vuoden 1981 museomuutosvaiheessa.
- v. 1980-81 muutosvaiheen uudet seinä- ja tilarakenteet.
- alkuperäiset betoni- ja tiiliholvikatot näkyvissä sisätilassa.
- seinissä tai seinän alaosassa marmoroitu panelointi. Marmoroinneista osa on alkuperäisiä, osa tehty 1980-luvun korjausvaiheessa. **Porrashuoneessa** seinän keskiosan kangastus uusittu 1980-luvulla ja seinän yläosassa alkuperäiset koristeaiheet.
- Seinän alaosassa alkuperäisen mallinen panelointi, mutta pintakäsittely on muutettu 1980-luvulla tummasta oottrauksesta marmoroinniksi. Seinän keskiosassa 1980-luvulla tehty maalattu seppelekuvio. Seinän yläosassa alkuperäiset koristeaiheet.
- säilynyt alkuperäinen lattia, kunnostettu v. 1980-81 muutosvaiheessa
- säilynyt alkuperäinen kasetoitu ja vanhan mallin mukaan koristemaalattu sisäkatto (myös pääportaan porrassyöksyjen alapinnassa)

arkkitehdit mustonen oy 2022

SÄILYNEET ALKUPERÄISET SISÄPINNAT

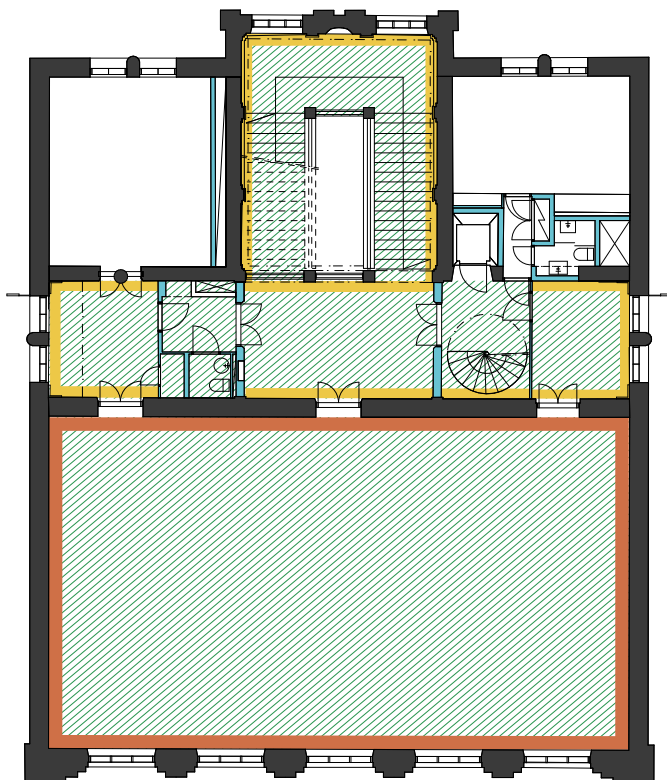
1:250

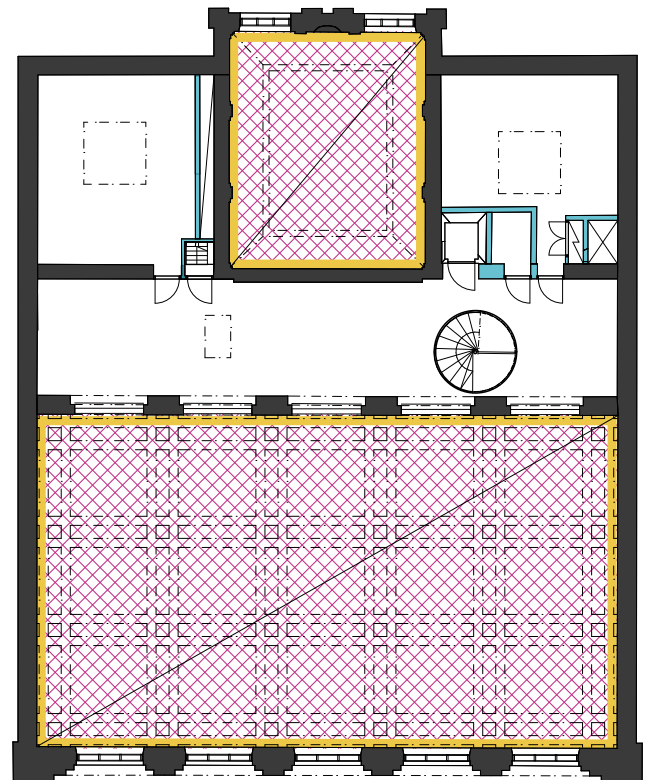
2. KERROS

- vuoden 1899 säilyneet alkuperäiset rakenteet. Pintakäsittelyt ja -materiaalit on pitkälti uusittu vuoden 1981 museomuutosvaiheessa.
- v. 1980-81 muutosvaiheen uudet seinä- ja tila-rakenteet.
- alkuperäiset betoni- ja tiiliholvikatot näkyvissä sisätilassa.
- seinissä tai seinän alaosassa marmoroitu panelointi. Marmoroinneista osa on alkuperäisiä, osa tehty 1980-luvun korjausvaiheessa. **Porrashuoneessa** seinän keski-osan kangastus uusittu 1980-luvulla ja seinän yläosassa alkuperäiset koristeaiheet.
- Seinän alaosassa alkuperäisen mallinen panelointi, mutta pintakäsittely on muutettu 1980-luvulla tummas- ta ootruksesta marmoroinniksi. Seinän keskiosassa 1980-luvulla tehty maalattu seppelekuvio. Seinän ylä- osassa alkuperäiset koristeaiheet.
- säilynyt alkuperäinen lattia, kunnostettu v. 1980-81 muutosvaiheessa
- säilynyt alkuperäinen kasetoitu ja vanhan mallin mukaan koristemaalattu sisäkatto (myös pääpor- taan porrassyöskyjen alapinnassa)

arkkitehdit mustonen oy 2022

3. KERROS

4. KERROS

3.1 SÄILYNEISYYS

MATERIAALIEN JA RAKENNUSOSIEN SÄILYNEISYYS

Tieteellisten seurain talon massiivinen alkuperäinen tiilirakenne, betoni- ja tiiliholvit sekä teräspalkit ovat muutamia aukotuksia lukuun ottamatta säilyneet sellaisenaan yli 120 vuotta. Valmistumisajan rakennustapa ja rakentamisen laatu ovat kestäneet aikaa ja tulevat näillä näkymin myös kestämään pitkälle tulevaisuuteen.

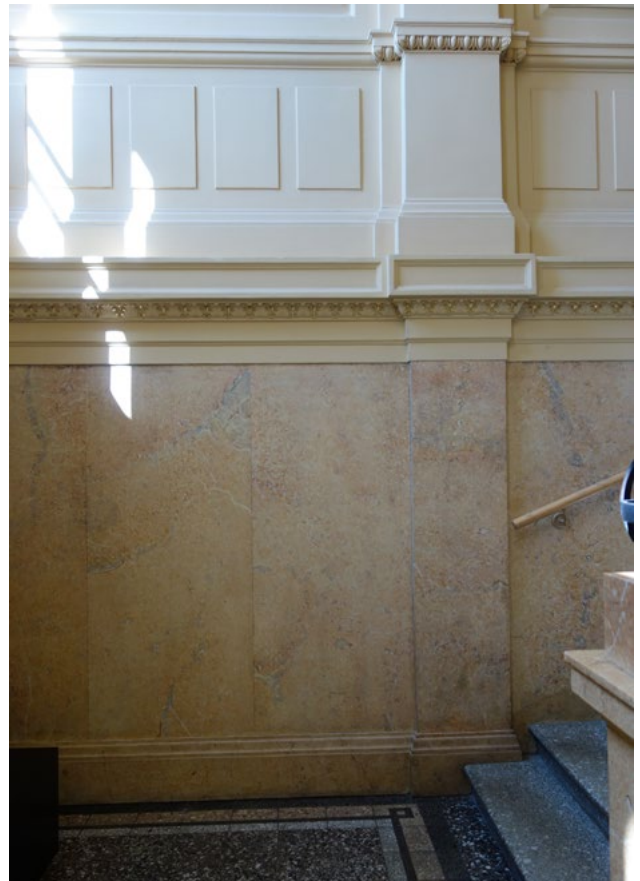
Kipsikoristeista suuri osa on alkuperäisiä samoin kuin vedetyistä laastilistoista ja puisista muotolistoista. Kuten aiemmissa luvuissa on kuvattu, etenkin listojen kohdalla alkuperäisten erottaminen uusituista on pintapuolisesti hyvin vaikeaa. Tarkempi väri- ja materiaalitutkimus kuitenkin luultavasti paljastaa uudet selvästi.¹

Alkuperäisistä pintamateriaaleista ovat säilyneet ainoastaan mosaiikkibetonilattia porrashuonetilasarjassa, juhlasalin mosaiikkiparketti sekä osa marmoroiduista panelipinnoista. Lisäksi voimistelulaitoksen ajalta on säilynyt 1930-luvulta peräisin oleva laualattia pienessä näyttelytilassa. Muilta osin pintamateriaalit on uusittu vuosien 1980–81 muutostyöskorjauksessa.

Sisäpintojen pintakäsittelyt on uusittu kauttaaltaan, lukuun ottamatta alkuperäisinä säilyneitä marmoroituja pintoja sisäänkäyntiaulassa ja porrashuoneessa. 1980-luvun korjauksessa sisätilojen maalit ovat maalausselityksen mukaan alkydimaaleja.²

Kaikki ikkunat ja suurin osa väliovista, myös paripeiliovista, on uusittu 1980-luvulla. Ikkunat ja pariovet on uusittu alkupeäisen mallin mukaan. Alkupeäirisinäkin säilyneiden peiliovien pintakäsittely on uusittu 1980-luvulla.

Sisääntulohalli, porrashuonekokonaisuus ja kokoelmasali ovat rakennuksen parhaiten säilyneet tilat. Näistä Sisääntulohalli on luultavimmin se, jossa ilme on kaikkein lähinnä alkuperäistä. Museon muissa tiloissa varsinaisesta säilyneisyydestä voidaan puhua vain paikoitellen. Säilyneet ovat lähinnä osin alkuperäiset katto- ja jalkalistat sekä ensimmäisessä kerroksessa osittain näkyvissä olevat tynnyriholvikatot.

↑↑ Igor Herlerin henkilökohtaisiin kokoelmiin sisältyvä pala alkuperäistä puista muotolistaa. Osa nykyisistä listoista on uusittu vanhan mallin mukaan. amoy 2022

↑ Osa porrashuoneen seinien alaosan paneloinnista ovat säilyneet alkuperäisinä pintakäsittelyineen. Jalkalistaosiot on kuitenkin lähes kauttaaltaan uusittu. amoy 2022

1 1980-luvun korjauksessa uusitut vedetyt listat on tehty kipsilaastista, ei rappauslaastista.

2 Entisöintimaalausselitys, n. 1980: s.10-20

LISÄTIETOJA TARKEMMISTA TUTKIMUKSISTA

Yksityiskohtaista huonekorttitarkastelua ei ole tehty tämän selvityksen puitteissa. Yksittäisten rakennusosien tarkempi säilyneisyys- ja ajoitustarkastelu tulee tehdä siinä viimeistään seuraavan muutossuunnittelun yhteydessä. Alkuperäisten rakennusosien erottaminen vuosien 1980–81 korjauksessa uusituista ei monin paikoin ole mahdollista ilman tarkempaa rakenteisiin ja pintoihin kajoavaa tutkimusta.

Nykyisten pintakäsittelyjen ja -materiaalien takana mahdollisesti säilyneet alkuperäiset kerrostumat tulee selvittää ennen muutostöitä. Tämän selvityksen yhteydessä ei ole ollut mahdollista tehdä pintoihin kajoavaa väritutkimusta.

- ↑ Kokoelmasalin kasetoitu katon kipsikoristeet ovat pääosin alkuperäisiä, mutta koristemaalaukset on uusittu 1980-luvulla. Värityksen todennäköisesti jonkin verran vaaleampi ja vähemmän kontrastinen kuin alkuperäinen. amoy 2022
- Porrashuonekokonaisuus on rakennuksen parhaiten säilynyt sisätila. Valokuva toisen kerroksen porrastasanteelta porrashuoneeseen. Kuvakulma on sama kuin tämän selvityksen kansikuvassa. amoy 2022

SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURIN OMINAISPIIRTEIDEN ANALYYSIKAAVIOT

arkkitehdit mustonen oy 2022

1. KERROS

SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURIN OMINAISPIIRTEIDEN ANALYYSIKAAVIOT

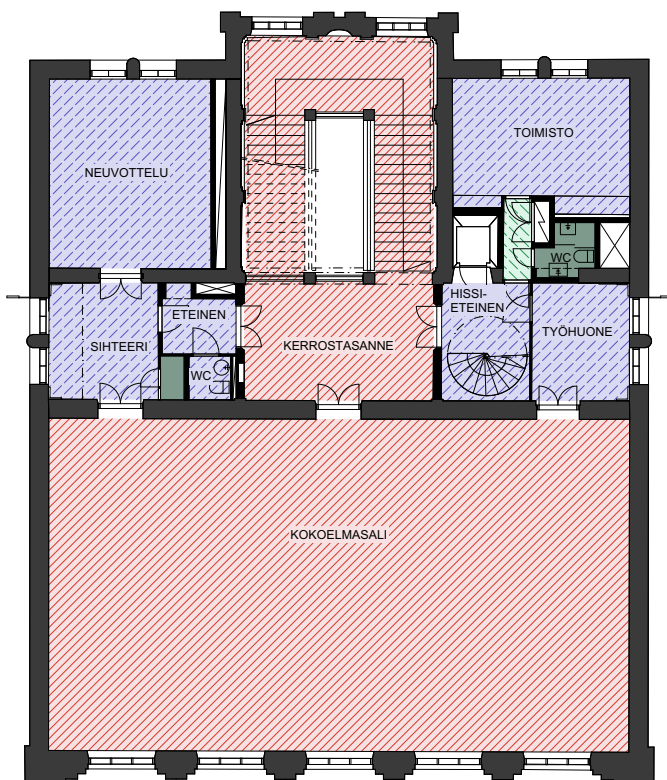
1:250

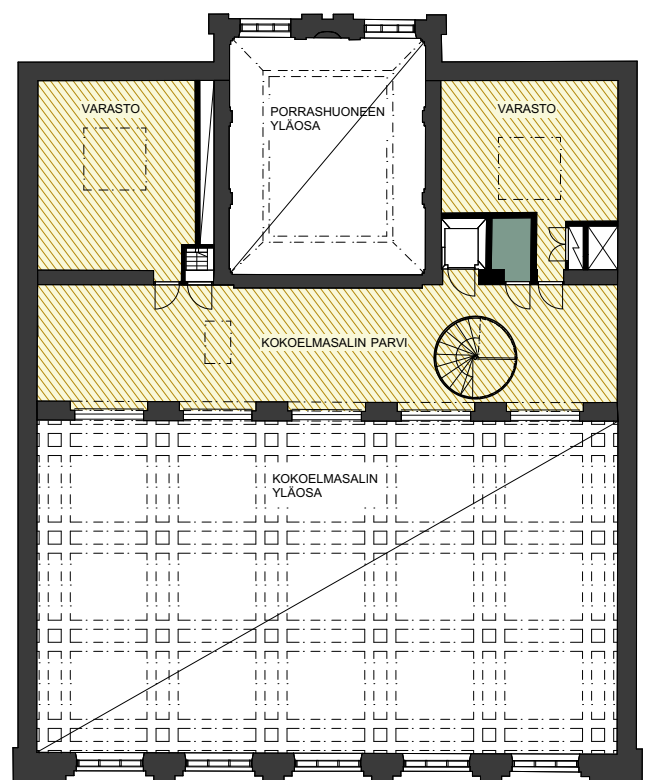
2. KERROS

- Alkuperäisen arkkitehtonisen suunnitelman ja tilahierarkian kannalta kaikkein olennaisimmat tilat. Kts. edellinen sivu.
- Alkuperäisen arkkitehtonisen suunnitelman ja tilasommitelman kannalta olennaiset tilat. Kts. edellinen sivu.
- Alkuperäisessä kokonaisuudessa päätöimintoja tukevat tilat. Kts. edellinen sivu.
- Alkuperäisessä kokonaisuudessa päätöimintoja tukevat tilat, joihin on tehty merkittäviä tilallisia ja arkkitehtonisia muutoksia. Kts. edellinen sivu.
- Puhtaasti toiminnon sanelemat tilat. Kts. edellinen sivu.

arkkitehdit mustonen oy 2022

3. KERROS

4. KERROS

3.2 SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURIN ARVOT JA OMINAISPIIRTEET

HUOLELLISEN SUUNNITTELUN JA KÄSITYÖTAIDON TULOS KESTÄÄ AIKAA

Magnus Scherfbeckin Yleisten rakennusten ylihallituksessa piirtämä Tieteellisten seurain talo on huolellisesti suunniteltu ja myös toteutunut tarkasti alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Pääpiirustusten lisäksi alkuperäiseen suunnitelma-aineistoon sisältyvät työpiirustuspohjat, tarkka laiveerattu leikkaus sekä pieni joukko tarkempia toteutus- ja mitoituspiirustuksia. Talotekniset järjestelmät on alusta alkaen sovitettu osaksi rakennuksen arkkitehtuuria.¹ Tiili-muurit, pilarit, I-teräspalkit, betonilaatat sekä betoni- ja tiiliholvit ovat kestäneet muuttumattomina valmistumisvuodesta 1899 lähtien, yli 120 vuotta.

TOTEUTUNUTTA SUUREMMAN RAKENNUKSEN YDIN

Rakennuksen erityispiirre on alusta saakka ollut jokaisen käyttäjän toiminnan kannalta myös haaste: sisätiloista lohkaisee suuren osan tilava ja näyttävä porrashuone, jonka arvo on kiistaton, mutta hyödyntäminen hankalaa. Alkuperäiseen suunnitelmaan kuuluneiden laajennusten – tai erilaisten myöhemmin laadittujen laajennussuunnitelmien – toteutumatta jääminen on jättänyt sekä tieteelliset seurat, Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen että Arkkitehtuurimuseon painimaan tilahtausten parissa. Porrashuonekokonaisuus on kuitenkin ehdottomasti rakennuksen arvokkain sisätila, kolmannen kerroksen kokoelmasalin ohella.

TILARATKAISUN SÄILYNEISYYS

Tieteellisten seurain talon tilaratkaisu on lukuisista muutoksista huolimatta pääpiirteissään säilynyt: porrashuone ja porrastasanteet sekä sisääntulohalli muodostavat tilaratkaisun T:n muotoisen selkärangan kaikissa kerroksissa. Kolmannen kerroksen salitilan väliseinän purkaminen voidaan katsoa olevan alkuperäisen laajennettavaksi aiotun arkkitehtisuunnitelman mukainen toimenpide.

Museotoimintaa varten tehdyt tila- ja talotekniset muutokset on toteutettu pääosin rakennuksen päätilojen ulkopuolella. Porrastasanteen pienentäminen kolmannessa kerroksessa on suurin arvokkaissa päätiloissa tapahtunut muutos.

Näyttelytilat on tehty entisiin kirjasto- ja lukusaleihin, joihin merkittävimmät muutokset on tehty jo 1930-luvulla: keskeiset pilarit poistettiin lukusalista ja kirjastosalien väliseinä sekä parvirakenteet purettiin. Näyttelytoiminnan kiinnitys-, pimennys- ja muihin tarpeisiin on 1980-luvun muutoksessa vastattu rakenteilla, jotka ovat purettavissa, mikäli tilojen käyttö muuttuu.

Uusien kirjastotilojen toteutus uuden portaan avulla ensimmäiseen kerrokseen ja kellariin on aikaansaanut tilakokouksisuuden, joka on Marjatta ja Martti Jaatisen toimiston suunnitteluvaiheen merkittävin lisäys Arkkitehtuurimuseon rakennuksessa.

Hissin ja koneellisen ilmanvaihdon lisääminen rakennukseen on aiheuttanut tilamuutoksia ja välipohjan aukotuksia, mutta uusi tekniikka on pääosin sovitettu rakennuksen alkuperäisiin hormistoihin. Eniten tilamuutoksia ovat aiheuttaneet märkätilojen rakentaminen kaikkiin kerroksiin sekä aputilojen tekeminen aiemmin suurempiin huonetiloihin.

SISÄTILOJEN ARKKITEHTONISEN ILMEEN SÄILYNEISYYS

Vuosien 1980–81 korjauksessa porrashuonekokonaisuuden ja kokoelmasalin arvo on tiedostettu ja tilat ovat säilyneet rakennuksen muita tiloja paremmin. Näissäkin tiloissa toteutus ei ole kuitenkaan ole ollut täysin palauttava.

Sisääntuloaula ja porrashuone ovat säilyneet verrattain hyvin, lukuun ottamatta mahdollisesti koristemaalaus- ja kangastetun seinäpinnan värisävyä. Kokoelmasalissa sen sijaan on muutostyökorjauksessa luotu merkittävästi alkuperäisestä eroava, vaalennettu tulkinta alkuperäisestä. Kipsikoristeet ja koristelistat ovat alkuperäiset, mut-

¹ Lue myös Tieteellisten seurain talon alkuperäinen painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä (Arkkitehdit Mustonen Oy, 2018)

ta tilan väritys on muuttunut uusrenesanssin tummasta ja runsaasta ilmeestä huomattavasti.

Näyttelysaleissa, kirjastossa, toimistotiloissa ja muissa tiloissa alkuperäisiä pintoja ei ole säilynyt kuin paikoitellen². Alkuperäisiä muistuttavina uusittujen ikkunoiden, ovien ja listoitusten ansiosta rakennuksen ydinolemus hahmottuu kuitenkin edelleen tiloissa, jotka ovat säästyneet suurilta tilamuutoksilta ja uusilta kiintokalusteilta.

Sisätilojen tarkemmat väri- ja materiaalitutkimukset ovat tarpeen sen selvittämiseksi, minkä verran 1980-luvun alussa uusittujen pintojen alla on tallessa alkuperäisiä pintakäsittelyitä ja -materiaaleja.

RESTAUROINNIN LÄHTÖKOHDAT ENNEN JA NYT

1980-luvun museomuutosvaiheessa on ollut rakennuksen alkuperäisyyttä arvostava ote, mutta restaurointifilosofia on ollut erilainen kuin se luultavasti olisi nyt 2020-luvulla. Alkuperäisiä sisäpintoja on päätiloissa osin restauroitu ja täydennetty vanhan mallin mukaan. Sisätilojen väriyksessä ja pintakäsittelyissä on toteutettu kuitenkin myös alkuperäiseen sopeutettuja, mutta siitä selvästi poikkeavia muutoksia.

Kokonaan uudet elementit, kuten uudet väliovet ja kiintokalusteet, on toteutettu rakennuksen alkuperäiselle arkkitehtuurille alisteisina ja esimerkiksi väriykseltään siihen sopeutettuina.

Marjatta ja Martti Jaatisen toimiston arkkitehtisuunnittelun ja Igor Herlerin entisöimistöiden välillä on vuoropuhelua, joka on johtanut lopputuloksessa omaleimaisiin yksityiskohtiin, kuten marmoroituihin sähkökalusteisiin ja alkuperäisen mallin mukaisiin kattolistoituksiin tilamuu-
toksiakin kokeneissa tiloissa.

ARVOKAS ALKUPERÄINEN MATERIAALI JA INTENTIO

Arkkitehtuurimuseossa on säilynyt hyvin vähän alkuperäisiä pintamateriaaleja ja niiden vaaliminen on tärkeää jatkossakin. Alkuperäisten pintarakenteiden, koristeaiheiden, muotolistojen ja koristemaalausten säilyttäminen on ensisijaista. Seuraavassa restaurointivaiheessa joudutaan puntaroimaan uudelleen, onko tarkoituksenmukaisempaa säilyttää alkuperäinen materiaali vai uusia rapautuneita koristeita huolellisen muottityön avulla alkuperäisen muodon paremmin esiin saamiseksi.

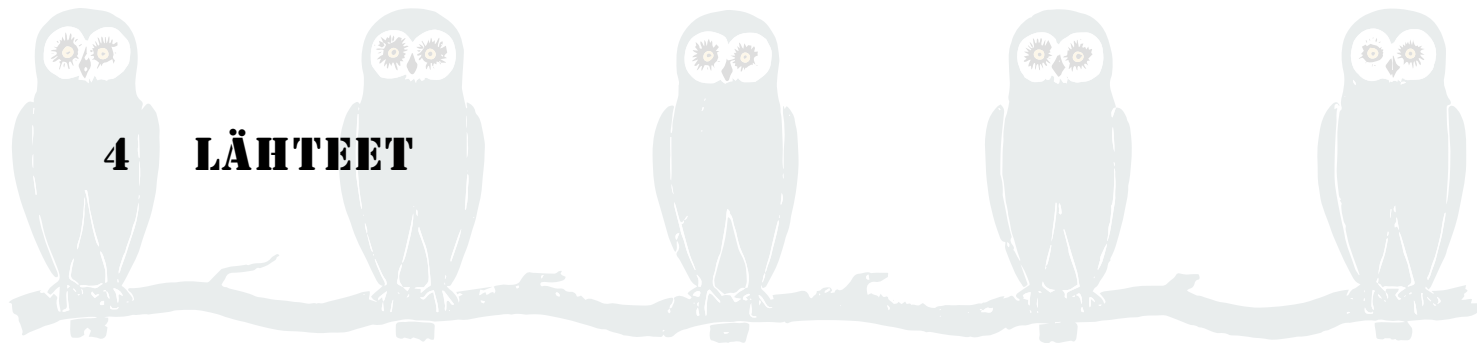
Alkuperäiset betoni-, tiili- ja teräsrakenteet ovat kestäneet aikaa ja niistä on 1980-luvun muutosvaiheessa huolellinen dokumentointi. Mitään tarpeettomia muutoksia ei alkuperäisiin rakenteisiin tule tehdä.

Rakennuksen tilaratkaisu asettaa toiminnalle haasteita, mutta oikeassa käytössä näyttävä porrashuonekokonaisuus ja komeat salit ovat rakennuksen tärkein voimavara.

1980-luvulla toteutettu museomuutosvaihe osoittaa, että uuden ja olemassa olevan välinen suhde voidaan ratkaista monella tavalla. Arkkitehtuurimuseon rakennuksen alkuperäisen arkkitehtuurin intentio on selvästi nähtävissä 1890-luvun toteutussuunnitelmissa ja itse rakennuksessa yhä tänä päivänä. Tämän uusrenesanssin ajan arkkitehtonisen ilmaisun kunnioittamisen ja alkuperäisen hengen vaalimisen tulee olla kaikkien tulevien muutosten lähtökohtana.

² Lähinnä tiloissa, jotka ovat alun perin kuuluneet kolmannen kerroksen porrastasanteeseen.

LÄHDELUETTELO

RAKENNUSHISTORIASELVITYKSET

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy 2017. Helsingin yliopiston päärakennuksen rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Senaatti-kiinteistöt. Helsingin yliopiston Tila- ja kiinteistökeskus, Helsinki.

Arkkitehtitoimisto Livady, 2013. Puistokatu 4. Rakennushistoria ja inventointi. Helsinki: Arkkitehtuurimuseo.

PAINETUT LÄHTEET

Elfving, Fredrik 1938. Suomen tiedeseuran historia 1838-1938. Suomen tiedeseura, Helsinki.

Häivä, Maija 1982. Uuden museorakennuksen historiikki. Teoksessa Pallasmaa, Juhani & Salokorpi, Asko. Suomen rakennustaiteen museo 1956-1981. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki.

Ilmanen, Kalervo & Voutilainen, Touko 1982. Jumpasta tiedekunnaksi - Suomalainen voimistelunopettajakoulutus 100 vuotta 1992-1982. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Korkeamäki et al. 2019. Tieteelliset seurat Suomessa 2018. Tieteellisten seurain valtuuskunta, Helsinki.

Lahti, Jukka 2016. Jumpan jäljiltä akateemiseen maisterintutkintoon - Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutus vuosina 1963-2013. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Mankki, Raija 1999. Suomen tieteelliset seurat 1999. Tieteellisten seurain valtuuskunta, Helsinki.

Rauske, Eija 2006. SRM 50 – Suomen rakennustaiteen museon historiikki 1956-2006. Teoksessa Suomen rakennustaiteen museo 1956-2006. s. 58-147. Toim. Paatero, Kristiina & al. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo.

Rönkkö, Marja-Liisa, 2007. Loputtomista huonejonoista virtaavaan tilaan. Teoksessa Käy sisään! : Julkiset sisätilat. s. 66-67. Toim. Lounatvuori, Irma. Suomen kotiseutuliitto.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, Suomen Rakennustaiteen museo: Rakennusselitys, 2.7.1979 Helsinki, AJA. Seppälä, Arvo 1951. Työntutkimukset Helsingin yliopiston Voimistelulaitoksessa 8.4.-26.5.1951. HYA, Helsingin yliopiston arkisto.

LEHDET

Haminan Sanomat 1891. Yhteinen rakennus tieteellisille ja kirjallisille seuroille. 13.2.1891.

Helsingin Sanomat 2014. "Jumpa" muutti väliaikaisesti Kasarmikadulle ja unohtui sinne. 7.11.2014.

LINKIT

Tieteellisten seurain valtuuskunnan verkkosivut, Historia-artikkeli. Viitattu 1.7.2022. www.tsv.fi/i/toiminta/historia

SÄHKÖPOSTIVIESTIT

Jaatinen Mikko 2022. Arkkitehti, Marjatta ja Martti Jaatisen poika. SRM Ark-kansiot. 20.7.2022. Viestin saaja: Riikka Koivula, amoy.

Kaasinen, Arja-Liisa 2022. Yhteistyöpäällikkö, Arkkitehtuurimuseo. Vastauksia kysymyksiin. 22.8.2022. Viestin saaja: Teija Mustonen, amoy.

Kaasinen, Arja-Liisa 2022. Yhteistyöpäällikkö, Arkkitehtuurimuseo. Arkkitehtuurimuseo / vielä muutama kysymys muutoksista. 3.9.2022. Viestin saaja: Riikka Koivula, amoy.

Vikkula, Timo 2022. Näyttelymestari, Arkkitehtuurimuseo. Arkkitehtuurimuseon rakennushistoriaselvitys - kysymyksiä. 19.8.2022, 23.8.2022 ja 24.8.2022. Viestien saaja: Teija Mustonen, amoy.

Vikkula, Timo 2022. Näyttelymestari, Arkkitehtuurimuseo. Arkkitehtuurimuseo / vielä muutama kysymys muutoksista. 5.9.2022. Viestin saaja: Riikka Koivula, amoy.

SUULLISET LÄHTEET

Jaatinen, Mikko 2022. Arkkitehti, Marjatta ja Martti Jaatisen poika. 11.7.2022. Haastattelija: Riikka Koivula, amoy.

Herler, Igor 2017. Arkkitehti, Suomen rakennustaiteen museon arkistopäällikkö. Vastasi entisöintitöistä 1980-luvun muutosvaiheessa. 20.11.2017. Haastattelija: Riikka Koivula, amoy.

Herler, Igor 2022. (Kuten edellä.) 20.7.2022. Haastattelijat: Teija Mustonen ja Riikka Koivula, amoy.

Penttinen, Mika 2022. Arkkitehti. Työskenteli Marjatta ja Martti Jaatisen toimistossa 1970-luvulla ja laati Arkkitehtuurimuseon työpiirustukset yhdessä arkkitehti Eero Vidingin kanssa. 23.8.2022 Haastattelijoina: Teija Mustonen ja Riikka Koivula, amoy.

Setälä, Ulla 2022. Taidehistorioitsija. Työskenteli koristemaalarina 1980-luvun muutosvaiheessa. 20.7.2022. Haastattelijat: Teija Mustonen ja Riikka Koivula, amoy.

ARKISTOT JA NIIDEN LYHENTEET

AJA	Arkkitehtitoimisto Arkjaatiset Oy:n arkisto
AMA	Arkkitehtuurimuseon arkisto
amoy	arkkitechdit mustonen oy
HKA	Helsingin kaupunginarkisto
HKM	Helsingin kaupunginmuseo
IVKK	Ilmavoimien kuvakokoelma
KA	Kansallisarkisto
MV	Museoviraston arkisto/kuvakokoelmat
HRVA	Helsingin rakennusvalvontaviraston arkisto
PHRAKL	Puolustushallinnon rakennuslaitoksen arkisto
SM	Sotamuseo

Arkkitehtitoimisto Arkjaatiset Oy:n arkistomateriaali on selvityksen laatimisen jälkeen luovutettu Arkkitehtuurimuseon arkistoon.

LUETTELO KESKEISIMMISTÄ LÄHDEPIIRUSTUKSISTA

KANSALLISARKISTON DIGITOITU PIIRUSTUSAINESTO:

Schjerfbeck, Magnus, 1896.

Luonnospiirustukset: Asemapiirustus; Julkisivu itään ja 1.-3. krs pohjapiirustukset (Förslag till byddnag för Wetenskapliga föreningar: situationsplan; plan af 1sta, 2ndra, 3dje wån. Magnus Schjerfbeck, 1896.

Schjerfbeck, Magnus & Gripenberg, Sebastian, 1897.

Toteutuspiirustukset: Asemapiirros ja leikkaus; Julkisivu itään; Julkisivut länteen ja etelään; Pohjapiirroksat kellarista ja 1. kerroksesta; Pohjapiirroksat 2. ja 3. kerroksesta (Byggnad för vetenskapliga och litterära föreningar: Situationsplan & Genomskärning i A-B; Fasad mot Kaserngatan; Sidofasad & gårdsfasad; Plan af subbasementet & 1sta våningen; Plan af 2ndra & 3dje våningen; Situationsplan & Plan af mezzanin.

Julkisivututkielma, värilaveeraus (Vetenskapliga föreningars hus i Helsingfors), ei päivämäärää tai allekirjoitusta, oletettavasti Magnus Schjerfbeck n. 1898.

Detaljpiirustuksia: 2 kpl alkuperäisiä ikkunoiden detaljpiirustuksia. Kolmannen kerroksen seinäprojektiio koristeaiheista. Halkileikkaus porrashuoneen läpi ja saman piirustuksen luonnosverso. Pääportaan mitoituspiirustus. Kirjastoparven ritilän mittapiirustus. Pienemmän kirjastosalin alakattopiirustus. Alkuperäiset mitoitettut työpiirustuspohjat kellarista ja 1. kerroksesta. Julkisivun poikkileikkaus. Julkisivusommitelmaluonnos. Vesikaton mitoitettu työpiirustus. Päiväämättömiä, mutta selvästi toteutusvaiheesta eli vuodelta 1898.

L. Yrjö, 1898 (nimi yhdessä piirustuksista)

Sokkelipiirustukset: Mitoitettut sokkelien julkisivuprojektiot ja sokkelimuurin leikkaukset, 4 kpl (kaikki julkisivut).

Mitoitettut pohjapiirroksat, joihin merkitty lattiamateriaalit ja muita merkintöjä, kellari ja 1. kerros; 2. ja 3. kerros sekä parvikerros (Plan af Subbasementet & 1sta våningen; Plan af 2ndra våningen och mezzanin, Plan af 3dje våningen), ei päivämäärää tai vuosilukua, mahd. noin 1900-1910.

Pohjapiirustukset kellari ja 1. kerros, 2. ja 3. kerros sekä parvikerros ja asemapiirros (Byggnad för vetenskapliga och litterära föreningar: Plan af källare wåningen & 1sta wåningen; Plan af 2ndra wåningen & 3dje wåningen; Plan af mezzanin, Situationsplan), ei päivämäärää tai vuosilukua, oletettavasti n. 1910-1920 ennen laajennussuunnitelmia.

Scherfbeck, Magnus, 1922.

Laajennussuunnitelmat vuodelta 1922: Leikkaus, asemapiirustus, julkisivut ja pohjapiirustukset. "Tillbyggnadsförslag för vetenskapliga föreningarnas hus."

Lisäksi yleisten rakennusten ylihallituksessa laadittuja laajennussuunnitelmia 1930-luvulta rakennuksen muuttamisesta Korkeimman oikeuden tiloiksi.

Kansallisarkiston paperiarkistosta löytyvät lisäksi: Toiset yleisten rakennusten ylihallituksen suunnitelmat rakennuksen muuttamisesta korkeimman oikeuden tiloiksi, Restauroivat arkkitehdit Helin&Siitonen laatima ehdotus vaihtuvien näyttelyiden keskuksen rakentamisesta silloisen Rakennustaiteen museon ja Designmuseon väliselle piha-alueelle ja maan alle rakennusten alueelle.

ARKKITEHTUURIMUSEON PIIRUSTUSARKISTO

G. Stenius, 1930-luku.

Piirustukset liikuntakäyttövaiheesta: Kopiot piirustuksista, pohjapiirustukset 3. kerroksesta ja ullakkokerroksesta. Piirtänyt G. Stenius. Oletettavasti vuodelta 1934. Helsingin rakennusvalvonnan arkisto.

Vesijohtoliike Huber, 1934.

Piirustukset: pohjapiirustukset kellarista, 1. kerroksesta, 2. kerroksesta, 3. kerroksesta ja ullakkokerroksesta. AB Vesijohtoliike Huber Oy. 21.2.1934.

Kaukolämpöjohdon sähkösuunnitelma: Piirustukset kaikista kerroksista. Helsingin kaupungin sähkölaitos. 23.9.1969.

Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, 1977-1981.

Pääpiirustukset, vahvistettu 3.2.1978: Pohjapiirroksat: 1., 2., 3., 4. kerros, ullakko ja kellari, kattokuva, asemapiirros, vanhojen piirustusten päälle tehdyt julkisivut itään, etelään, länteen ja pohjoiseen sekä leikkaus. Lisäksi leikkauksen selitysoja "rakenteet".

Pääpiirustusmuutokset, vahvistettu 4.9.1981: Pohjapiirroksat: 1., 2., 3., 4. kerros, ullakko ja kellari, kattokuva, asemapiirros, pihasuunnitelma vanhojen piirustusten päälle tehdyt julkisivut itään, etelään, länteen ja pohjoiseen sekä leikkaus. Lisäksi tekstidokumentti "Muutokset pääpiirustuksissa 23.9.1981".

Toteutuspiirustukset nro 021-027 ja 031-062, vuosilta 1979-1981. Työpiirustus pohjat, leikkaus ja osapiirustuksia (mm. uusien portaiden piirustukset, huonekortteja, kalusteapiirustuksia jne.)

Lämpöinsinööritoimisto Toijala & Co Ky, 1979.

Ilmanvaihtotekniset piirustukset, hyväksytty 15.4.1980: Tasokuvat: kellari, 1., 2., 3. ja 4. kerros sekä ullakko, IV-konehuoneen leikkauksia, leikkaus koko rakennuksesta.

Ilmanvaihtotekniset piirustukset, hyväksytty 1.9.1988: Asemapiirros ja julkisivuprojektiot aiheesta "väliaikaiset ilmanvaihtopiiput".

SRT Suunnittelu Oy, 1976-81.

Rakennepiirustukset muutoksista, saapuneet rakennusvalvontaan 31.1.1979: Tasokuvat 1., 2., 3., ja 4. kerros, ullakko sekä kellarikerros, hissikuilu, invalidiluiska ja kirjaston porras kellarikerroksessa, näyttelysalien katto, kierreporras sekä leikkauspiirustuksia kellarikerroksesta. SRT Suunnittelu.

Rakennepiirustukset alkuperäisestä rakenteesta, saapuneet rakennusvalvontaan 31.1.1979: Tasokuvat 1., 2., 3., ja 4. kerros, ullakko sekä kellarikerros.

Aukkopiirustukset, saapuneet rakennusvalvontaan 31.1.1979: Tasokuvat 1., 2., 3., ja 4. kerros, kellarikerros sekä katto.

Rakennepiirustukset muutoksista, saapuneet rakennusvalvontaan 28.1.1981: Piirustukset: "Ullakon kattoikkunauukkojen lahojen pielen vahvistaminen, "Palotikkaat ja kattopollarin kiinnitys", "Ullakon saneeraus kokoelmasalin kohdalla"

Insinööritoimisto Kupari Ky, 1977-1981

Sähkösuunnitelmat 1980-luvun muutosvaiheesta, vahvavirta- ja heikkovirtapiirustukset kerroksista sekä valaisinluettelo

Maalarimestari Yrjö Pilvi

Entisöintimaalaustyöselostus, 25.3.1980: Kiinteistön Kasarminkatu 24 korjaus- ja muutostyö Suomen Rakennustaitteen museon käyttöön (huom. haastattelujen perusteella ei pidä esimerkiksi maalityyppien osalta täysin paikkaansa)

Koristemaalausten dokumentointi- ja/tai suunnitelmapiirustukset

Kaikista porrashuoneen ja kokoelmasalin koristemaalausaiheista 1:1 piirustukset Tikkurilan Monicolor -värikoodeilla varustettuna. Lisäksi 1:1 piirustus kokoelmasalin 1980-luvulla tehdystä seppeleaiheesta ja vaihtoehtoinen, sekä nykyisestä että alkuperäisestä poikkeava piirustus kokoelmasalin kasettikaton koristemaalauksista.

ARKKITEHTITOIMISTO ARKJAATISET OY:N ARKISTO

Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, 1977–1981.

Pääpiirustukset muutoksineen vuosilta 1978 ja 1981.

Toteutuspiirustukset nro 021-027 ja 031-088, vuosilta 1979–1981. Työpiirustus pohjat, leikkaus ja osapiirustuksia.

(Aiemmin mainittujen lisäksi huoneselitys, oviluettelo ja uusittujen palo-ovien toteutuspiirustus, kellarin ikkunoiden ja muiden ikkunoiden ikkunakaaviot ja detaljit, kiintokalustepiirustuksia jne.)

Rakennusselitys 2.7.1981

HUOM.

Nämä Arkkitehtitoimisto Arkjaatiset Oy:n aineistot on luovutettu Arkkitehtuurimuseon piirustusarkistoon

→ Takakannen kuva:
Arkkitehtuurimuseon parhaiten säilynyt tila on sen komea
koristeltu porrashuone. amoy 2022

SENAATTI